

Regeringens proposition

2005/06:179

Miljöansvaret i Antarktis

Prop.
2005/06:179

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Harpsund den 16 mars 2006

Göran Persson

Lena Sommestad
(Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I denna proposition föreslås en ny lag om Antarktis mot bakgrund av dels de s.k. Stockholmsreglerna om miljöansvar i Antarktis som beslutades vid Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM) i Stockholm 2005, dels ett allmänt behov av en översyn och modernisering av lagen. Den nya lagen föreslås ersätta den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis.

Stockholmsreglerna har antagits genom en bilaga till Antarktisfördragets miljöskyddsprotokoll. De innebär att en huvudman för en verksamhet ansvarar för miljöfarliga olyckor som verksamheten har orsakat i Antarktis fördragsområde. Huvudmannen är skyldig att vidta åtgärder för att begränsa och minimera effekterna av sådana olyckor. Huvudmannen är också skyldig att ersätta den som har vidtagit åtgärder i huvudmannens ställe.

I propositionen föreslås också en skärpt straffskala för vissa brott och en möjlighet att döma för grovt brott i vissa fall.

Lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2006, utom såvitt avser en paragraf om betalning till den fond som Antarktisfördragets parter skall bilda när Stockholmsreglerna träder i kraft. Den paragrafen föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Dessutom föreslås att riksdagen godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2	Förslag till lag om Antarktis.....	4
3	Ärendet och dess beredning.....	11
4	Lagen (1993:1614) om Antarktis	11
5	Stockholmsreglerna	12
5.1	Beaktandesatser.....	13
5.2	Tillämpningsområde	13
5.3	Definitioner	14
5.4	Förebyggande åtgärder och beredskapsplaner	16
5.5	Åtgärder vid miljöfarliga olyckor	16
5.6	Betalningsansvar vid miljöfarliga olyckor.....	19
5.7	Processregler	20
5.8	Ansvarsbefriande grunder	21
5.9	Ansvarsbegränsningar	22
5.10	Statens ansvar.....	24
5.11	Försäkring och annan finansiell säkerhet.....	24
6	En ny lag om Antarktis.....	25
6.1	Nya definitioner	25
6.2	Lagens skyddsintresse och tillämpningsområde	27
6.3	Skydd för mineraler och meteoriter	31
6.4	Tillstånd och miljökonsekvensbedömningar	32
6.5	Observatörer.....	34
6.6	Skyldighet att vidta åtgärder vid miljöfarliga olyckor	35
6.7	Förebyggande åtgärder och beredskapsplaner	36
6.8	Ansvarsbegränsning och försäkring eller annan säkerhet	36
6.9	Ersättningsanspråk och betalning	37
6.10	Straffbestämmelser m.m.	39
6.11	Ikraftträdande	43
7	Godkännande av Stockholmsreglerna	43
8	Konsekvenser	43
9	Författningskommentar	44
Bilaga 1	Stockholmsreglerna.....	53
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	67
Bilaga 3	Remissinstanserna.....	74
Bilaga 4	Remissammanställning	75
Bilaga 5	Lagrådsremissens lagförslag.....	76
Bilaga 6	Lagrådets yttrande.....	83
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2006	86
	Rättsdatablad.....	87

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor,
2. antar regeringens förslag till lag om Antarktis.

2 Förslag till lag om Antarktis

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § I denna lag avses med

Antarktis: området söder om 60° sydlig bredd,

Antarktisfördraget: 1959 års fördrag om Antarktis (SÖ 1984:5),

miljöskyddsprotokollet: 1991 års miljöskyddsprotokoll till Antarktisfördraget (SÖ 1994:52),

part: stat som är part i Antarktisfördraget,

huvudman: den fysiska eller juridiska person på vilkens uppdrag en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivas,

miljön i Antarktis: miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller hänger samman med miljön i Antarktis,

miljöfarlig olycka: en händelse som medför eller kan medföra en betydande skada på miljön i Antarktis,

utländskt tillstånd: tillstånd eller medgivande som enligt motsvarande lagstiftning hos en annan part krävs för en vistelse eller verksamhet i Antarktis,

fartyg: fartyg, oavsett typ, som används i den marina miljön och fasta eller flytande plattformar,

observatör: en person som är utsedd av en annan part för att observera efterlevnaden av Antarktisfördraget eller miljöskyddsprotokollet och som den andra parten har anmält till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, eller en person som har utsetts vid Antarktisfördragets konsultativa möten för att utföra inspektioner enligt förfaranden som skall fastställas av ett sådant möte,

särskilda dragningsrätter: de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR).

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller

1. svenska medborgare och svenska juridiska personer,

2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige, och

3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag.

De särskilda bestämmelserna om fartyg i Antarktis i 11 § gäller svenska fartyg och andra utländska fartyg än statsfartyg som används i en verksamhet i Antarktis där huvudmannen är svensk medborgare, svensk juridisk person eller utländsk medborgare som har hemvist i Sverige.

Trots första stycket skall lagen inte tillämpas på en observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i en verksamhet som har tillstånd enligt denna lag eller har fått dispens från kravet på tillstånd.

3 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt denna lag vistas eller bedriva verksamhet i Antarktis.

Första stycket gäller inte

1. överflygning, eller
2. utövande av sådan rätt till fri sjöfart som följer av folkrätten om det fria havet.

4 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de åtgärder som med anledning av vistelsen eller verksamheten behövs för att

1. förebygga att avfall uppkommer och lämnas kvar i Antarktis,
2. i övrigt skydda och bevara miljön i Antarktis.

5 § Det är förbjudet att genomföra en atomexplosion eller placera radioaktivt avfall i Antarktis.

6 § I den mån annat inte uttryckligen framgår av ett tillstånd enligt 3 §, är det i Antarktis förbjudet att

1. efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta mineraltillgångar och meteoriter,
2. samla in eller skadligt påverka en växt- eller djurart som är naturligt förekommande i Antarktis,
3. på land, på isshelfen eller i vattnet föra in exemplar av en växt- eller djurart som inte är naturligt förekommande i Antarktis, eller
4. besöka särskilt skyddsvärda områden.

Första stycket 2 gäller inte fångst som är tillåten enligt konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis, daterad i Canberra den 20 maj 1980 (SÖ 1984:21). För sådan fångst finns bestämmelser i rådets förordning (EG) nr 600/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa tekniska åtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis¹, rådets förordning (EG) nr 601/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa kontrollåtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis och om upphävande av förordningarna (EEG) nr 3943/90, (EG) nr 66/98 och (EG) nr 1721/1999² samt i fiskelagen (1993:787) och i bestämmelser som har meddelats med stöd av den lagen.

Första stycket 3 gäller inte livsmedel som hanteras under betryggande kontroll.

7 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor.

Innan verksamheten i Antarktis påbörjas skall huvudmannen upprätta den eller de beredskapsplaner som med anledning av verksamhetens innehåll behövs i fråga om att hantera miljöfarliga olyckor. Beredskapsplanerna skall hållas aktuella så länge verksamheten bedrivs.

¹ EUT L 97, 1.4.2004, s. 1 (Celex 32004R0600).

² EUT L 97, 1.4.2004, s. 16 (Celex 32004R0601).

8 § Om det visar sig att en verksamhet som omfattas av tillstånd enligt denna lag medför eller kan befaras medföra en tidigare oförutsedd skada på miljön i Antarktis, skall verksamheten omedelbart avbrytas.

9 § Om en miljöfarlig olycka inträffar som en följd av en verksamhet i Antarktis skall huvudmannen och den som orsakar en sådan olycka vidta de rimliga åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

10 § Om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid med bestämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande.

Särskilda bestämmelser om fartyg i Antarktis

11 § I havet i Antarktis är det förbjudet att från ett fartyg släppa ut

1. oljor eller oljehaltiga blandningar,
2. andra skadliga flytande ämnen, kemiska ämnen eller andra ämnen i kvantiteter eller koncentrationer som är skadliga för den marina miljön,
3. obehandlat toalettavfall, eller
4. fast avfall.

När ett fartyg är i Antarktis skall oljeslam, förorenad barlast, tankspolvatten och andra oljehaltiga rester och blandningar behållas ombord.

Trots första stycket 3 får toalettavfall släppas ut från fartyg som inte är avsett för fler än tio personer, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen.

Trots första stycket 4 får matrester släppas ut, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen och matresterna har passerat genom en sönderdelare eller avfallskvarn och är så finfördelade att de kan passera genom ett såll med öppningar som inte är större än 25 millimeter.

Tillstånd

12 § Frågor om tillstånd enligt denna lag prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

13 § En ansökan om tillstånd skall innehålla den miljökonsekvensbeskrivning som behövs för att göra en samlad bedömning av vistelsens eller verksamhetens påverkan på miljön i Antarktis.

14 § Tillstånd får ges endast om

1. vistelsen eller verksamheten inte kan befaras medföra annat än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis, och
2. sökanden ställer godtagbar säkerhet för det ekonomiska ansvar som sökanden har i händelse av en miljöfarlig olycka.

Om det finns särskilda skäl får tillstånd, trots första stycket 1, ges till en vistelse eller verksamhet som kan befaras medföra mer än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis.

Tillstånd för verksamhet som avses i 6 § första stycket 1–3 får ges bara om verksamheten ingår i en vetenskaplig forskning.

15 § Ett tillstånd skall förenas med de villkor som behövs med hänsyn till skyddet för miljön i Antarktis.

16 § Ett tillstånd får återkallas om tillståndshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller villkor i tillståndet.

Verksamheter där huvudmannen inte omfattas av lagens tillämpning

17 § Den som yrkesmässigt anordnar eller deltar i en vistelse eller verksamhet i Antarktis skall, om huvudmannen inte omfattas av denna lag, förvissa sig om att huvudmannen har ett utländskt tillstånd i den mån ett sådant tillstånd krävs.

18 § Den som deltar i en vistelse eller verksamhet för vilken huvudmannen har ett utländskt tillstånd får trots bestämmelserna i 3–11 §§ vistas och vidta åtgärder inom ramen för vad som är tillåtet enligt det utländska tillståndet.

Ersättningsskyldighet för åtgärder efter en miljöfarlig olycka

19 § Om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts skall huvudmannen betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärderna. Ersättningen skall motsvara kostnaden för de vidtagna åtgärderna.

20 § Om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts och sådana åtgärder inte har vidtagits av någon annan, är huvudmannen skyldig att betala ersättning till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Ersättningen skall så långt som möjligt motsvara kostnaderna för att vidta åtgärderna.

21 § En huvudman är inte ersättningsskyldig enligt 19 och 20 §§ om huvudmannen visar att den miljöfarliga olyckan har orsakats av

1. en handling eller underlåtenhet som var nödvändig för att skydda människors liv eller säkerhet,
2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,
3. en terroristhandling,
4. en krigshandling som riktats mot verksamheten, eller
5. en åtgärd som någon på uppdrag av staten vidtagit för att avhjälpa en miljöfarlig olycka som hänt i någon annans verksamhet, om det med hänsyn till omständigheterna var motiverat att vidta åtgärden.

22 § En huvudmans ersättningsskyldighet enligt 19 eller 20 § när en miljöfarlig olycka har inträffat som en följd av en verksamhet som be-

drivs på ett fartyg är begränsad till 1 miljon särskilda dragningsrätter om fartygets dräktighetstal inte överstiger 2 000. Prop. 2005/06:179

Om fartygets dräktighetstal är högre höjs ansvarsgränsen

1. med 400 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 2 001 till och med dräktighetstalet 30 000,
2. med 300 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 30 001 till och med dräktighetstalet 70 000, och
3. med 200 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal över 70 000.

23 § En huvudmans ersättningskyldighet enligt 19 eller 20 §, i andra fall än de som avses i 22 §, är begränsad till 3 miljoner särskilda dragningsrätter.

24 § Bestämmelserna om ansvarsbegränsning i 22 och 23 §§ gäller inte om den miljöfarliga olyckan har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

25 § En annan parts rätt till ersättning från en huvudman för en icke-statlig verksamhet enligt 19 § går förlorad om parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller borde ha fått kännedom om identiteten på huvudmannen för den verksamhet eller vistelse i vilken olyckan hände.

Om talan enligt första stycket inte har väckts inom 15 år från den dag åtgärderna började vidtas, bortfaller rätten till ersättning.

Dispens

26 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i det enskilda fallet ge dispens från tillståndskravet i 3 §. Dispens får ges bara om vistelsen eller verksamheten saknar betydelse för miljön i Antarktis.

Nöd

27 § Bestämmelserna om förbud och skyldigheter i 3–11 och 17 §§ gäller inte i en nödsituation som avser skyddet för miljön eller säkerheten för mänskligt liv, luftfartyg, fartyg eller egendom med ett stort ekonomiskt värde.

I en sådan nödsituation skall var och en handla så att miljön i Antarktis påverkas så lite som möjligt.

Bemyndigande att meddela föreskrifter

28 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. avfallshantering i Antarktis,
2. vilka områden som är sådana särskilt skyddsvärda områden som avses i 6 § första stycket 4,
3. skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder enligt 7 §,
4. beredskapsplaner enligt 7 §,
5. vad som krävs av en miljökonsekvensbeskrivning enligt 13 §, och
6. beräkning och betalning av ersättning enligt 20 §.

Tillsyn

29 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

30 § Den som har fått ett tillstånd enligt denna lag skall

1. på tillsynsmyndighetens begäran ge myndigheten de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen, och
2. på tillsynsmyndighetens eller en observatörs begäran ge observatören de upplysningar och handlingar som observatören behöver för sitt uppdrag.

31 § Tillsynsmyndigheten och en observatör har rätt att få tillträde till en lokal, ett område eller ett transportmedel där en verksamhet som omfattas av förbud eller tillståndskrav enligt denna lag bedrivs.

Tillsynsmyndigheten har också rätt att undersöka förhållanden som har betydelse för tillämpningen av en bestämmelse i denna lag, i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller i tillståndet.

32 § Det som sägs om en observatör i 30 och 31 §§ gäller enbart på land och på isshelfen i Antarktis och på alla fartyg och luftfartyg som befinner sig på platser för landsättning eller ombordtagning av last eller personal på land eller på isshelfen.

33 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Straff m.m.

34 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot ett förbud i 3, 5, 6, 10 eller 11 §,
2. bryter mot 8 § genom att fortsätta en verksamhet trots att den skulle ha avbrutits,
3. bryter mot 9 § genom att underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
4. bryter mot ett villkor som med stöd av 15 § finns i ett tillstånd,
5. bryter mot 17 § genom att underlåta att förvissa sig om att huvudmannen har de tillstånd som behövs för verksamheten,
6. bryter mot 27 § andra stycket genom att i en nödsituation handla på ett sätt som påverkar miljön mer än nödvändigt, eller
7. bryter mot en bestämmelse i 30 eller 31 § genom att underlåta att lämna en upplysning eller handling, genom att lämna en oriktig uppgift eller genom att vägra tillsynsmyndigheten eller en observatör tillträde eller tillsynsmyndigheten möjlighet att undersöka.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det

har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

För försök till brott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Om en gärning som avses i första stycket 7 är belagd med straff i brottsbalken, skall det för samma gärning inte dömas till ansvar enligt denna lag.

35 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot en bestämmelse om avfallshantering som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 28 § 1,

2. bryter mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder eller att upprätta beredskapsplaner som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 28 § 3.

I ringa fall döms inte till ansvar.

36 § Den som inte följer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud enligt 33 § får inte dömas till ansvar enligt denna lag för den gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

37 § Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 34 § eller egendomens värde skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

Ett föremål som har använts som hjälpmedel vid ett brott som avses i 34 § eller föremålets värde får förklaras förverkat om det är nödvändigt för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl.

Överklagande

38 § Beslut som i det enskilda fallet har meddelats av någon annan än regeringen eller en allmän domstol enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Naturvårdsverket får överklaga beslut om tillstånd som en förvaltningsmyndighet har meddelat enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer i fråga om 20 § och i övrigt den 1 oktober 2006 då lagen (1993:1614) om Antarktis skall upphöra att gälla.

3 Ärendet och dess beredning

Vid Antarktisfördragets tjugosjunde konsultativa möte (ATCM XXVII), som hölls i Stockholm den 6 till den 17 juni 2005, enades Antarktisfördragets parter om innehållet i ett nytt rättsligt bindande instrument om ansvar för miljöfarliga olyckor i Antarktisfördragets tillämpningsområde. Förhandlingar om dessa regler hade pågått i flera års tid. Reglerna har formen av en bilaga till miljöskyddsprotokollet: *Annex VI to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty on Liability Arising from Environmental Emergencies*. I denna lagrådsremiss används i fortsättningen beteckningen Stockholmsreglerna när det är denna bilaga till miljöskyddsprotokollet som avses. Stockholmsreglerna, avfattade på engelska och svenska, återges i *bilaga 1*. För genomförandet av bilagan behövs det för svenskt vidkommande göras ändringar i den svenska lagstiftningen om Antarktis. I arbetet har regeringen funnit att den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis behöver omarbetas språkligt och redaktionellt så att den blir tydligare. Det har resulterat i ett förslag om att en ny lag om Antarktis skall ersätta 1993 års lag. En promemoria med förslagen har remissbehandlats. Promemorians lagförslag återges i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissvaren finns i *bilaga 4*. Promemorian och remissvaren finns tillgängliga i Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet (dnr M2005/6379/R).

Lagrådet

Förslaget har granskats av Lagrådet. Lagrådsremissens lagförslag återges i *bilaga 5*. Lagrådets yttrande återges i *bilaga 6*. Lagrådets synpunkter och de ändringar som med anledning av dessa har gjorts i förslaget behandlas i författningskommentaren. I förhållande till lagrådsremissen har utöver de ändringar som föranletts av Lagrådets yttrande några ytterligare mindre ändringar gjorts i lagtexten.

4 Lagen (1993:1614) om Antarktis

Sverige anslöt sig till Antarktisfördraget 1984 och fick konsultativ (dvs. beslutande) status 1988 eftersom Sverige bedrivit betydande vetenskaplig forskningsverksamhet, bl.a. genom att etablera en forskningsstation på Antarktis. Lagen (1993:1614) om Antarktis trädde i kraft den 1 juli 1993. Med lagen genomfördes framför allt det miljöskyddsprotokoll till Antarktisfördraget som antogs 1991 och trädde i kraft i januari 1998 (SÖ 1994:52). Förutom flera bestämmelser om miljöskydd innehåller lagen regler om att den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall ha tillstånd till det. Regeringen har i förordningen (1994:95) om svensk verksamhet i Antarktis bemyndigat Polarforskningssekretariatet att pröva frågor om sådana tillstånd. Sekretariatet är också central förvaltningsmyndighet i fråga om tillämpningen av lagen om Antarktis och

är den aktör som i praktiken ansvarar för all svensk verksamhet i Antarktis. Information om Polarforskningssekretariatet och dess verksamhet finns på www.polar.se.

Efter att lagen har varit tillämplig i drygt tio år har det funnits anledning att göra en allmän översyn mot bakgrund av främst erfarenheterna från dess tillämpning men även utifrån erfarenheter från Antarktisfördragets konsultativa möten (ATCM) kring tillämpningen av miljöskyddsprotokollet, framför allt den del som reglerar tillstånd. Andra delar av lagen som förtjänat särskild uppmärksamhet är bestämmelserna om lagens tillämpningsområde samt skyddet för mineraler, flora, fauna och särskilda platser. Flera nya bestämmelser bör dessutom införas med anledning av Stockholmsreglerna. Resultatet av översynen är att en ny lag om Antarktis bör ersätta den nuvarande.

5 Stockholmsreglerna

Stockholmsreglerna genomför den förpliktelse som finns i miljöskyddsprotokollets artikel 15 om att Antarktisfördragets parter skall upprätta en ansvarsordning för miljöfarliga olyckor i Antarktisfördragets område. Huvudregeln är att huvudmän (i den engelska texten benämnda *operators*) för verksamheter i Antarktis fördragsområde ansvarar för miljöfarliga olyckor som har inträffat som en följd av deras verksamheter och blir skyldiga att vidta nödvändiga åtgärder för att i möjligaste mån minimera eller undvika att skador uppkommer i Antarktis miljö på grund av sådana olyckor. Huvudmannen för en verksamhet blir också skyldig att ersätta den som i verksamhetsutövarens ställe har vidtagit nödvändiga åtgärder för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en inträffad olycka. För det fall nödvändiga åtgärder inte vidtas vid en miljöfarlig olycka, innehåller Stockholmsreglerna en särskild regel om ersättning till en fond, som skall administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Efter som det är Antarktisfördragets parter som ansvarar för tillståndsgivning och för tillsyn över de verksamheter som det egna landets huvudmän bedriver, behöver flera av Stockholmsreglernas bestämmelser komma till uttryck i svensk lag. Förutom bestämmelser om de skyldigheter som huvudmännen skall ha, behöver det införas bestämmelser om att huvudmän skall upprätta beredskapsplaner och vidta förebyggande åtgärder i syfte att undvika miljöfarliga olyckor.

Stockholmsreglerna har antagits genom en åtgärd (s.k. *Measure*) under Antarktisfördragets artikel IX. För att Stockholmsreglerna skall träda i kraft krävs att alla de stater som var konsultativa parter då Stockholmsreglerna antogs har godkänt dem (miljöskyddsprotokollets artikel 9 och Antarktisfördragets artikel IX).

I samband med Stockholmsreglerna antogs också ett beslut (s.k. *Decision*) enligt vilket en årlig utvärdering av staternas tillträde till Stockholmsreglerna skall ske. Ett beslut är omedelbart verkande. Syftet är att få alla parter att tillträda Stockholmsreglerna så snart som möjligt. Enligt beslutet skall parterna etablera en tidsram i syfte att påbörja förhandlingar som täcker hela förpliktelsen i artikel 16 i miljöskyddsprotokollet. Detta skall ske senast fem år efter det att Stockholmsreglerna

antogs. För att Sverige skall bli folkrättsligt bundet av Stockholmsreglerna krävs således att Sverige godkänner dem enligt den föreskrivna proceduren. I detta avsnitt beskrivs Stockholmsreglerna, på grund av sin komplexitet, relativt ingående. Här beskrivs också hur Stockholmsreglerna påverkar den svenska lagstiftningen om Antarktis.

5.1 Beaktandesatser

Till skillnad från tidigare bilagor till miljöskyddsprotokollet innehåller Stockholmsreglerna beaktandesatser som uttrycker parternas viljeförklaring dels för att belysa syftet med Stockholmsreglerna, dels för att signalera vilka steg som skall tas i framtiden.

Av särskilt intresse är tredje beaktandesatsens hänvisning till miljöskyddsprotokollets artikel 15. Den skall läsas tillsammans med Beslut 1 (2005) som är omedelbart gällande. Enligt beslutet skall Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM) årligen utvärdera arbetet med genomförandet av Stockholmsreglerna. Hänvisningen är viktig eftersom den lyfter fram skillnaden mellan den mer begränsade förpliktelsen i artikel 15 att bemöta miljöfarliga olyckor i Antarktis och den mer omfattande förpliktelsen i artikel 16 om att parterna så småningom skall utarbeta en bredare ansvarsordning.

5.2 Tillämpningsområde

Stockholmsreglerna är enligt artikel 1 tillämpliga på miljöfarliga olyckor i Antarktis fördragsområde som härrör från vetenskapliga forskningsprogram, turism och alla andra statliga och icke-statliga verksamheter för vilka förhandsnotifiering krävs enligt artikel VII (5) i Antarktisfördraget, inklusive tillhörande logistisk stödverksamhet. Artikelns fastslår också uttryckligen att reglerna skall tillämpas på alla turistfartyg som inträder i Antarktisfördragets område. Det har inte varit politiskt möjligt att göra Stockholmsreglerna tillämpliga även på fiskefartyg. Genom artikelns avslutande formulering öppnas dock för att parterna i framtiden kan komma överens om att även annan verksamhet skall omfattas.

Turistfartyg som inte avser att lägga till i Antarktis omfattas inte av Antarktisfördragets krav på förhandsnotifiering. Sådana fartyg omfattas dock uttryckligen av Stockholmsreglerna så snart de kommer in i Antarktis fördragsområde, dvs. söder om 60° sydlig bredd.

Sverige har valt att definiera "Antarktis" inte som *kontinenten Antarktis* utan som "området söder om 60° sydlig bredd". En konsekvens av detta är att uttrycket miljön i Antarktis därmed får en vidare innebörd i den svenska lagstiftningen än i Antarktisfördraget eftersom uttrycket i den svenska lagstiftningen innefattar såväl kontinenten Antarktis som havsmiljön söder om 60° sydlig bredd. Detta innebär att Sverige inom ramen för vår jurisdiktion har mer omfattande miljöskydds krav än vad som följer av Antarktisfördraget och andra instrument under fördraget. Mot bakgrund av den betydelse som skyddet av miljön bör tillmätas inom hela Antarktisfördragets område är det regeringens uppfattning att det utökade svenska miljöskyddet skall ses som en tillgång i sammanhanget.

I det här lagstiftningsärendet föreslår regeringen ingen ändring av hur Antarktis definieras i svenska lagstiftningen om Antarktis.

Sverige har inte heller valt att begränsa tillämpningen av Stockholmsreglerna på det sätt som artikel 1 i reglerna ger möjlighet till. I stället gäller bestämmelserna i Stockholmsreglerna för all verksamhet i Antarktis, oberoende av om dessa omfattas av kravet på förhandsnotifiering enligt Antarktisfördraget eller inte.

5.3 Definitioner

Miljöfarlig olycka

I Stockholmsreglernas artikel 2 definieras vissa centrala termer och uttryck. Främst bland dessa är uttrycket "*Environmental emergency*" som också finns i miljöskyddsprotokollets artikel 15 och på svenska översätts med "miljöfarlig olycka" (SÖ 1994:52).

Med en miljöfarlig olycka avses en avsiktlig eller oavsiktlig händelse som har inträffat efter det att Stockholmsreglerna trätt i kraft, och som har resulterat i eller medför en risk att omedelbart resultera i en betydande skadlig inverkan (*significant and harmful impact*) på Antarktis miljö.

Det förtjänar att påpekas att händelser som inträffar innan Stockholmsreglerna trätt i kraft alltså inte kommer att omfattas. Detta innebär i praktiken att Stockholmsreglernas detaljerade bestämmelser om t.ex. skyldighet att ingripa för att förebygga skador inte gäller för händelser som inträffat innan Stockholmsreglerna trätt i kraft även om händelserna resulterar i betydande miljöskador eller risk för betydande miljöskador efter ikraftträdandet. Däremot kan ett allmänt ansvar uppstå genom reglerna i miljöskyddsprotokollet. Det är dock inget som hindrar att Sverige tillämpar Stockholmsreglerna på svenska verksamhetsutövare och huvudmän.

Huvudman

Vidare definieras de aktörer, benämnda "*operators*", som omfattas av Stockholmsreglernas ansvarsbestämmelser.

Definitionen av huvudman (*operator*) är central genom de rättsverkningar som följer av dennes ansvar. Huvudregeln är att alla fysiska och juridiska personer som organiserar verksamhet som skall utföras i Antarktis fördragsområde faller in under den grundläggande definitionen av huvudman.

Av bestämmelsens andra mening följer dock att ett antal personkategorier uttryckligen undantas från att omfattas av definitionen. Det rör bl.a. fysiska personer i tjänst hos en fysisk eller juridisk person som organiserar verksamhet att utföras inom Antarktis fördragsområde, liksom juridiska personer som kontrakteras för att utföra tjänster åt en statlig huvudman. Undantagen från huvudregeln innebär således att ett stort antal personer inte kommer att kategoriseras som huvudmän (*operators*), och då inte kommer att träffas av de förpliktelser som gäller huvudmän. Undantagna är alltså, som bestämmelsen har avfattats, även privata företag som kontrakterats av statliga institut och myndigheter för att utföra verksamhet i Antarktis fördragsområde. Ett praktiskt förekommande exempel är det arbete som företaget Raytheon utför åt amerikanska National Science

Foundation. Avsikten med detta är att personer som kan ha ett stort ansvar för olika delar av en expeditions genomförande men som inte deltagit i planeringen och utförandet av verksamheten som sådan inte skall kunna falla in under definitionen av huvudman (*operator*). Fartygs befälhavare, piloter och andra personer inom liknande yrkeskategorier är sålunda inte att betrakta som huvudmän (*operators*) i Stockholmsreglernas mening när de enbart utför sina sedvanliga arbetsuppgifter inom ramen för en expedition inom Antarktis fördragsområde. Av bestämmelsens utformning följer alltså att det är den fysiska eller juridiska person som är ytterst ansvarig för de aktiviteter som utförs i Antarktis fördragsområde som ansvarar även för de åtgärder som vidtas av personer i tjänst hos denne. Det framstår som troligt att en miljöfarlig olycka ofta kan komma att orsakas av någon som är i huvudmannens tjänst och inte av huvudmannen själv. Definitionen medger inte någon möjlighet för en huvudman att friskriva sig från detta ansvar.

Svenska huvudmän och andra parter huvudmän

För att kunna fastställa anknytningen mellan en huvudman och en stat som är part i Stockholmsreglerna krävs en definition av "*Operator of the Party*". (Endast stater kan vara parter i Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet. Internationella organisationer kan inte tillträda fördragen.) Definitionen "*Operator of the Party*" finns i artikel 2 (d) och innehåller kriterier för att kunna fastslå vilken fördragspart som en huvudman anses anknuten till. För att en huvudman skall kunna knytas till en viss stat krävs att två krav är uppfyllda, nämligen

1. att huvudmannen, inom fördragspartens territorium, organiserar en aktivitet att utföras i Antarktis fördragsområde, och
2. att huvudmannens aktivitet är föremål för en tillståndsprövning av fördragsstaten, eller föremål för en prövning med motsvarande innebörd i fördragsstaten.

Detta dubbla krav på anknytning innebär att vissa huvudmän kan komma att falla utanför bilagans definition av "*operator of a party*" och sålunda sakna anknytning till en specifik fördragsstat. Detta gäller sådana huvudmän som i en stat organiserar aktiviteter att utföras i Antarktis fördragsområde, men beviljas tillstånd (eller motsvarande) för sådana aktiviteter i en annan stat. Viktigt i det sammanhanget är att alla svenska medborgare som avser att vistas i Antarktis måste ha tillstånd till det enligt 16 § i den nuvarande lagen om Antarktis (3 § i den föreslagna nya lagen).

Skäliga förebyggande åtgärder och ingripanden

I Stockholmsreglernas artikel 2 (e) definieras vad som skall anses skäligt ("*reasonable*") i situationer då förebyggande åtgärder (*preventative measures*) eller ingripanden (*response actions*) vidtas. "*Response action*" är föremål för en egen definition i artikel 2 (f). "*Preventative measures*" är inte definierat, men väl reglerat i artikel 3. En åtgärd skall anses vara skälig om de kriterier som anges i definitionen är uppfyllda.

Åtgärder i händelse av miljöfarliga olyckor (*response actions*) omfattar enligt artikel 2 (f) skäliga ("*reasonable*") åtgärder som vidtas efter det att en miljöfarlig olycka har inträffat. En konsekvens av detta är att

eventuella förebyggande åtgärder som genomförs innan den miljöfarliga olyckan har inträffat, även kort tid dessförinnan, inte omfattas av definitionen på åtgärder i Stockholmsreglernas mening. De förpliktelser att ingripa som Stockholmsreglerna i vissa fall lägger på huvudmän är således inte tillämpliga i förhållande till åtgärder som en huvudman vidtar eller underlåter att vidta innan en miljöfarlig olycka har inträffat.

Part

Av Stockholmsreglernas artikel 2 (g) framgår slutligen att med uttrycket ”parterna” skall förstås de stater för vilka Stockholmsreglerna har trätt i kraft i enlighet med miljöskyddsprotokollets artikel 9.

5.4 Förebyggande åtgärder och beredskapsplaner

Enligt Stockholmsreglernas artikel 3 skall parterna kräva att dess huvudmän vidtar ”skäliga förebyggande åtgärder” i syfte att begränsa risken för miljöfarliga olyckor samt de potentiella skadliga effekter (*adverse impact*) som kan uppkomma. Formuleringen fångar upp förpliktelsen i artikel 3:2 (a) i Antarktiskfördraget. Artikel 3 skall läsas mot bakgrund av definitionen av ”skäliga” (*reasonable*) i artikel 2 (e). I artikelns andra stycke ges exempel på vilka förebyggande åtgärder som kan komma i fråga. Det kan t.ex. röra sig om särskild utrustning eller procedurer som är kopplade till byggnader, anordningar och fartyg samt utbildning och övning av besättning och personal.

I artikel 4 regleras parternas förpliktelser i fråga om beredskapsplaner. Artikel 4 är uppdelad i en tvingande del och en till ramen tvingande del men med ett dispositivt innehåll. Parterna skall kräva att dess huvudmän upprättar beredskapsplaner (*contingency plans*) för åtgärder i händelse av incidenter som riskerar att skada den antarktiska miljön eller därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem. Huvudmännen skall samarbeta vid utarbetandet och tillämpningen av sådana beredskapsplaner.

I artikelns andra stycke föreskrivs vad beredskapsplanerna skall innehålla, dock med en viss möjlighet till undantag (*when appropriate*). I beredskapsplanerna skall ingå procedurer för utvärdering och notifiering, identifiering av de resurser som kan behövas för mobilisering, åtgärdsplaner, utbildning eller övning, dokumentering av uppgifter samt avmobilisering. Parterna är vidare skyldiga att upprätta och genomföra procedurer och system för omedelbar notifiering och samarbetsåtgärder vid miljöfarliga olyckor. Parterna skall verka för att dessa notifieringsprocedurer och samarbetsåtgärder används av den ”egna” huvudman som orsakat den miljöfarliga olyckan.

5.5 Åtgärder vid miljöfarliga olyckor

Skyldighet att vidta åtgärder

Stockholmsreglernas artikel 5 behandlar frågan om åtgärder, inklusive ”snabba och effektiva åtgärder” (*prompt and effective response action*). Ordvalet följer artikel 15:1 i miljöskyddsprotokollet. Av artikel 5:1 följer

att parterna skall förplikta sina huvudmän att ”snabbt och effektivt” ingripa mot miljöolyckor som härrör från huvudmännens aktiviteter. Det bör noteras att artikel 5:1 reglerar ansvar att vidta åtgärder vid ”miljöfarliga olyckor”, inte vid alla ”skador” (*damage*). Här ryms den grundläggande skillnaden mellan ansvar enligt Stockholmsreglerna och det mer generella ansvaret enligt artikel 16 miljöskyddsprotokollet som har en vidare innebörd då den behandlar ”ansvar för skada till följd av verksamhet som äger rum i Antarktisfördragets område”

Uppmuntran till andra att vidta åtgärder

Artikel 5:2 reglerar den situation då huvudmannen inte lever upp till sina förpliktelser i artikel 5:1. Den syftar till att skapa ett system där konsekvenserna av en miljöfarlig olycka begränsas, främst genom att andra ingriper och gör det huvudmannen borde ha gjort. Eftersom man inte kan ålägga en stat att ta ansvar för konsekvenserna av en olycksvållande huvudman från en annan stat, innehåller artikeln inga förpliktelser, utan en ”uppmuntran” till huvudmannens fördragsstat och andra parter att ingripa mot inträffade miljöfarliga olyckor.

Notifieringsplikt innan man frivilligt vidtar åtgärder efter en olycka som har hänt i en verksamhet för vilken en annan parts huvudman ansvarar

Andra parter huvudmän eller ombud skall vara särskilt befullmäktigade av dessa. Avsikten med det är att förhindra att någon ingriper och sedan framställer krav på ersättning, utan att det funnits ett behov av ingripande.

Om en part önskar ingripa mot en inträffad miljöfarlig olycka skall parten enligt Artikel 5:3 (a) notifiera *dels* den orsakande huvudmannens fördragsstat, *dels* Antarktissekretariatet. Tanken är att huvudmannens fördragsstat har ett primärt intresse och en primär rätt att vidta åtgärder för den händelse den miljöfarliga olyckan härrör från fördragsstatens huvudman. Antarktissekretariatet kommer då att ha en samordnande funktion och skall kommunicera med alla fördragsparter.

Förpliktelsen att förhandsnotifiera gäller inte om

1. det föreligger ett omedelbart förestående hot om betydande (*significant*) och skadlig (*harmful*) inverkan på miljön i Antarktis, och
2. det under alla förhållanden vore skäligt (*reasonable*) att ingripa omedelbart.

I sådana akuta fall skall huvudmannens stat och Antarktissekretariatet notifieras så snart som möjligt.

Kriterierna under 1 ovan sammanfaller delvis med definitionen av miljöfarlig olycka i artikel 2 (b). Detta, tillsammans med definitionen av ”*reasonable*” i 2 (e), torde innebära att denna situation kan komma att uppstå i en stor andel av de fall då en miljöfarlig olycka inträffar.

Ytterligare förutsättningar för att frivilligt få vidta åtgärder efter en olycka som har orsakats av en annan parts huvudman

I Stockholmsreglernas artikel 5:3 (b) förtydligas villkoren ytterligare för ingripanden av andra parter än huvudmannens fördragsstat. Andra parter skall inte ingripa, förutom om

1. hotet om betydande (*significant*) och skadlig (*harmful*) risk för betydande miljöskador är omedelbart förestående och det under alla förhållanden vore skäligt (*reasonable*) att ingripa omedelbart,

2. huvudmannens fördragsstat inte inom rimlig eller skälig (*reasonable*) tid har anmält sin avsikt att ingripa till Antarktissekretariatet, eller

3. huvudmannens fördragsstat inte har vidtagit någon åtgärd inom rimlig eller skälig (*reasonable*) tid efter det att en sådan anmälan har gjorts.

I det första fallet gäller kriterier som är identiska med de i artikel 5 (3) (a), medan de två senare fallen rör situationer då huvudmannens fördragsstat inte inom rimlig tid ger uttryck för någon vilja att ingripa. Bestämmelsen är uppbyggd på ett sådant sätt att det i de senare två situationerna inte gäller något krav på att risk för betydande miljöskador föreligger och det vore skäligt (*reasonable*) med hänsyn tagen till omständigheterna att ingripa. (Av naturliga skäl talas i de två senare fallen inte längre om ett "omedelbart ingripande".) Dessutom torde i praktiken de tidsfrister som skall löpa ut innan kriterierna i något av de två senare fallen är uppfyllda kunna bli synnerligen korta när en miljöfarlig olycka inträffar i Antarktis fördragsområde.

Koordinering och konsultation

I Stockholmsreglernas artikel 5:3 (c) föreskrivs att när huvudmannens fördragsstat ingriper, och är villig att motta hjälp från andra parter, skall de vidtagna åtgärderna koordineras av huvudmannens fördragsstat. Bestämmelsen har en tvingande formulering (*shall coordinate*), vilket innebär att huvudmannens fördragsstat alltid kommer att få en ställning med särskilt ansvar och inflytande i de fall då ett antal parter – eller dessas huvudmän, enligt 5:1 ovan – tillsammans ingriper mot en miljöfarlig olycka.

Artiklarna 5:4 och 5:5 hänger ihop. I artikel 5:4, som endast reglerar konsultationsförpliktelsen, behandlas situationen då det inte är klart vilken part som är huvudmannens fördragsstat, eller då flera parter skulle kunna falla i denna kategori. För detta fall gäller att varje part som ingriper mot den miljöfarliga olyckan skall söka rådgöra i frågan och anmäla händelsen till Antarktissekretariatet om det låter sig göras under omständigheterna.

Av bestämmelsen framgår inte tydligt vem eller vilka som den ingripande parten har att rådgöra med. Formuleringen är naturlig eftersom man inte kan specificera okända intressenter. Inte heller skulle det kunna gå att få enighet om att konsultation t.ex. skall ske med en stat med territoriella anspråk i Antarktis endast av skälet att olyckan inträffat inom ett område på vilken det framställts sådana anspråk. Rimligen måste den ingripande parten rådgöra med de andra parter som kan antas ha anknytning till händelsen eller annars finns representerade, genom t.ex. fartyg eller baser, i närheten av den miljöfarliga olyckan, för att söka fastställa vilken part som är huvudmannens fördragsstat eller om huvudmannen är anknuten till icke fördragsansluten part.

I artikel 5:5 regleras den ingripande partens (alternativt de ingripande parternas) konsultations- och samarbetsförpliktelser. Fördragsparter som ingriper vid en miljöfarlig olycka skall rådgöra och koordinera sina aktiviteter med alla övriga parter som ingriper, bedriver verksamhet i när-

heten av den miljöfarliga olyckan eller annars påverkas av detta. Om det är möjligt, skall parterna ta hänsyn till råd från experter och organisationer med relevant sakkunskap, främst med de organisationer som verkar inom Antarktisfördragets system.

Bestämmelsen innehåller dels ett uttryckligt krav på att parter skall rådgöra och samordna sina ingripanden med övriga berörda parter, och därutöver ett krav på att inhämta relevant experthjälp i den mån detta låter sig göra. Rätten att inhämta råd från expertis är inte begränsad.

5.6 Betalningsansvar vid miljöfarliga olyckor

Stockholmsreglernas artikel 6 reglerar under vilka förhållanden en huvudman blir betalningsansvarig för kostnader som har uppkommit i samband med en miljöfarlig olycka som orsakats av den verksamhet som huvudmannen ansvarar för. En huvudman som misslyckas med att vidta snabba och effektiva åtgärder (*prompt and effective response action*) vid en miljöfarlig olycka som hänt i verksamheten, skall enligt Artikel 6:1 betala kostnaden för andra parters åtgärder vidtagna enligt artikel 5:2. Detta är huvudregeln och den gäller alla huvudmän, statliga som icke-statliga.

I Artikel 6:2 regleras vad som gäller när åtgärder efter en miljöfarlig olycka inte har vidtagits. Tillvägagångssättet för att bestämma storleken på ersättningen i sådana fall varierar något beroende på om ersättningsansvaret gäller en statlig eller en icke-statlig huvudman.

Artikel 6:2 (a) reglerar fall med statliga huvudmän. Om det rör sig om en statlig huvudman som inte har vidtagit de ”snabba och effektiva åtgärder” som denne är skyldig att vidta, så är den statliga huvudmannen för verksamheten betalningsansvarig. Det belopp som kommer att bli aktuellt är den hypotetiska kostnad som skulle ha uppstått om åtgärder skulle ha vidtagits. Ersättningen skall då betalas till den fond som det hänvisas till i Stockholmsreglernas artikel 12. Fonden skall administreras av Antarktissekretariatet.

Artikel 6:2 (b) reglerar fall med icke-statliga huvudmän. På samma sätt som en statlig huvudman blir en icke-statlig huvudman betalningsansvarig i de fall då huvudmannen inte har vidtagit de ”snabba och effektiva åtgärder” som man är skyldig att vidta, även i fall då ingen annan part har vidtagit åtgärder. Så långt är förpliktelserna lika för de statliga och de icke-statliga huvudmännen. Därefter skiljer de sig åt. Medan omfattningen av den statliga huvudmannens betalningsansvar är kostnaden för de åtgärder som borde ha vidtagits, fastslås i artikel 6:2 (b) att den icke-statliga huvudmannen skall betala en summa som så långt som möjligt speglar kostnaden för de åtgärder som borde ha vidtagits. Beloppet skall betalas direkt till fonden, till den stat huvudmannen tillhör, eller till den part som verkställer ”mekanismen” i artikel 7:3. Här finns alltså en valmöjlighet för den stat som reglerar ”sina” huvudmän. En mekanism måste sättas på plats genom vilken huvudmannens skyldigheter klargörs samt i vilken form ersättning skall utgå. En part som erhåller sådan ersättning från en av sina icke-statliga huvudmän, skall verka för att det till fonden betalas en summa som så långt som möjligt motsvarar den

mottagna summan. Detta är inte en optimal konstruktion, men var en nödvändig kompromiss när Stockholmsreglerna förhandlades fram.

Enligt artikel 6:3 gäller strikt ansvar. Vissa undantag finns dock uppräknade i artikel 8.

Om den miljöfarliga olyckan har orsakats av två eller flera huvudmän skall huvudmännen enligt artikel 6:4 vara solidariskt ansvariga, om man inte kan visa att den egna verksamheten endast orsakat en del av olyckan.

Enligt artikel 6:5 påverkar Stockholmsreglerna inte statsfartygs eller statsflygplans suveränitet. Detta innebär att miljöskador som härrör från statsfartyg täcks av Stockholmsreglerna samtidigt som de åtnjuter den immunitet som sådana enheter har enligt folkrätten.

5.7 Processregler

Stockholmsreglernas artikel 7 innehåller bestämmelser om "*actions for compensation*". Under denna rubrik ryms regler för hur talan kan föras och hur den rättsliga prövningen skall gå till.

Artikel 7:1 reglerar förhållandet mellan en stat och en icke-statlig huvudman. Bestämmelsen stadgar att endast en fördragspart som har vidtagit åtgärder i enlighet med 5:2 (dvs. en stat som vidtagit åtgärder när en miljöolycka har orsakats i en verksamhet där huvudmannen är från ett annat land men huvudmannen inte vidtagit de åtgärder som denne skulle ha gjort) har rätt att väcka talan mot en icke-statlig huvudman i enlighet med 6:1 (dvs. talan om att få ersättning för kostnaderna för åtgärderna). En sådan talan får bara föras i en domstol i den stat där huvudmannen har sitt säte (*incorporated or principal place of business*) eller domicil. För det fall huvudmannen inte har sitt säte eller domicil i en fördragsstat, får talan föras i en fördragsstat till vilken huvudmannen har anknytning enligt det "dubbla nexus" som framgår av artikel 2 (d) (dvs. att huvudmannen, inom fördragspartens territorium, organiserar aktiviteter att utföras i Antarktis fördragsområde, och att huvudmannens verksamhet är föremål för en tillståndsprövning av fördragsstaten, eller i fördragsstaten är föremål för en prövning med motsvarande innebörd).

I artikeln anges vidare de preskriptionsregler som gäller för talan. Talan måste ha väckts vid den senare av följande tidpunkter, nämligen

1. inom tre år från det datum åtgärderna (*response action*) började vidtas, eller
2. inom tre år från det datum parten fick kännedom eller borde ha fått kännedom om huvudmannens identitet.

Talan måste under alla omständigheter ha väckts inom 15 år från det att åtgärderna började vidtas.

Parterna är enligt artikel 7:2 skyldiga att se till att dess domstolar är behöriga för processer som förs med stöd av 7:1. Bestämmelsen är en explicit uttolkning av den folkrättsliga grundläggande regeln att en stat måste se till att dess egna rättssystem möjliggör uppfyllandet av statens folkrättsliga förpliktelser. Motsvarande formulering finns även i 7:3.

En fördragspart skall enligt artikel 7:3 se till att dess rättssystem möjliggör efterlevnad av artikel 6:2 (b) (dvs. betalning till fonden) avseende såväl icke-statliga huvudmän enligt 2 (d), (dvs. de som organiserar sin aktivitet inom partens territorium och "godkänns" av den parten), som –

”om möjligt” (*where possible*) – andra icke-statliga huvudmän som har sitt säte eller domicil i den parten.

En fördragspart skall, i enlighet med artikel 13:3 i miljöskyddsprotokollet, informera andra parter om hur den nationella rättsmekanismen ser ut. Fördragsparterna är även skyldiga att konsultera med varandra för det fall flera parter skulle visa sig behörliga att vidta åtgärder i enlighet med 6:2 (b). Konsultationen avser vilken av parterna som rimligen bör driva en process. Här gäller en absolut preskriptionstid på 15 år från det att den part som avser att initiera en process fick kännedom om den miljöfarliga olyckan. Denna preskriptionsregel är således annorlunda formulerad än i artikel 7:1.

Enligt artikel 7:4 kan en fördragsparts (i egenskap av statlig huvudman) betalningsansvar till andra stater enligt 6:1 endast bestämmas genom ett undersökningsförfarande (*enquiry procedure*) som parterna kan komma att etablera, eller enligt artiklarna 18–20 i miljöskyddsprotokollet eller genom det skiljedomsschema (*Arbitration schedule*) som också finns i miljöskyddsprotokollet.

Enligt artikel 7:5 (a) skall en fördragsparts ansvar i enlighet med artikel 6:2 uteslutande bestämmas av Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM). Om det inte är möjligt skall det bestämmas genom ett undersökningsförfarande (*enquiry procedure*) som parterna kan komma att etablera, eller enligt artiklarna 18–20 i miljöskyddsprotokollet eller genom det skiljedomsschema (*Arbitration schedule*) som finns i miljöskyddsprotokollet, dvs. på samma sätt som enligt artikel 7:4.

Enligt artikel 7:5 (b) skall den fiktiva kostnaden för åtgärder enligt 6:2, som skall betalas av en statlig huvudman, bestämmas genom ett beslut vid Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM), varvid ATCM i den mån det är möjligt skall rådgöra med Miljöskyddskommittén (CEP). Detta innebär att den part från vilken en miljöfarlig olycka härrör direkt kommer att kunna påverka storleken på det belopp som skall betalas in till fonden eller t.o.m. lägga in sitt veto mot ett sådant beslut.

Artikel 7:6 tydliggör att Stockholmsreglerna aktualiserar bara tvistlösningsförfarandena i miljöskyddsprotokollet (artiklarna 19:4, 19:5 samt 20:1) för en stats ansvar för kostnader för vidtagna nödvändiga åtgärder för en miljöfarlig olycka.

5.8 Ansvarsbefriande grunder

I Stockholmsreglernas artikel 8 anges förutsättningarna för undantag från det strikta ansvar som gäller enligt artikel 6:3.

Artikel 8:1 innehåller de ansvarsbefriande grunder som kan åberopas. Sådana föreligger om huvudmannen kan visa att den miljöfarliga olyckan orsakades av

1. en åtgärd (eller brist på åtgärd) som var nödvändig för att skydda människors liv eller hälsa,
2. en med hänsyn till omständigheterna i Antarktis exceptionell naturkatastrof som inte rimligen kunde förutses, eller
3. terrorism eller annan krigisk handling riktad mot verksamhetsutövarns verksamhet.

Enligt artikel 8:2 skall en fördragspart samt dess huvudmän eller andra som anlitats av parten inte vara ansvariga för miljöfarliga olyckor som orsakats genom åtgärder som vidtagits i enlighet med artikel 5:2 (dvs. någon annan ingriper och gör det huvudmannen borde ha gjort) under förutsättning att åtgärderna kan anses rimliga.

5.9 Ansvarsbegränsningar

Stockholmsreglernas artikel 9 innehåller bestämmelser om ansvarsbegränsning. Dessa regler är kopplade till 1996 års ändringsprotokoll till 1976 års internationella konvention om begränsning av sjörättsligt skadeståndsansvar.

Artikel 9:1 innehåller bestämmelser om ansvarsbegränsningsbelopp och anger de maximala belopp som en huvudman kan tvingas betala i enlighet med ansvarsreglerna i artikel 6:1 och 6:2 i samband med en enskild miljöfarlig olycka. För en miljöfarlig olycka som kan hänföras till fartyg gäller begränsningsbelopp som utgår från fartygets storlek eller dräktighet (tonnage). Beloppen i artikel 9:1 (a) är identiska med de ansvarsbegränsningsbelopp som upptagits i 1996 års ändringsprotokoll till 1976 års internationella konvention om begränsning av sjörättsligt skadeståndsansvar (LLMC 1996). Enligt artikel 9:1 (b) skall ansvarsbegränsningsbeloppet vid en miljöfarlig olycka som inte hänför sig till fartyg vara 3 miljoner särskilda dragningsrätter (SDR).

Såsom artikel 9:1 (a) har utformats överensstämmer Stockholmsreglernas ansvarsbegränsningsbelopp med LLMC 1996. Detta betyder att stater som är bundna av både Stockholmsreglerna och LLMC inte riskerar att behöva tillämpa sinsemellan motstridiga föreskrifter på detta område.

Artikel 9:2 (a) består av två s.k. *savings clauses*, där det i första stycket sägs att reglerna om ansvarsbegränsningsbelopp i artikel 9:1 (a) inte skall inverka på (i) huvudmäns ansvar eller möjlighet att begränsa sitt ansvar i enlighet med tillämpliga internationella överenskommelser (*treaties*) om ansvarsbegränsning, eller (ii) tillämpligheten av en reservation till en sådan överenskommelse, med följden att däri stipulerade ansvarsbegränsningsbelopp inte görs tillämpliga i vissa fall (*for certain claims*). Detta förutsätter dock att de tillämpliga beloppen i sådana överenskommelser är minst lika höga som de belopp som uttryckligen anges i artikel 9:2 (a) andra stycket. Dessa belopp överensstämmer med beloppen i artikel 9:1 (a) och sålunda även med beloppen i LLMC 1996. Denna bestämmelse är tillkommen i syfte att undvika konflikt mellan ansvarsbegränsningsbeloppen i Stockholmsreglerna å ena sidan och tillämpliga belopp enligt andra konventioner, främst LLMC 1996, å andra sidan. Systematiken är den att en huvudman från en stat som tillträtt en annan konvention kan tillämpa beloppen i den konventionen även när dessa är lägre än beloppen i artikel 9:1 (a), så länge beloppen i den andra konventionen är minst lika höga som de belopp som uttryckligen anges i artikel 9:2 (a) andra stycket. Dessa sistnämnda belopp utgör sålunda "golvet" för de begränsningsbelopp som huvudmän från stater som omfattas av Stockholmsreglerna kan åberopa.

I nuläget är beloppen i artikel 9:2 (a) och artikel 9:1 (a) identiska, och även identiska med beloppen i LLMC 1996, varför frågan inte har någon

praktisk betydelse. För det fall beloppen i bilagans artikel 9:1 (a) revideras uppåt och blir högre än motsvarande belopp i LLMC 1996, kan däremot huvudmän från stater som tillämpar LLMC i stället använda LLMC:s lägre nivåer så länge dessa inte understiger ”golvet” i artikel 9:2 (a) andra stycket. Till detta bör noteras att golvbeloppen i artikel 9:2 (a) andra stycket är fasta och inte omfattas av översynsproceduren i artikel 9:4. Sålunda kommer dessa belopp inte att höjas förutom om en specifik ändring av denna artikel sker.

Artikel 9:2 (a) ger också parter möjlighet att i stället för beloppen i artikel 9:1 (a) åberopa reservationer som de har gjort till andra konventioner, av vilka reservationer följer att högre ansvarsbegränsningsbelopp skall tillämpas på den partens huvudman. Effekten blir att de belopp som tillämpas för huvudmän från dessa länder är de högre belopp som parten intagit i sin reservation till annan tillämplig konvention som t.ex. LLMC 1996. Syftet med denna bestämmelse i artikel 9:2 (a) är att en part inte skall tvingas att använda ansvarsbegränsningsbeloppen i artikel 9:1 (a) när staten själv har valt att tillämpa *högre* belopp på sina huvudmän genom att göra en reservation till LLMC 1996.

Enligt artikel 9:2 (b) gäller att de undantag från ansvarsbegränsningsbeloppen i artikel 9:1 (a) som följer av artikel 9:2 (a) inte skall påverka tillämpligheten av beloppen i artikel 9:1 (a) på en part som statlig huvudman, och inte heller de rättigheter och skyldigheter som tillkommer parter som inte anslutit sig till sådana överenskommelser som avses i artikel 9:2 (a). Inte heller tillämpligheten av artikel 7:1 eller 7:2 skall påverkas av vad som föreskrivs i artikel 9:2 (a). Artikel 9:2 (b) torde innebära att statliga huvudmän inte kan åberopa det undantag från beloppen i artikel 9:1 (a) som intagits i artikel 9:2 (a). Sådana huvudmän kan alltså inte hänvisa till eventuella lägre belopp i t.ex. andra konventioner om ansvarsbegränsning för skador orsakade av fartyg, utan beloppen i artikel 9:1 (a) skall alltid tillämpas på dem. De två övriga skrivningarna i artikel 9:2 (b) förefaller något överflödiga. Artikel 9:2 (a) synes inte över huvud taget påverka de parter som inte har anslutit sig till sådana andra överenskommelser som paragrafen hänför sig till, och inte heller medger artikel 9:2 (a) några undantag från processbestämmelserna i artikel 7. Att så är fallet tydliggörs ytterligare genom de avslutande formuleringarna i artikel 9:2 (b).

Avslutningsvis kan här nämnas att detta stycke fördes in i konventionen i ett sent skede av förhandlingarna. Lydelsen får anses spegla den minsta gemensamma nämnare som parterna kunde enas om.

Artikel 9:3 innehåller regler om när ansvarsbegränsningsbeloppen inte skall tillämpas. En huvudmans ansvar skall inte begränsas i de fall då det kan visas att den miljöfarliga olyckan uppstod på grund av uppsåtligt handlande med avsikt att förorsaka olyckan eller grovt oaktsamt beteende i vetskap att olyckan torde komma att inträffa som ett resultat av handlandet (*recklessly and with knowledge that such emergency would probably result*). Kriterierna för vilket handlande som skall anses innebära att en huvudman inte skyddas av ansvarsbegränsningsbeloppen i artikel 9 följer texten i andra sjörättsliga konventioner.

Artikel 9:4 innehåller regler för hur översynen av ansvarsbegränsningsbeloppen i artikel 9:1 skall ske. En sådan översyn (*review*) skall ske

vart tredje år. Den s.k. snabbproceduren i artikel 13:2 skall tillämpas på dessa översyner. Prop. 2005/06:179

Det kan noteras att det följer av artikel 9:4 och artikel 13:2 att ”snabbproceduren” alltid skall tillämpas på översynen av ansvarsbegränsningsbeloppen i artikel 9:1.

I artikel 9:5 upptas tre definitioner, nämligen på ”fartyg”, ”särskilda dragningsrätter” respektive ”fartygstonnage” som hänför sig till befintliga definitioner på området. Artikel 9:5 (a) innehåller en definition av ”fartyg” som överensstämmer med definitionen i artikel 1 (g) i bilaga IV till Antarktiskfördragets miljöprotokoll. Artikel 9:5 (b) stadgar att ”SDR” innebär särskilda dragningsrätter som dessa definieras av Internationella valutafonden (IMF). Artikel 9:5 (c) definierar ”fartygstonnage” med hänvisning till definitionen i Annex I till *the International Convention on Tonnage Measurement of Ships*.

5.10 Statens ansvar

Stockholmsreglernas artikel 10 reglerar fördragspartens ansvar för sina egna statliga huvudmän och för andra operatörer. Huvudregeln är att staten endast ansvarar för sina egna statliga huvudmän. I övrigt ansvarar fördragsparten inte för sina huvudmän under förutsättning att fördragsparten har vidtagit de åtgärder som behövs för att verkställa efterlevnaden av Stockholmsreglerna.

5.11 Försäkring och annan finansiell säkerhet

Genom bestämmelsen i Stockholmsreglernas artikel 11:1 förpliktas parterna att se till att deras respektive huvudmän har tillräckligt försäkringskydd eller motsvarande finansiella garantier för att täcka sådant ansvar som de kan komma att åläggas enligt artikel 6:1 med beaktande av tillämplig ansvarsbegränsning. Bestämmelsen har formulerats tvingande och innebär att försäkringsplikt eller motsvarande säkerhet behöver krävas av huvudmännen upp till det maximala belopp för vilket en huvudman kan bli ersättningsskyldig enligt artikel 9:1. I detta sammanhang kan erinras om att de försäkringar som erbjuds på försäkringsmarknaden regelmässigt torde innehålla undantag för ett antal situationer av *force majeure*-karaktär, och att huvudmännens försäkringar därför i många fall inte täcker förluster orsakade av väpnade anfall, terroristdåd eller naturkatastrofer. Reglerna om undantag från ansvar i bilagans artikel 8 torde dock omfatta situationer då *force majeure* inträder enligt sedvanliga försäkringsvillkor.

Enligt artikel 11:2 kan parterna ålägga sina respektive huvudmän försäkringsplikt eller motsvarande avseende det ansvar som de kan komma att ådraga sig i enlighet med artikel 6:2. Denna bestämmelse är dispositiv och det finns därför inget krav på parterna att i sina nationella regelverk föreskriva försäkringsplikt för huvudmännen. Eftersom det i ett flertal fördragsstater finns någon form av förbud mot att försäkra sig mot straffrättsligt ansvar har något uttryckligt krav på att en huvudman skall teckna försäkring för ansvar enligt 6:2 inte tagits in i Stockholms-

reglerna. Vare sig försäkringsplikten enligt artikel 11:1 eller möjligheten att föreskriva sådan enligt artikel 11:2 har heller gjorts avhängig de möjligheter som finns att teckna försäkring, utan åtminstone kravet på försäkring i artikel 11:1 är tvingande. Effekten blir att en huvudman som inte har råd att teckna en sådan försäkring eller ställa motsvarande säkerhet på annat sätt, och sålunda inte uppfyller Stockholmsreglernas krav i denna del, inte har möjlighet att bedriva verksamhet i Antarktisfördragets område.

Artikel 11:3 avser endast statliga huvudmän. En part kan självförsäkra dessa, inbegripet sådana statliga huvudmän som bedriver vetenskaplig verksamhet.

6 En ny lag om Antarktis

Regeringens förslag: Den nuvarande lagen (1993:1614) om Antarktis ersätts med en ny lag om Antarktis.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot att den nuvarande lagen ersätts med en ny.

Skälen för regeringens förslag: Mot bakgrund av att nya bestämmelser om ersättningsskyldighet med anledning av Stockholmsreglerna och, enligt vad som närmare framgår av denna lagrådsremiss, regler om skydd för meteoriter behöver införas, är det lämpligt att i samband med dessa reformer språkligt och redaktionellt modernisera lagtexten i sin helhet så att den blir tydligare. I avsnitten nedan redogörs för de delar i förslaget som innebär ändringar i sak jämfört med den nuvarande lagen. Övriga ändringar är främst av redaktionell natur och beskrivs endast i författningskommentaren.

6.1 Nya definitioner

Regeringens förslag: I Antarktislagstiftningen tas det in nya definitioner av vad som avses med "Antarktisfördraget", "miljöskyddsprotokollet", "part", "huvudman", "miljön i Antarktis", "miljöfarlig olycka", "utländskt tillstånd", "fartyg", "observatör" och "särskilda dragningsrätter".

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag innehöll ingen definition av "fartyg".

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket* har anfört att "fartyg" bör definieras i lagtexten. Vidare har verket, i likhet med *Stockholms tingsrätt*, anfört att Stockholmsreglernas term "operator" förefaller vara snävare än den svenska termen "verksamhetsutövare" vilket kan leda till oklarheter i tillämpningen. *Stockholms tingsrätt* har också anfört att promemorians förslag till definitionen av "miljöfarlig olycka" bör förtydligas.

Skälen för regeringens förslag: I den nya lagtexten bör det införas definitioner av "Antarktisfördraget" (1959 års fördrag om Antarktis),

”miljöskyddsprotokollet” (1991 års miljöskyddsprotokoll till Antarktisfördraget) och ”part” (stat som är part i Antarktisfördraget). Definitionerna underlättar utformningen och förståelsen av lagtexten i övrigt.

Termen ”verksamhetsutövare” definieras inte i den nuvarande lagen och inte heller i promemorians förslag. Den engelska termen ”operator” definieras i Stockholmsreglernas artikel 2 som en statlig eller icke-statlig fysisk eller juridisk person som organiserar verksamhet som skall utföras i Antarktis fördragsområde. Från definitionen undantas dock alla som kan sägas stå i någon sorts anställningsförhållande till denne ”operator” eller på annat sätt är underställd denne, t.ex. som underleverantör. En ”operator” motsvarar alltså närmast den fysiska eller juridiska person som i den nuvarande lagen kallas ”huvudman”. Mot bakgrund av bl.a. Stockholms tingsrätts och Naturvårdsverkets remissvar anser regeringen att termen ”huvudman” ger en bättre bild av vem som avses med den engelska termen ”operator” än vad termen ”verksamhetsutövare” gör. I den nya lagen bör det finnas en definition av ”huvudman” enligt vilken den fysiska eller juridiska person för vilken en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivas. Huvudmannen behöver alltså inte vara identisk med den som i normal mening kan komma att betraktas som verksamhetsutövare. En person kan nämligen komma att vidta en åtgärd eller agera på ett sätt som gör att den personen kan betraktas som någon som utövar en verksamhet utan att personen för den skull är en ”operator” i Stockholmsreglernas mening. Den krets av fysiska och juridiska personer som kan komma att omfattas av lagens tillståndskrav är alltså större än den som kan bli ersättningsskyldig till följd av Stockholmsreglernas ersättningsbestämmelser. En fysisk eller juridisk person kan alltså genom att orsaka en miljöfarlig olycka ådra huvudmannen för verksamheten ersättningsskyldighet. Så skulle t.ex. vara fallet om ett fartyg som har anlitats av en huvudman för en viss verksamhet orsakar en miljöfarlig olycka. Den befälhavare eller redare som ansvarar för fartyget kan bli ansvarig för att ha orsakat olyckan, men ersättningsskyldig i Stockholmsreglernas och i lagens mening kan endast huvudmannen för verksamheten bli.

I den nya lagen bör det också finnas en definition av vad som menas med ”miljön i Antarktis”. Den definitionen har att göra med lagens skyddsintresse och behövs för att underlätta utformningen och förståelsen av lagtexten i övrigt. Innebörden av definitionen utvecklas i nästa avsnitt om Lagens skyddsintresse och tillämpningsområde.

Stockholmsreglernas definition av ”fartyg” är omfattande och för tydlighetens skull bör en motsvarande definition finnas i den svenska lagtexten, dvs. en motsvarighet till Stockholmsreglernas artikel 1 (g) där det med fartyg menas fartyg, oavsett vilken typ, som används i den marina miljön och innefattar bärplansbåtar, svävarer, undervattensfartyg, flytande farkoster och fasta eller flytande plattformar.

Vidare bör den nya lagen innehålla en definition av ”utländskt tillstånd” med innebörden ett tillstånd eller medgivande som enligt motsvarande lagstiftning hos annan stat som är part i Antarktisfördraget krävs för en vistelse eller verksamhet i Antarktis. Vissa bestämmelser i lagen innebär nämligen krav på att den som vistas eller vidtar åtgärder i Antarktis inom ramen för en annan huvudmans verksamhet skall förvissa sig om att den huvudmannen har de tillstånd eller medgivanden som behövs.

En definition av ”observatör” behövs också. Parterna i Antarktisfördraget är skyldiga att låta en annan parts särskilt utsedda observatörer, eller observatörer som särskilt har utsetts enligt Stockholmsreglerna, att få tillträde för inspektion på platser och utrymmen där verksamhet bedrivs i Antarktis. En definition av ”observatör” behövs för att underlätta utformningen och förståelsen av lagtexten i övrigt.

En definition av ”särskilda dragningsrätter” behövs också för att inte tynga texten i de paragrafer där särskilda dragningsrätter behöver komma till uttryck.

6.2 Lagens skyddsintresse och tillämpningsområde

Regeringens förslag: Den miljö som skall skyddas är miljön i Antarktis, dvs. miljön söder om 60° sydlig bredd och de ekosystem som beror av eller sammanhänger med denna miljö.

Det anges tydligt att den svenska Antarktislagstiftningen inte skall tillämpas på en utländsk observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i en verksamhet som omfattas av ett tillstånd enligt den svenska lagen eller en dispens från kravet på tillstånd.

Vidare görs det tydligt att tillstånd inte krävs för att enbart flyga över Antarktis samt att tillståndskravet inte skall inskränka rätten till överflygning och fri sjöfart enligt folkrätten om det fria havet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* har anfört att friheter enligt Förenta nationernas havsrättskonvention av den 10 december 1982 (UNCLOS), förutom rätten till fiske, bör undantas inte bara från kravet på tillstånd utan också från lagens tillämpning över huvudtaget. Enligt universitetet innebär artikel 6 i Antarktisfördraget att parterna i fördraget har en skyldighet att inte göra några inskränkningar i andra staters utövande av rättigheterna enligt havsrätten på det fria havet. Universitetet har också förordat uttrycket ”Antarktis ekosystem” framför uttrycket ”miljön i Antarktis”. *Fiskeriverket* har anfört att lagen bör återspegla att det enligt EG-rätten råder exklusiv gemenskapskompetens på fiskeområdet, att gemenskapen är part i konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis, daterad i Canberra den 20 maj 1980 (CCAMLR) och att den konventionen genomförs med rådets förordning (EG) nr 601/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa kontrollåtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis. I remissvaret framför dock Fiskeriverket att bestämmelser i fiskelagen (1993:787) och bestämmelser meddelade med stöd i denna lag fortfarande skall tillämpas vid fiske utanför Sveriges ekonomiska zon i internationellt vatten och i andra vatten där fisket bedrivs med stöd av internationella överenskomelser. *Naturvårdsverket* har anfört att rätten till överflygning inte bör vara helt befriad från tillståndskravet utan det bör övervägas om inte överflygning på låg höjd, t.ex. under 2 000 fot, bör vara tillståndspliktig med tanke på de störningar som sådan överflygning kan ge upphov till.

Miljön i Antarktis

I den nuvarande Antarktislagens 1 § anges att lagen innehåller bestämmelser till skydd för miljön i Antarktis och för de ekosystem som beror av eller sammanhänger med Antarktis ekosystem.

Enligt miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget gäller protokollets bestämmelser miljön i Antarktis och därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem. Detta innebär en viss skillnad i jämförelse med vad som anges i den nuvarande lagen om Antarktis. Formuleringen i miljöskyddsprotokollet innefattar ekosystem som är beroende av eller sammanhänger med Antarktis *miljö*, medan definitionen i lagen endast inbegriper ekosystem som är beroende av eller sammanhänger med Antarktis *ekosystem*. Miljön är ett vidare begrepp än ekosystem. För att nå en bättre överensstämmelse med miljöskyddsprotokollet bör därför i stället för "Antarktis ekosystem" hänvisas till "miljön i Antarktis". *Miljön i Antarktis* inbegriper naturligtvis *Antarktis ekosystem* varför anpassningen till ordalydelsen i miljöskyddsprotokollet i vart fall inte innebär någon inskränkning av det geografiska tillämpningsområdet. Ändringen berör ett flertal paragrafer i den nuvarande lagen liksom de nya bestämmelser som tillkommer med anledning av genomförandet av Stockholmsreglerna. Eftersom frasen "miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av och hänger samman med miljön i Antarktis" återkommer på ett flertal ställen i lagen är det lämpligt, som sagts i det föregående avsnittet, att inledningsvis i lagen definiera "miljön i Antarktis".

Observatörer och utbytesvis deltagande i en tillåten expedition

I frågan om lagens tillämpningsområde bör det inledningsvis klargöras att även om huvudregeln är att lagen gäller utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt lagen, så gäller den inte i samtliga fall då en utländsk medborgare deltar i sådan expedition eller verksamhet i Antarktis.

Då en observatör från en annan fördragsslutande stat eller en vetenskapsman från en sådan stats expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i svensk expedition gäller inte lagen för en sådan person. Denna begränsning, som följer av artiklarna 3 och 8 i Antarktisfördraget, framgår även av den nuvarande lagen (21 §) men förhållandet bör klargöras i anslutning till huvudregeln, dvs. i den inledande regleringen av lagens tillämpningsområde.

Förhållandet till havsrätten

Enligt miljöskyddsprotokollets artikel 4.1 innebär protokollet ett komplement till Antarktisfördraget, protokollet varken ändrar eller utgör något tillägg till fördraget, och enligt artikel 4.2 inkräktar det inte på andra rättigheter och skyldigheter som tillkommer parterna enligt andra instrument inom Antarktis fördragssystem. Enligt Antarktisfördragets artikel 6 skall bestämmelserna i fördraget inte inverka menligt på eller i något hänseende beröra en stats rättigheter eller utövande av dess rättigheter enligt folkrätten beträffande det fria havet inom det område som omfattas av Antarktisfördragets bestämmelser.

I den nuvarande lagen om Antarktis finns inte någon sådan begränsning. Undantag görs endast från kravet på tillstånd enligt 16 § för utövning av rätten till fri sjöfart. I propositionen om den nuvarande lagen angavs att även om kravet på tillstånd inte gäller vid utövande av rätten till fri sjöfart, så gäller ändå lagen i tillämpliga delar för sådan sjöfart (prop. 1992/93:140 s. 46).

Rätten till fri sjöfart är dock endast en av de rättigheter som följer av principen om det fria havet. Till de övriga hör bl.a. rätt till fiske, överflygning, utläggande av undervattenskablar och rörledningar, uppförande av konstgjorda öar och andra anläggningar samt rätt till vetenskaplig forskning, allt enligt artikel 87 i Förenta nationernas havsrättskonvention.

Utövande av dessa rättigheter är alltså i nuläget underkastade den nuvarande lagen om Antarktis tillämpning trots att detta inte följer som en skyldighet enligt Antarktisfördraget eller miljöskyddsprotokollet. Frågan kan därför ställas om rättigheterna helt eller i större utsträckning än i nuläget bör undantas från lagens tillämpning. Detta berörs vidare nedan under ”Särskilt om överflygning”.

Särskilt om fiske

I förhållande till rättigheterna finns en särskild bestämmelse i den nuvarande lagen som gäller fiske. I bestämmelsen finns en hänvisning till att reglerna i fiskelagen (1993:787) gäller i Antarktis. Detta är en följd av Sveriges åtaganden och skyldigheter enligt CCAMLR. Hänvisningen till denna reglering i den nuvarande lagen innebär en inskränkning av rätten till fiske som behöver kvarstå. För det fall Sverige, i enlighet med fördraget och protokollet, vill undanta samtliga rättigheter från lagens tillämpning måste det därför i vart fall införas ett undantag beträffande tillåten fångst av fisk. Därför kan i vart fall inte rätten till fiske göras oberoende av lagen om Antarktis.

Beträffande de svenska reglerna om fiske har, som Fiskeriverket har påpekat, betydande förändringar skett efter ikraftträdandet av den nuvarande lagen om Antarktis. Genom Sveriges medlemskap i EU har kompetens på fiskeområdet överförs till gemenskapen. Det råder på fiskeområdet exklusiv gemenskapskompetens och medlemsstaterna har endast möjlighet att reglera fisket i den utsträckning som EG-regler uttryckligen medger det. Numera följer utrymmet för beslut i huvudsak av bestämmelser i rådets förordning (EG) nr 2371/2002 av den 20 december 2002 om bevarande och hållbart utnyttjande av fiskeresurserna inom ramen för den gemensamma fiskepolitiken (EGT L 358, 31.12.2002, s. 59, Celex 32002R2371). EG är part i CCAMLR och har genomfört konventionen i gemenskapsrätten med rådets förordning (EG) nr 601/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa kontrollåtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis och om upphävande av förordningarna (EEG) nr 3943/90, (EG) nr 66/98 och (EG) nr 1721/1999 (EUT L 97, 1.4.2004, s. 16, Celex 32004R0601). Ett undantag för fiske som regleras i denna förordning bör därför skrivas in i den nya lagen om Antarktis.

Av Fiskeriverkets remissvar framgår dock att fiskelagen (1993:787) och bestämmelser meddelade med stöd av denna lag alltså är relevanta

Havsrättens betydelse för den svenska lagens tillämpning

Att Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet undantar rättigheter hänförliga till det fria havet från traktatens tillämpning utgör i sig inget hinder för Sverige att, inom ramen för svensk jurisdiktion, låta utövandet av dessa rättigheter omfattas av bestämmelserna i lagen om Antarktis, så länge detta inte påverkar andra staters utövande av rättigheterna.

Dessutom är inte alla de i havsrättskonventionen uppräknade rättigheterna på det fria havet absoluta. Artikel 87 i havsrättskonventionen hänvisar till andra delar av konventionen och övriga folkrättsliga regler som kvalificerar vissa av de uppräknade rättigheterna. Sålunda skall rätten att fiska utövas i enlighet med bestämmelserna om bevarande och förvaltning av de levande resurserna på det fria havet och rätten till vetenskaplig forskning utövas i enlighet med bestämmelserna om skyddet och bevarandet av den marina miljön.

Vidare gäller att rättigheterna på det fria havet i första hand tillkommer stater, som folkrättsliga subjekt, och inte individer direkt. Frågan om Sverige skall undanta samtliga friheter från Antarktislagens tillämpning handlar därför i slutändan om huruvida Sverige anser att verksamhetsutövare under svensk jurisdiktion skall kunna lägga exempelvis undervattenskablar eller uppföra konstgjorda öar i Antarktis utan att dessförinnan söka tillstånd för detta eller behöva iaktta bestämmelserna om skyddet för miljön i Antarktis.

Mot bakgrund av vikten av det övergripande syftet att skydda miljön i Antarktis är det rimligt att också de fysiska och juridiska personer som utövar någon av de ovannämnda friheterna i enlighet med nuvarande lagstiftning är skyldiga att följa tillämpliga delar av lagen. Oavsett om syftet med artikel 6 i Antarktisfördraget är att, som Stockholms universitet har hävdat, värna andra staters rättigheter så saknas enligt regeringens bedömning skäl för att undanta utövandet av de aktuella friheterna från lagens tillämpningsområde.

Det faktum att Sverige inte undantar utövandet av verksamhet inom ramen för principen om havets frihet från den svenska lagens tillämpningsområde eller generellt från kravet på tillstånd påverkar inte på något sätt andra staters utövande av dessa friheter.

Särskilt om överflygning

En annan fråga är, som nämnts ovan, om kravet på tillstånd för sådana aktiviteter bör gälla i den nuvarande utsträckningen.

Regeringen anser att det är rimligt att i vart fall låta utövandet av rätten till överflygning över havsområdena i Antarktis vara befriat från tillstånd på samma sätt som rätten till fri sjöfart enligt nuvarande 16 §. Det är inte heller motiverat att kräva tillstånd för den som enbart flyger i luftrummet över kontinenten Antarktis utan att flygningen har någon koppling till någon annan verksamhet som är avsedd att bedrivas på land eller i havet.

Beträffande Naturvårdsverkets förslag att begränsa det tillståndsfria utövandet av rätt till överflygning till att endast avse flygning på hög höjd finner regeringen att detta skulle medföra svåra gränsdragningspro-

blem. Omfattningen av överflygningar på låg höjd i Antarktis som är fristående från annan tillståndspliktig verksamhet bör också tas i beaktande. Det förefaller inte troligt att överflygning på låg höjd kommer att ske i någon större omfattning utan att samtidigt utgöra del av en verksamhet som i sig omfattas av krav på tillstånd enligt lagen. Om det i framtiden visar sig angeläget att från svensk sida reglera den här typen av flygverksamhet i Antarktis på det sätt som Naturvårdsverket föreslår får regeringen återkomma till det.

6.3 Skydd för mineraler och meteoriter

Regeringens förslag: Meteoriter ges samma skydd som det som mineraltillgångar har enligt den nuvarande lagen. Ett förbud mot insamling av såväl mineraltillgångar som meteoriter införs i lagen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Inom Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM) har ett problem i form av insamling och bortförande av meteoriter från Antarktis uppmärksammats. Enligt resolution 3 (2001) från ATCM finns det ett behov att förstärka skyddet av meteoriter som finns i Antarktis. Det gäller framför allt att förhindra okontrollerat insamlande av meteoriter. Bl.a. uppmanar resolutionen samtliga parter i miljöskyddsprotokollet att vidta rättsliga eller administrativa åtgärder i detta syfte. Det är ett rimligt antagande att problemet med insamlande och bortförande av meteoriterna kan komma att förvärras med en ökad turisttillströmning till Antarktis. Mot bakgrund av resolutionen och den uppmärksamhet som skyddet av meteoriter i Antarktis har fått, har frågan uppkommit om den nuvarande lagen om Antarktis ger ett tillräckligt skydd.

Enligt nuvarande 5 § råder förbud mot sådan eftersökning, utvinning, undersökning och bearbetning av mineraltillgångar i Antarktis som inte utgör forskning med vetenskapligt ändamål som omfattas av ett enligt lagen meddelat tillstånd. Meteoriter innehåller alltid mineraler. Den i lagen använda termen mineraltillgångar behöver dock inte nödvändigtvis omfatta meteoriter, eftersom ordet tillgångar innebär att vad som åsyftas är mineraler med potential till ekonomiskt utnyttjande. Det finns därför en otydlighet beträffande om termen mineraltillgångar omfattar meteoriter. En sådan otydlighet ter sig särskilt olämplig mot bakgrund av straffbestämmelserna i lagen. För att meteoriter skall omfattas av de förbud som följer enligt nuvarande 5 § bör detta uttryckligen framgå av lagtexten. Ett sätt att åstadkomma detta vore att byta ut mineraltillgångar mot mineraler vilket därmed otvivelaktigt skulle inkludera meteoriter. Mineraler skulle emellertid också inkludera alla typer av stenar, vilket inte nödvändigtvis är eftersträvarsvärt eftersom en sådan reglering ter sig överdrivet restriktiv. Det är därför lämpligare att ange i lagtexten att meteoriter har samma skydd som mineraltillgångar.

Oberoende av frågan om meteoriter utgör en mineraltillgång eller inte finns i det nuläget inte heller något effektivt förbud mot insamling av dem. Bestämmelsen i nuvarande 5 § förbjuder efterforskning, undersökning, utvinning och bearbetning av mineraltillgångar. Det går inte heller

av författningskommentaren att utläsa att insamling skulle anses falla inom undersöknings-, utvinnings- eller bearbetningsförbudet (prop. 1992/93:140, s. 42). Det är även tveksamt om efterforskningsförbudet är tillräckligt för att hindra allt insamlande av meteoriter i annat än vetenskapligt syfte. Därför bör förbudet mot efterforskning, undersökning, utvinning och bearbetning kompletteras med ett insamlingsförbud. Ett sådant insamlingsförbud bör rimligtvis gälla även för mineraltillgångar generellt. Det kan i sammanhanget anmärkas att artikel 7 i miljöskyddsprotokollet förbjuder ”any activity relating to mineral resources” vilket understryker det rimliga i att ett insamlingsförbud inkluderas i lagen.

6.4 Tillstånd och miljökonsekvensbedömningar

Regeringens förslag: Antarktislagstiftningens tillståndskrav kommer till uttryck i den nya lagens inledande bestämmelser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om vad som krävs av de miljökonsekvensbeskrivningar som behövs för att få tillstånd till vistelse eller verksamhet i Antarktis.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har i huvudsak inte haft något att invända mot förslaget. *Naturvårdsverket* har anfört att innebörden av uttrycket ”obetydlig eller övergående påverkan på miljön”, som enligt lagtexten är en förutsättning för tillstånd, närmare bör förklaras.

Skälen för regeringens förslag: Erfarenheter från lagens tillämpning och beredningen har visat att bestämmelserna om tillstånd behöver förtydligas, bl.a. har Polarforskningssekretariatet i en promemoria från 2002 understrukit ett behov av större tydlighet.

Kravet på tillstånd för att vistas eller bedriva verksamhet i Antarktis bör framgå redan i inledningen av lagen. Kravet har mer karaktären av en allmän bestämmelse och passar därför bättre i inledningen än i detaljregleringen om tillståndsförfaranden. Undantagen från kravet på tillstånd regleras lämpligen också i inledningen.

Enligt artikel 8 i miljöskyddsprotokollet skall flertalet verksamheter i Antarktis underställas krav på förhandsbedömning av verksamhetens effekt på miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller sammanhänger med miljön i Antarktis. Artikel 8 hänvisar till bilaga I till protokollet för den närmare regleringen av förhandsbedömningar och när en miljökonsekvensbeskrivning skall göras och vad den skall innehålla.

Avgörande för vilken miljökonsekvensbeskrivning som behövs är den påverkan som en verksamhet bedöms ha på miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller sammanhänger med miljön i Antarktis. Beroende på denna bedömning kan en verksamhet kräva en initial miljökonsekvensbeskrivning eller en fullständig miljökonsekvensbeskrivning. Om det kan fastställas att en verksamhet har mindre än en obetydlig eller övergående påverkan behöver dock en miljökonsekvensbeskrivning inte göras. Dock skall en bedömning av om så är fallet i vart fall alltid ske i enlighet med nationella förfaranden (enligt artikel 1.1 bilaga I till miljöskyddsprotokollet). För svensk del bör detta innebära att en miljökonse-

kvensbeskrivning alltid skall krävas vid ansökningar om tillstånd. Detta betyder dock inte att sådana miljökonsekvensbeskrivningar alltid måste vara lika omfattande. Som också noterades i prop. 1992/92:140 (s. 33) uppställs alltså i miljöskyddsprotokollet tre olika nivåer för den information som krävs vid en ansökan om tillstånd. Någon motsvarande åtskillnad i omfattningen av miljökonsekvensbeskrivningarna görs inte i den nuvarande svenska lagstiftningen. I stället finns ett och samma krav på miljökonsekvensbeskrivning vid samtliga ansökningar om tillstånd.

Den nuvarande lagstiftningen motsäger dock inte att miljökonsekvensbeskrivningar kan vara olika utformade och omfattande beroende på den verksamhet som en ansökan gäller, men det kan vara rimligt att tydligare klargöra att kraven på vad som skall ingå i en miljökonsekvensbeskrivning varierar beroende på verksamheten som sådan och den påverkan som den kommer att ha på miljön i Antarktis. Detta behöver inte nödvändigtvis regleras till fullo i lagen utan kan klargöras i föreskrifter som regeringen eller en myndighet meddelar. I lagen bör det framgå att en ansökan skall innehålla den miljökonsekvensbeskrivning som behövs för att göra en samlad bedömning av vistelsens, åtgärdens eller verksamhetens påverkan på miljön i Antarktis. Av detta följer att om påverkan på miljön tydligt framgår av exempelvis en vistelses karaktär så kan den miljökonsekvensbeskrivning som krävs för att göra en samlad bedömning vara mycket kortfattad.

Utöver detta allmänna krav i lagen bör de närmare kraven på miljökonsekvensbeskrivning för olika typer av verksamheter regleras i föreskrifter. Sådana föreskrifter kan tydliggöra omfattningen av den miljökonsekvensbeskrivning som behövs och vilken information den skall innehålla, i enlighet med de krav för olika typer av verksamheter som framgår av bilaga I till miljöskyddsprotokollet. Mot denna bakgrund krävs ingen ytterligare differentiering i lagen avseende omfattningen och kraven på innehållet i miljökonsekvensbeskrivningar vid ansökningar om tillstånd.

Huvudregeln när det gäller förutsättningarna för att få tillstånd bör vara att vistelsen, åtgärden, eller verksamheten inte kan befaras medföra annat än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis. Uttrycket ”obetydlig eller övergående” skall med hänsyn till det övergripande intresset att skydda miljön i Antarktis tolkas restriktivt.

Enligt miljöskyddsprotokollet kan dock tillstånd under särskilda förutsättningar även ges till vistelse, åtgärd eller verksamhet som troligen kommer att ha mer än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis. För sådana tillstånd ställs krav på utförligare miljökonsekvensbeskrivningar samt att frågan har behandlats av Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM). Det är rimligt att även i den svenska lagstiftningen ge möjlighet att ge tillstånd i sådana fall om det finns särskilda skäl för det. Vid bedömningen av om sådana särskilda skäl finns bör först och främst hänsyn tas till att miljöskyddsprotokollets förutsättningar för att ge tillstånd i sådana fall har uppfyllts, inklusive att frågan har behandlats av ATCM, samt vistelsens, åtgärdens, eller verksamhetens betydelse för forskningen i Antarktis. Beträffande det sistnämnda kriteriet skall forskningens betydelse för miljön i Antarktis särskilt beaktas.

6.5 Observatörer

Regeringens förslag: Befogenheterna för observatörer anpassas till vad som följer av Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollets bestämmelser om befogenheter för observatörer.

Promemorians förslag berör inte denna fråga.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den nuvarande lagen har en officiell observatör som utsetts av annan fördragsslutande part eller vid Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM) rätt att efter begäran få ta del av upplysningar och handlingar samt att få tillträde till en lokal eller transportmedel där en verksamhet som omfattas av tillstånd bedrivs. Detta är en konsekvens av bestämmelserna i artikel 7 i Antarktisfördraget och artikel 14 i miljöskyddsprotokollet. Dock gäller enligt dessa bestämmelser skyldigheterna i förhållande till utländska observatörer endast i Antarktis. Denna viktiga begränsning gäller inte enligt den nuvarande lagen om Antarktis, vilket betyder att Sverige överlåter myndighetsutövning åt utländska medborgare i en större utsträckning än vad som motsvaras av Sveriges folkrättsliga skyldigheter. För tillträde till exempelvis lokaler gäller förvisso enligt den svenska lagen att där skall bedrivas en verksamhet som omfattas av tillstånd enligt den svenska lagen. Genom att tillstånd krävs för vistelse i området söder om 60 grader sydlig bredd har Sverige under alla omständigheter utökat utländska observatörers befogenheter på ett sätt som inte motsvaras av reglerna i Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet. Beträffande rätten att få del av upplysningar och handlingar finns i den nuvarande lagen överhuvudtaget ingen begränsning förutom att skyldigheten avser innehavaren av ett tillstånd. Skyldigheten skulle alltså teoretiskt även kunna gälla i Sverige. Detta förefaller inte rimligt och en anpassning av den svenska lagen till vad som faktiskt gäller enligt Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet bör därför göras.

Det bör alltså klargöras i lagen att de befogenheter som tillkommer en utländsk observatör endast gäller på kontinenten Antarktis. Av Antarktisfördraget artikel 7.3 följer att detta inbegriper fartyg och luftfartyg som befinner sig på platser för landsättning eller ombordtagning av last eller personal i Antarktis. Lagtexten bör anpassas till detta. Eftersom ändringen i praktiken inte får några konsekvenser, utan endast avser att korrigera en i formellt avseende onödig räckvidd av den nuvarande lagens bestämmelser, anser regeringen inte att någon ytterligare beredning av frågan behövs.

6.6 Skyldighet att vidta åtgärder vid miljöfarliga olyckor

Regeringens förslag: Om en miljöfarlig olycka inträffar som en följd av verksamhet i Antarktis skall huvudmannen och den som orsakar olyckan vidta de rimliga åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera och begränsa följderna av olyckan. Huvudmannen för verksamheten eller vistelsen är skyldig att ersätta den som i huvudmannens ställe har vidtagit sådana åtgärder. Vidare skall huvudmannen, för det fall inga åtgärder har vidtagits över huvud taget, vara skyldig betala ett belopp till den fond som skall administreras av Antarktisfördragets sekretariat och som så långt som möjligt motsvarar vad det skulle ha kostat att vidta åtgärder med anledning av olyckan.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens med undantag för att den bestämmelse som innebär att en svensk huvudman, statlig eller icke-statlig, skall betala till en fond, administrerad av Antarktisfördragets sekretariat, bör träda i kraft först när samtliga parter har godkänt Stockholmsreglerna och en sådan fond har upprättats.

Remissinstanserna har inte haft något att invända i den här delen.

Skälen för regeringens förslag: Parterna förpliktas enligt Stockholmsreglernas artikel 5.1 att kräva att dess huvudmän ("operators") vidtar snabba och effektiva åtgärder för att minimera eller begränsa följderna av miljöfarliga olyckor som huvudmännens verksamheter har orsakat. Denna huvudprincip bör komma till uttryck i den nya lagen (9 §). I ett andra stycke bör anges de ansvarsbefriande grunder som tillåts enligt artiklarna 8.1 och 8.2, bl.a. att en statlig huvudman (eller den som auktoriserats av denne för uppgiften) inte skall vara ersättningsskyldig för miljöfarliga olyckor som händer i samband med att åtgärder vidtas för att avhjälpa en miljöfarlig olycka som har orsakats av någon annan.

Som sagts tidigare, är "huvudman" den svenska term som bäst stämmer överens med Stockholmsreglernas definition av "operator". Huvudmannen är den som ytterst ansvarar för verksamheten och det är rimligt att eventuella ersättningskrav enligt Stockholmsreglerna riktas mot huvudmannen.

Enligt Stockholmsreglernas artikel 5.2 uppmuntras parter att vidta åtgärder för det fall den ansvarige huvudmannen inte gör det. I egenskap av part blir Sverige sålunda inte skyldigt att vidta åtgärder för det fall en svensk icke-statlig huvudman har orsakat en miljöfarlig olycka och inte vidtagit nödvändiga åtgärder.

6.7 Förebyggande åtgärder och beredskapsplaner

Regeringens förslag: Stockholmsreglernas krav om skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor och upprätta beredskapsplaner för miljöfarliga olyckor införs i den nya lagen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om krav på förebyggande åtgärder och om vad beredskapsplanerna skall innehålla.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inte haft någon invändning.

Skälen för regeringens förslag: Huvudmannens skyldighet att vidta förebyggande åtgärder och upprätta beredskapsplaner i enlighet med Stockholmsreglernas artiklar 3 och 4 bör lämpligen införas i den nya lagen (7 §). Mer detaljerade bestämmelser om innehållet i sådana planer kan meddelas genom föreskrifter. I lagen bör därför införas ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om krav på förebyggande åtgärder enligt artikel 3 och innehållet i de i artikel 4 angivna beredskapsplanerna.

6.8 Ansvarsbegränsning och försäkring eller annan säkerhet

Regeringens förslag: De möjligheter till ansvarsbegränsning som Stockholmsreglerna ger införs i den nya lagen tillsammans med en bestämmelse om att ansvarsbegränsning inte gäller om den miljöfarliga olyckan har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Ett krav på att huvudmannen ställer säkerhet för det ekonomiska ansvar som i händelse av en miljöfarlig olycka kan utkrävas av huvudmannen införs i lagen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Sjöfartsverket* och *Naturvårdsverket* har anført att ordet tonnage bör ersättas med dräktighet respektive dräktighetstal vilket stämmer bättre överens med ansvarsbegränsningsbestämmelserna i sjölagen (1994:1009).

Skälen för regeringens förslag: Den möjlighet till ansvarsbegränsning som en huvudman får åberopa enligt Stockholmsreglernas artikel 9 bör också finnas i den nya lagen (21 § avseende olyckor som involverar ett fartyg och i 22 § avseende andra olyckor). Den som enligt 19 eller 20 § är ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka som hänt i en verksamhet som bedrivs på ett fartyg får begränsa sitt ansvar till 1 miljon särskilda dragningsrätter om fartygets dräktighetstal inte överstiger 2 000. Om fartygets dräktighetstal är högre höjs ansvarsgränsen med 400 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 2 001 till och med dräktighetstalet 30 000, med 300 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 30 001 till och med dräktighetstalet 70 000, och med 200 särskilda dragningsrätter för varje

dräktighetstal över 70 000. Om den miljöfarliga olycka har inträffat i en verksamhet som inte bedrivs på ett fartyg, får huvudmannen begränsa sitt ansvar till 3 miljoner särskilda dragningsrätter.

Som Sjöfartsverket har påpekat bör termerna dräktighet och dräktighetstal användas. Med fartygets dräktighet avses bruttodräktigheten beräknad enligt bestämmelserna om skeppsmätning enligt bilaga 1 till 1969 års internationella skeppsmätningsskonvention vilket är samma definition som i Stockholmsreglernas artikel 9.

Ansvarsbegränsningarna bör, som också följer av Stockholmsreglerna, inte gälla om den miljöfarliga olyckan i huvudmannens verksamhet har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

I syfte att genomföra försäkringsplikten i Stockholmsreglernas artikel 11 bör ett tillstånd i till verksamhet i Antarktis inte få meddelas om den ansvarige huvudmannen inte kan visa att denne kan ställa godtagbar säkerhet för verksamheten som motsvarar gällande ansvarsbegränsningsbelopp. En sådan säkerhet kan utgöras av en försäkring, bankgaranti eller liknande. Kravet bör lämpligen införas i lagen som en förutsättning för tillstånd.

6.9 Ersättningsanspråk och betalning

Regeringens förslag: Om skyldigheten att vidta åtgärder efter en miljöfarlig olycka inte har fullgjorts, är huvudmannen för verksamheten skyldig att betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärder. Ersättningen skall motsvara kostnaden för de vidtagna åtgärderna. En annan parts rätt till ersättning från en icke-statlig huvudman går förlorad om parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller borde ha fått kännedom om identiteten på huvudmannen för den verksamhet i vilken olyckan hände. Om en sådan talan inte har väckts inom 15 år från det datum åtgärderna började vidtas förfaller rätten till ersättning.

I den mån nödvändiga åtgärder efter en miljöfarlig olycka inte har vidtagits av någon, skall ersättning betalas till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Ersättningen skall så långt som möjligt motsvara kostnaden för att vidta åtgärderna.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens med undantag för förslaget om den absoluta preskriptionstiden om 15 år som inte finns i promemorian. Lagtexten om ersättningskyldighet har förtydligats i förhållande till promemorians förslag.

Remissinstanserna har i huvudsak inte haft något att invända i den här delen. *Naturvårdsverket* har dock påpekat att Stockholmsreglernas absoluta preskriptionstid om 15 år bör återfinnas i lagtexten. *Stockholms tingsrätt* har anfört att det inte finns några kompetensskäl för att särskilt utpeka denna domstol som enda forum då denna måltyp sannolikt kommer att vara så sällsynt förekommande att någon särskild kompetens inte kan byggas upp.

Skälen för regeringens förslag: Enligt Stockholmsreglernas artikel 7 skall en part ha rätt att väcka talan om ersättning mot en icke-statlig huvudman för kostnader som parten har ådragit sig när den vidtagit åtgärder i samband med en miljöfarlig olycka som den huvudmannen har orsakat. Talan skall väckas där huvudmannen har sin hemvist. Denna bestämmelse i Stockholmsreglerna bör genomföras med en svensk bestämmelse enligt vilken en part som har vidtagit åtgärder med anledning av en miljöfarlig olycka som en svensk icke-statlig verksamhetsutövare har orsakat skall ha rätt att väcka talan om ersättning för sina kostnader vid Stockholms tingsrätt. Som Naturvårdsverket har påpekat bör även den absoluta preskriptionstiden finnas med i bestämmelsen. Regeringen delar Stockholms tingsrätts bedömning att antalet fall som kommer att tas upp i domstol sannolikt kommer vara få, om ens några. Det finns dock enligt regeringens mening ändå skäl som talar för att Stockholms tingsrätt skall vara enda forum för talan om ersättning från en icke-statlig huvudman även om denne har sitt säte i någon annan del av landet. Det är endast utländsk part som kan föra talan om ersättning och för att underlätta för parten kan det vara lämpligt att talan förs i Stockholm där normalt partens beskickning finns.

Som framgått ovan är även en statlig huvudman skyldig att betala ersättning till den part som i huvudmannens ställe har vidtagit åtgärder med anledning av en miljöfarlig olycka. När det gäller tvist om sådan ersättning skall detta enligt Stockholmsreglerna hanteras genom tvistlösningsreglerna i miljöskyddsprotokollet. Någon reglering av detta i lagen är inte nödvändig.

I de fall inga åtgärder alls har vidtagits vid en miljöfarlig olycka skall en huvudman enligt Stockholmsreglerna vara skyldig att betala ett belopp till en särskild för ändamålet upprättad fond som administreras av Antarktissekretariatet. Det belopp som en statlig huvudman skall betala skall motsvara kostnaden för de åtgärder som borde ha vidtagits. Om det rör sig om en icke-statlig huvudman skall denne vara skyldig att betala ett belopp som i möjligaste mån motsvarar kostnaden för en sådan åtgärd om den hade vidtagits.

Den centrala ersättningsskyldigheten i Stockholmsreglernas artikel 6 framgår av lagförslagets 19 och 20 §§. Den sista bestämmelsen reglerar det särskilda fall när en miljöfarlig olycka har inträffat och inga åtgärder har vidtagits av någon. Enligt Stockholmsreglerna kan det alltså uppstå en ersättningsskyldighet vid en miljöfarlig olycka trots att inga åtgärder har vidtagits och ingen således har haft några direkta kostnader till följd av olyckan. Regeringen gör därvid följande bedömning. När en skada har orsakats på någons mark eller en stats territorium kan den skadelidande ha rätt till ersättning oavsett om några åtgärder har vidtagits som har syftat till att återställa skadan. Det väsentliga är att markägaren eller staten har lidit en skada till följd av det inträffade. Oavsett det faktum att vissa stater har framfört territoriella anspråk i Antarktis, så finns det i förhållande till Antarktis ingen stat som i slutändan kan kräva ersättning för skador som orsakats på statens territorium. Skadelidande i förhållande till skador på miljön i Antarktis när inga åtgärder vidtagits är istället miljön i Antarktis och de stater som genom sitt partnerskap i Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet har ett gemensamt intresse av och ansvar för att skydda och bevara miljön i Antarktis.

Miljön i Antarktis är unik och mycket skyddsvärd vilket kräver en sträng skyddsreglering. Avsaknaden av en stat som har ett yttersta ansvar för miljön i Antarktis skapar särskilda juridiska förutsättningar som bl.a. innebär att stora krav måste ställas på det stater som närvarar i Antarktis när det gäller att ta fullt ansvar för de skador på miljön som kan uppkomma till följd av närvaron. Antarktisfördragets parter har mot denna bakgrund trätt in som garantier för att miljön i Antarktis skyddas. Ersättningsbestämmelserna i Stockholmsreglerna är den lösning som parterna har enats om dels för att säkerställa att den som orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis inte skall tjäna på att inte vidta några åtgärder eller på att andra inte parter inte vidtar åtgärder, dels för att tillse att åtgärder skall kunna vidtas i framtiden i situationer där det av någon anledning inte finns någon som vidtagit åtgärder. Principiellt finns det likheter med det s.k. miljöskadedirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador, EUT L 143, 30.4.2004, s. 56, Celex 32004L0035). I miljöskadedirektivet slås det fast att sekundärt återställande kan bli aktuellt i fall där det inte är möjligt att vidta primärt återställande av en miljöskada. I det fallet finns det alltså ingen direkt koppling mellan den enskilda skadan och den vidtagna åtgärden. Ersättningen i fall då inga åtgärder har vidtagits bör så långt som möjligt motsvara kostnaderna för att vidta åtgärderna och betalas till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till fonden som administreras av Antarktissekretariatet. Den myndighet som skall ta emot sådan betalning kan väcka talan i allmän domstol om ersättning inte har betalats eller erlagts med ett felaktigt belopp.

6.10 Straffbestämmelser m.m.

Regeringens förslag: Den nuvarande straffbestämmelsen i 25 § ersätts av två nya straffbestämmelser, 33 och 34 §§. Utöver de gärningar som är straffbelagda enligt den nuvarande lagen skall det enligt 33 § också vara straffbart att uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
2. bryta mot förbudet att efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta meteoriter, och
3. befatta sig med meteoriter.

Straffskalan för brott av normalgraden enligt 33 § skärps. För sådant brott höjs maximistraftet från fängelse i ett år till fängelse i två år. Ett grovt brott införs. Straffskalan för det bestäms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vidare skall det enligt 34 § vara straffbelagt att uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryta mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder eller att upprätta beredskapsplaner enligt 7 §. För brott som avses i 34 § kan endast utdömas böter.

Bestämmelsen om förverkande i 36 § begränsas till att enbart gälla sådana brott som avses i 33 §.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Regeringen föreslår bl.a. att straffskalan för brott som avses i straffbestämmelsen i 33 § skärps från maximalt ett års fängelse till två års fängelse i normalfallet samt att det införs ett grovt brott som kan leda till mellan sex månaders och sex års fängelse.

Remissinstanserna: *Stockholms tingsrätt* och *Åklagarmyndigheten* har anfört att maximistrafet för överträdelser av allvarlig karaktär mot vissa bestämmelser i lagen bör vara två år i stället för ett år som promemorian föreslog. Åklagarmyndigheten har vidare anfört att för särskilt grova brott bör straffskalan harmonisera med miljöbalkens straffskala för grovt miljöbrott.

Skälen för regeringens förslag

I förarbetena till den nuvarande lagen om Antarktis anges att miljöbrott i Antarktis bör bedömas på likartat sätt som miljöbrott i Sverige (prop. 1992/93:140 s. 39). Maximistrafet sattes till ett års fängelse. Stockholmsreglerna innebär att nya skyldigheter läggs till dem som gäller i dag, nämligen skyldighet att vidta åtgärder vid miljöfarliga olyckor och skyldighet att vidta förebyggande åtgärder i syfte att förhindra miljöfarliga olyckor. Ett förbud mot hantering och befattning med meteoriter införs också.

Skärpning av straffskalan för brott av normalgraden

I likhet med Stockholms tingsrätt har Åklagarmyndigheten anfört att motsvarande överträdelser i miljöbalken och i lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg har fängelse i två år som maximistraf varför straffmaximum för brott mot Antarktislagens straffbestämmelser bör höjas till två år för att korrespondera med miljöbalken. Åklagarmyndigheten anser också att mycket allvarliga överträdelser bör bedömas på samma sätt som grovt miljöbrott och kunna medföra ett fängelsestraff på maximalt sex år. Som exempel anförs att genomförandet av en kärnsprängning i Antarktis typiskt sett skulle kunna jämföras med grovt miljöbrott.

Miljön i Antarktis är unik och parterna i Antarktisfördraget har tagit på sig att skydda och bevara denna miljö. Synen på miljöbrott har skärpts i Sverige vilket bl.a. har kommit till uttryck genom att straffen för brott mot miljöbalken har skärpts. Straffmaximum för de flesta brott som anges i 29 kap. miljöbalken är två års fängelse. I förarbetena till miljöbalken anges bl.a. följande. ”En utgångspunkt för arbetet med att utforma en miljöbalk är också att göra lagstiftningen till ett mer effektivt instrument till skydd för människors hälsa och miljön. För att uppnå detta är naturligtvis sanktionssystemet av stor betydelse. Straffskalorna för överträdelse bör därför ha en sådan omfattning och skärpa att de lämnar utrymme för att vid straffmätningen i det enskilda fallet fullt ut beakta det straffvärde som ett åsidosättande av bestämmelser till skydd för människors hälsa och miljön kan ha” (prop. 1997/98:45 s. 526).

I Antarktis torde ett brott inte riskera att skada människors hälsa i samma utsträckning som om brottet begåtts i Sverige. På grund av Antarktis särskilda skyddsvärde och särskilt känsliga miljö framstår dock en gärning eller underlåtenhet som orsakar en faktisk skada i Antarktis eller

risk för sådan skada som lika straffvärd som en motsvarande gärning i Sverige. Alternativa sanktioner som miljöskaktionsavgift eller vitesförelägganden framstår inte som meningsfulla mot bakgrund av Antarktisverksamhetens natur. Regeringen delar därför Åklagarmyndighetens och Stockholms tingsrätts bedömning att straffskalan för brott av normalgraden bör skärpas till fängelse i högst två år.

Som Åklagarmyndigheten har anfört finns det också ett behov av att – på motsvarande sätt som vid miljöbrott – i vissa särskilda fall kunna döma för grovt brott mot Antarktislagens straffbestämmelser. En sådan möjlighet bör därför införas. Straffskalan bör vara densamma som för grovt miljöbrott, dvs. fängelse mellan sex månader och sex år. En bedömning av om ett brott skall anses vara grovt får göras i varje enskilt fall. Typiskt sett skulle det kunna vara fråga om ett grovt brott om en verksamhetsutövare uppsåtligt gjort sig skyldig till ett mycket allvarligt utsläpp av t.ex. olja i Antarktis vilket medfört stor skada på djurlivet, och verksamhetsutövaren sedan inte vidtagit några åtgärder för att minimera eller begränsa skadan. Det av Åklagarmyndigheten anförda exemplet med genomförande av en kärnsprängning i Antarktis borde rimligen också anses utgöra ett grovt brott.

Underlåtenhet att vidta åtgärder vid miljöfarliga olyckor och hantering av meteoriter kriminaliseras

Med Stockholmsreglerna införs ytterligare skyldigheter för verksamhetsutövare och huvudmän. Enligt förslaget till 9 § i den nya lagen skall, den som orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis, och dennes huvudman, vidta de åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

Genom Resolution 3 (2001) har Antarktisfördragets konsultativa möte (ATCM) pekat på behovet av att förhindra okontrollerat insamlande av meteoriter. Resolutionen uppmanar samtliga parter i miljöskyddsprotokollet att vidta rättsliga eller administrativa åtgärder i detta syfte. I 6 § första stycket 1 och 10 § förbjuds således – under vissa förutsättningar – efterforskning, insamling, undersökning, utvinning och bearbetning respektive annan befattning med meteoriter på motsvarande sätt som när det gäller t.ex. mineraltillgångar.

Dessa bestämmelser har samma karaktär som regleringen av övriga skyldigheter och förbud som sanktioneras i den föreslagna 33 §, nämligen att de syftar till att upprätthålla ett starkt miljöskydd för den unika miljön i Antarktis. De bör därför – i straffrättsligt hänseende – bedömas på motsvarande sätt. Det bör således vara straffbart att med uppsåt eller av oaktsamhet bryta mot 9 § liksom ett förbud i 6 § första stycket 1 och 10 §, även i fråga om meteoriter. Straffskalan bör vara böter eller fängelse i högst två år.

Underlåtenhet att vidta förebyggande åtgärder eller bryta mot föreskrifter om upprättande av beredskapsplaner kriminaliseras

I enlighet med Stockholmsreglernas artiklar 3 och 4 skall enligt 7 § den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis vidta de skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor. Innan en verksamhet påbörjas i Antarktis skall hu-

vudmannen upprätta den eller de beredskapsplaner som med anledning av verksamhetens innehåll behövs i fråga om att hantera miljöfarliga olyckor. Beredskapsplanerna skall hållas aktuella så länge verksamheten bedrivs. Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder eller mot föreskrifter om skyldighet att upprätta beredskapsplaner bör kunna dömas till böter. Framtida föreskrifter om innehållet i beredskapsplaner torde bli detaljerade och tekniska till sin natur. För att kriminaliseringen av brott mot den här typen av föreskrifter inte skall sträcka sig alltför långt bör den begränsas av att det på den subjektiva sidan skall vara fråga om uppsåt eller grov oaktsamhet.

Utmönstrande av fängelse ur straffskalan för brott mot föreskrifter om avfallshantering, m.m.

I den nuvarande lagen är även brott mot föreskrifter som regeringen eller en myndighet har meddelat med stöd av bemyndigandet i lagens 9 § straffbara och kan leda till böter eller fängelse. Några föreskrifter om avfallshantering har hittills inte meddelats med stöd av nämnda bemyndigande. Med hänsyn till att överträdelser av sådana föreskrifter inte kan anses vara så straffvärda att fängelse framstår som en nödvändig sanktion bör fängelse utmönstras ur straffskalan. För att begränsa det kriminaliserade området ytterligare bör det för ansvar krävas uppsåt eller grov oaktsamhet i stället för som enligt nuvarande bestämmelse endast uppsåt eller oaktsamhet.

Förverkande

Egendom som har varit föremål för brott eller ett föremål som använts som hjälpmedel vid brott enligt 33 § eller värdet därav bör under vissa förutsättningar förklaras förverkat (37 § i den föreslagna nya lagen). Detta innebär en inskränkning i förhållande till den nuvarande förverkandebestämmelsen som även omfattar brott mot föreskrift om avfallshantering som nu finns i den föreslagna 34 §. Det är inte motiverat att förverkandebestämmelsen skall omfatta även sådana mindre straffvärda överträdelser. Bestämmelsen om förverkande bör begränsas till att enbart gälla sådana brott som avses i 33 §.

Medverkan och försök

För försök till brott som avses i den föreslagna nya 33 § bör det kunna dömas till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. I förhållande till den nuvarande straffbestämmelsen bör hänvisningen till medverkan tas bort eftersom den är obehövlig när det gäller brott inom specialstraffrätten för vilka fängelse är föreskrivet. Brott mot föreskrifter om avfallshantering respektive om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder och upprätta beredskapsplaner är enligt regeringens mening dock inte av sådan allvarlig karaktär att det är motiverat att straffbelägga försök eller medverkan.

6.11 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Den nya lagen träder i kraft den dag som regeringen bestämmer i fråga om 20 § och i övrigt den 1 oktober 2006.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att Sverige så snart som möjligt kan ratificera Stockholmsreglerna.

Bestämmelsen i 20 § avser att betalning skall ske för vidarebefordran till den fond som skall administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Mot bakgrund av att denna fond inte kommer att ha upprättats förrän Stockholmsreglerna har trätt i kraft bör 20 § träda i kraft först i samband med det. Regeringen bör därför få bestämma tidpunkten för ikraftträdande.

I övriga delar bör den nya lagen träda i kraft den 1 oktober 2006.

7 Godkännande av Stockholmsreglerna

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner Bilaga VI till miljöskyddsprotokollet till Antarktisfördraget om ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor.

Skälen för regeringens förslag: Stockholmsreglerna har antagits genom en åtgärd (s.k. *Measure*) under Antarktisfördragets artikel IX. För att Stockholmsreglerna skall träda i kraft krävs, i enlighet med miljöskyddsprotokollets artikel 9 och Antarktisfördragets artikel IX, att alla de stater som var konsultativa parter då Stockholmsreglerna antogs har godkänt dem. Sverige har ratificerat miljöskyddsprotokollet och godkänt de bilagor som efter hand har fogats till protokollet. Genom den föreslagna nya lagen om Antarktis kan Sverige uppfylla de relevanta delarna i bilaga VI. Riksdagen bör godkänna bilagan.

8 Konsekvenser

Förslaget bedöms inte få några genomgripande konsekvenser i förhållande till hur situationen ser ut i dag. Tillståndshantering och tillsynsfrågor kommer i allt väsentligt fungera på samma sätt som det gör enligt den nuvarande lagen. Konsekvenserna av att Stockholmsreglerna om ersättningsskyldighet för svenska verksamhetsutövare nu förs in i lagstiftningen får naturligtvis konsekvenser för det fall en svensk expedition orsakar en miljöfarlig olycka. I ett sådant fall kan nämligen en utländsk part väcka talan mot huvudmannen vid svensk domstol och kräva ersättning för kostnader som parten har ådragit sig för att ha vidtagit åtgärder med anledning av olyckan. Det är dock sannolikt att en utländsk part

skulle ha den möjligheten även utan de nya reglerna. I frågan om kravet på säkerhet avser ett ansvar som inte är obegränsat – för fartyg motsvarar ansvaret de begränsningar som finns i ändringsprotokollet till 1976 års internationella konvention om begränsning av sjörättsligt skadeståndsansvar (LLMC). Tillgången till försäkringar för verksamhet i Antarktis bedöms inte påverkas nämnvärt.

Remissinstanserna har inte påtalat några ytterligare konsekvenser av den nya lagen än de som redogjorts för ovan. *Sveriges redareförening* har efterlyst en s.k. SimpLex-analys av förslagen till att minska den administrativa bördan främst för småföretag. Någon särskild SimpLex-analys utöver den befintliga konsekvensanalysen är dock inte nödvändig i detta fall då fråga endast är om att reglera verksamhet i ett visst område där endast ett fåtal företag kan förväntas bedriva någon verksamhet och där miljöhänsynen enligt internationella överenskommelser bedömts vara av särskilt stor betydelse.

9 Författningskommentar

1 §

Paragrafen innehåller ett antal definitioner som behövs för att underlätta utformningen och förståelsen av lagtexten i övrigt.

Miljön i Antarktis definieras som miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller hänger samman med miljön i Antarktis vilket jämfört med den tidigare lydelsen, ”miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller sammanhänger med Antarktis ekosystem”, bättre överensstämmer med Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet.

Uttrycket *miljöfarlig olycka* innebär en olyckshändelse som medför eller kan medföra att miljön i Antarktis skadas på ett betydande sätt. Det räcker alltså att olyckan innebär en risk för en skada som inte är obetydlig för att det skall vara fråga om en miljöfarlig olycka i lagens mening.

Termen *huvudman* definieras som den fysiska eller juridiska person på vilkens uppdrag en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivas.

Termen *särskilda dragningsrätter* avser de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna som den dag då betalning sker eller, om säkerhet ställs för betalningen, då säkerheten ställs motsvarar ett värde omräknat till svenska kronor efter en kurs bestämd enligt den beräkningsmetod som valutafonden den dagen tillämpar för sin verksamhet och sina transaktioner.

Paragrafen har avseende termerna huvudman och särskilda dragningsrätter utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 §

Till skillnad från den nuvarande lagen (21 §) anges det redan inledningsvis i den nya lagen att lagen inte gäller en observatör (jfr definitionen i 1 §) eller person från annan part (dvs. en person från en annan fördragslutande stat) som utbytesvis deltar i en svensk expedition. Undantaget för utländskt statsfartyg motsvarar 11 § i den nuvarande lagen.

I jämförelse med lagrådsremissens lagförslag har paragrafens andra stycke på *Lagrådets* inrådan förtydligats på så sätt att uttrycket ”under svensk kontroll” ersatts av en uppräkningslista som följer uppräkningslistan i första stycket.

3 §

Det allmänna kravet på tillstånd syftar till att för svensk del kunna upprätthålla skyddet av miljön i Antarktis. I likhet med 16 § första stycket i den nuvarande lagen krävs inte tillstånd för den som endast utövar sin rätt till fri sjöfart enligt folkrätten om det fria havet. Vidare undantas överflygning, både över havet och kontinenten, från tillståndskravet.

I 17 och 18 §§ finns bestämmelser som gäller verksamheter och vistelser där huvudmannen inte omfattas av lagens tillämpning. Av 18 § framgår att en sådan huvudmans tillstånd från en annan part gäller även för en sådan deltagare som omfattas av den svenska lagen.

4 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 4 och 9 §§. Paragrafen återger dels det allmänna krav som gäller för all vistelse och verksamhet i Antarktis, dels syftet med miljöskyddsprotokollets bestämmelser om hantering av avfall.

5 §

Paragrafen motsvarar 6 § i den nuvarande lagen. Bestämmelsen följer en överenskommelse avseende atomexplosioner och radioaktivt avfall som upptas i Antarktisfördragets artikel V. I lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet finns bestämmelser om vad som i övrigt gäller för kärnteknisk verksamhet.

6 §

I paragrafen har de olika förbuden mot efterforskning och utvinning m.m. av mineraltillgångar, förbuden mot insamling och skadlig påverkan på växter och djur samt förbuden mot införande av icke naturligt förekommande arter och besök av särskilt skyddsvärda områden samlats. Dessa motsvarar den nuvarande lagens 5, 7, 8 och 10 §§.

I syfte att nå bättre överensstämmelse med Antarktisfördraget och miljöskyddsprotokollet har även ett förbud mot att samla in mineraltillgångar inkluderats. Dessutom har de förbud som avser mineraltillgångar utökats till att uttryckligen också omfatta meteoriter.

I paragrafen har också innehållet i den nuvarande lagens 3 § tagits in om undantag för tillåten fångst enligt CCAMLR-konventionen. Beträffande hänvisningen till tillämpliga regler för sådan fångst har hänvisningar till de EG-förordningar som genomför CCAMLR i gemenskapsrätten lagts in.

Kravet i nuvarande 8 § på att hundar i Antarktis skall avlägsnas har tagits bort eftersom det inte längre finns några hundar där.

Med isshelfen avses den glaciäris som täcker det låga kustlandet och grundhavet på kontinentalsockeln därutänför.

I paragrafen återges kravet i Stockholmsreglernas artiklar 3 och 4 på dels att verksamhetsutövare skall vidta skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor, dels att verksamheternas huvudmän skall upprätta beredskapsplaner om hantering av miljöfarliga olyckor.

Skäliga förebyggande åtgärder kan t.ex. vara att verksamhetsutövaren säkerställer förekomsten av särskild utrustning eller procedurer som är kopplade till byggnader, anordningar och fartyg samt utbildning och övning av besättning och personal. I beredskapsplanerna bör, när innehållet i verksamheten föranleder det, ingå procedurer för det fall en miljöfarlig olycka skulle inträffa (utvärdering av olyckan, notifiering till berörda parter m.fl., identifiering och mobilisering av de resurser som kan behövas, åtgärdsplaner, dokumentering av uppgifter samt avmobilisering).

Omfattningen av skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder varierar med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Beroende på en verksamhets eller vistelses karaktär kan behovet av förebyggande åtgärder vara begränsat och även överflödigt. För exempelvis en turist som besöker Antarktis i syfte att endast betrakta och fotografera ter sig några förebyggande åtgärder rimligtvis inte nödvändiga.

8 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 19 § om att en verksamhet som medför eller befaras medföra en tidigare oförutsedd skada på miljön i Antarktis omedelbart skall avbrytas om den medför eller det finns risk för att den medför sådana skador på miljön i Antarktis som inte kunde förutses vid tillståndsgivningen.

9 §

I paragrafen återges Stockholmsreglernas artikel 5, skyldighet att vidta åtgärder vid en miljöfarlig olycka som har inträffat som en följd av huvudmannens verksamhet. Det klargörs att såväl huvudmannen som den som orsakar en olycka är skyldig att vidta åtgärder. Skyldigheten att vidta åtgärder för den som orsakar en miljöfarlig olycka är inte liktydig med att det föreligger ersättningsskyldighet enligt denna lag för en sådan person. Principerna för det s.k. principalansvar som föreligger mellan arbetsgivare och arbetstagare påverkas inte av skyldigheten att vidta åtgärder.

Med rimliga åtgärder avses, i enlighet med Stockholmsreglerna artikel 2 (e), lämpliga, praktiska och proportionella åtgärder som grundar sig på tillgängliga objektiva kriterier och information. Sådana kriterier och information är bl.a. risken för miljön i Antarktis och dess naturliga återhämtningsförmåga, risk för människors liv och säkerhet samt tekniska och ekonomiska möjligheter.

I lagrådsremissens lagförslag föreslogs i ett andra stycke ett antal undantag från ersättningsskyldigheten till följd av ansvar för en miljöfarlig olycka. I enlighet med *Lagrådets* förslag har innehållet i andra stycket i stället flyttats till en ny 21 §.

10 §

Prop. 2005/06:179

Paragrafen motsvarar, med undantag för meteoriter, innehållet i den nuvarande lagens 5 och 7 §§ andra styckena men har, i enlighet med *Lagrådets* förslag, getts en utformning som innebär att endast befattning på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande förbjuds.

11 §

I denna paragraf har den nuvarande lagens 11–15 §§ med särskilda bestämmelser för fartyg samlats. Ingen ändring i sak avses. Bestämmelserna har sin bakgrund i bilaga IV till miljöskyddsprotokollet, som i sin tur överensstämmer med 1973 års internationella konvention för förhindrande av förorening från fartyg, ändrad genom 1978 års protokoll till denna konvention och genom all annan ändring som senare trätt i kraft, ”MARPOL 73/78”.

Med utsläpp avses varje utsläpp från ett fartyg, oavsett hur det har orsakats och inbegriper alla sorters utströmning, kvittblivning, spill, läckage, utpumpning, utspridning eller uttömning.

12 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 17 §. Enligt förordningen (1994:95) om svensk verksamhet i Antarktis prövar Polarforskningssektariatet frågor om tillstånd enligt lagen.

13 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 18 § första stycket.

14 §

I paragrafen återges den nuvarande lagens 18 § andra stycket om att tillstånd bara får ges till verksamhet som innebär en obetydlig eller övergående påverkan på Antarktis miljö. Därutöver anges i punkt 2 att tillstånd bara får ges om sökanden kan ställa godtagbar säkerhet för det ekonomiska ansvar som kan följa i händelse av en miljöfarlig olycka, vilket motsvarar innehållet i Stockholmsreglernas artikel 11.

Undantagsmöjligheten i andra stycket motsvarar reglerna i artikel 3 i bilaga 1 till miljöskyddsprotokollet.

Bestämmelsen i den nuvarande lagen om att tillstånd skall vägras den som inte fullgjort sina skyldigheter enligt tidigare tillstånd har ingen motsvarighet i den nya lagen.

15 §

Paragrafen motsvarar delvis innehållet i den nuvarande lagens 17 § men syftet har förtydligats.

16 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 20 §. Återkallelse bör naturligtvis ske vid allvarligt hot mot eller påverkan av miljön. Ingen ändring i sak avses. Återkallelse på grund av att tillståndshavaren inte har fullgjort

en skyldighet enligt lagen kan bl.a. bli aktuell om skyldigheten enligt 8 § att omedelbart avbryta en verksamhet inte har fullgjorts. Prop. 2005/06:179

17 §

I paragrafen återges innehållet i den nuvarande lagens 21 § första stycket. Bestämmelsen innebär bl.a. att den som yrkesmässigt säljer eller anordnar resor till Antarktis skall förvissa sig om att erforderliga tillstånd finns för det fall huvudmannen för arrangemanget kommer från en annan fördragsslutande part. Eftersom ett tillstånd från ett land som inte är part till Antarktisfördraget i vart fall inte gäller som ett utländskt tillstånd är det inte meningsfullt att undersöka förekomsten av tillstånd i sådana fall. I dessa fall blir det nödvändigt för en deltagare som omfattas av denna lag att söka ett eget tillstånd för vistelsen eller verksamheten.

18 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 21 § andra stycket. Om verksamhetens huvudman inte har ett utländskt tillstånd, blir det nödvändigt för den som avser att ordna eller delta i vistelsen eller verksamheten att söka tillstånd enligt den svenska lagen. Det bör också understrykas att med utländskt tillstånd avses i lagen tillstånd eller motsvarande medgivande från en annan part till Antarktisfördraget och att det således är nödvändigt för den som deltar i en verksamhet eller vistelse där huvudmannen kommer från ett land som inte är part till Antarktisfördraget att ansöka om ett eget tillstånd enligt den svenska lagen.

19 §

Paragrafen motsvarar Stockholmsreglernas artikel 6.1 om huvudmans ersättningsskyldighet för de kostnader som någon annan part har ådragit sig genom att vidta åtgärder efter en miljöfarlig olycka.

Lagrådet har framhållit att det bör övervägas om någon bestämmelse om ränta behövs i paragrafen. Av 1 § räntelagen (1975:635) framgår att räntelagen är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område och att denna lag gäller om inte annat är avtalat. 4 § tredje stycket räntelagen reglerar vad som gäller för räntebetalning när en fordran avser skadestånd eller annan liknande ersättning och 6 § föreskriver hur räntan i sådana fall skall beräknas. Det finns inte anledning att avvika från vad som gäller enligt räntelagen. Regeringen anser därför inte att någon särskild reglering av ränta behövs i lagen om Antarktis.

20 §

Paragrafen har skrivits om med beaktande av vad *Lagrådet* har anfört. I en situation när inga åtgärder har vidtagits efter en miljöfarlig olycka som har inträffat som en följd av en verksamhet skall huvudmannen för verksamheten betala ersättning med ett belopp som så långt som möjligt motsvarar vad det skulle ha kostat att vidta åtgärder i det aktuella fallet. En beräkning av vad det skulle ha kostat att vidta åtgärder enligt 9 § skall göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Eftersom det inte är möjligt att exakt bestämma vad det skulle ha kostat att vidta åtgärder i det enskilda fallet förskrivs i paragrafen att ersättningen så långt som

möjligt skall motsvara kostnaden för att vidta åtgärderna. Ersättningen skall betalas till den myndighet regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som för ändamålet administreras av Antarktisfördragets sekretariat. Det ankommer alltså på den myndighet som regeringen bestämmer att göra betalningen till fonden.

Till skillnad från vad som gällde i lagrådsremissen bestäms inte ersättningsbeloppet när inga åtgärder har vidtagits av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Istället anges endast att sådan ersättning så långt som möjligt skall motsvara kostnaderna för att vidta åtgärderna. Vid tvist om storleken på ersättningsbeloppet kan frågan därför prövas av allmän domstol, vilket inte var fallet enligt lagrådsremissens förslag. Den myndighet som skall ta emot ersättningen kan som part väcka talan i allmän domstol i fall som rör en huvudmans ersättningsskyldighet enligt paragrafen, t.ex. om ersättning enligt paragrafen inte har betalats eller har betalats med ett för lågt belopp.

Paragrafen träder i kraft den dag regeringen bestämmer eftersom någon fond under Antarktissekretariatet inte kommer att bildas förrän efter det att Stockholmsreglerna träder i kraft, dvs. när samtliga parter har godkänt dem.

21 §

I enlighet med vad som föreslås i *Lagrådets* yttrande har de undantag som i lagrådsremissen gällde från skyldigheten att vidta åtgärder vid en miljöfarlig olycka enligt 9 § istället kopplats till ersättningsskyldigheten enligt 19 och 20 §§. I paragrafen anges att en huvudman inte skall vara ersättningsskyldig enligt 19 och 20 §§ om huvudmannen kan visa att den miljöfarliga olyckan orsakades av en i paragrafen uppräknad händelse. Till skillnad från vad som i lagrådsremissen föreskrevs i förhållande till undantagen från skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 §, förtydligas att bevisbördan för att olyckan har orsakats av en uppräknad händelse ligger på huvudmannen i enlighet med vad som följer av Stockholmsreglerna artikel 8. Även i övrigt motsvarar undantagen från ersättningsskyldigheten i paragrafen innehållet i artikel 8.

22 §

Paragrafen återger de ansvarsbegränsningsbelopp, uttryckta i särskilda dragningsrätter, som enligt Stockholmsreglernas artikel 9 skall gälla vid en miljöfarlig olycka som har inträffat som en följd av en verksamhet som bedrivs på ett fartyg. Beloppen motsvarar de belopp som finns i 1996 års ändringsprotokoll till 1976 års internationella konvention om begränsning av sjörättsligt skadeståndsansvar. Med fartygets dräktighet avses bruttodräktigheten beräknad enligt bestämmelserna om skeppsmätning i bilaga 1 till 1969 års internationella skeppsmätningsskonvention. I lagrådsremissen angavs att en huvudman fick begränsa sitt ansvar till i paragrafen angivna belopp. Regeringen har dock därefter gjort bedömningen att det är mer överensstämmande med Stockholmsreglerna och ägnat att skapa större klarhet att slå fast att ersättningsskyldigheten är begränsad till de i paragrafen angivna beloppen.

23 §

Paragrafen återger de ansvarsbegränsningsbelopp som skall gälla vid en miljöfarlig olycka i andra fall än de som avses i 22 §, dvs. när olyckan inträffade som en följd av en verksamhet som inte bedrivs på ett fartyg, vilket följer av Stockholmsreglernas artikel 9. På samma sätt som i 22 § har ansvarsbegränsningsbeloppen, till skillnad från i lagrådsremissen, gjorts oberoende av om huvudmannen väljer att begränsa sitt ansvar eller ej.

24 §

Paragrafen motsvarar Stockholmsreglernas artikel 9 punkten 3.

25 §

Paragrafen innehåller processregler för fall då en annan part påstår sig ha rätt till ersättning från en icke-statlig huvudman. Bestämmelsen behövs för att Sverige skall kunna leva upp till Stockholmsreglernas artikel 7.

26 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 16 § andra stycket.

27 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 29 § men har förtydligats avseende vilka bestämmelser som inte bör gälla i en nödsituation.

28 §

De bemyndiganden som har tillkommit i förhållande till den nuvarande lagen är bemyndiganden som rör huvudmans skyldighet att vidta förebyggande åtgärder och upprätta beredskapsplaner, hur beräkning och betalning av ersättning till fonden, som skall administreras av Antarktissekretariatet, skall gå till samt krav på vad som skall ingå i en miljökonsekvensbeskrivning.

29 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 22 §. Bestämmelser inkluderar även de villkor som finns i ett tillstånd.

30 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 24 § första och andra styckena.

31 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 24 § tredje stycket med undantag för att en observatör inte längre skall ha rätt att undersöka förhållanden som har betydelse för tillämpningen av bestämmelser i lagen. Någon särskild bestämmelse om handräckning i dessa situationer har inte tagits in i lagen då det inte framstår som praktiskt möjligt att begära handräckning i Antarktis. Förvisso skulle detta kunna bli aktuellt t.ex. i fråga om ett fartyg i svensk hamn, men i en sådan situation framstår straffsanktioneringen av paragrafen som tillräcklig. Tillsynsmyndigheten kan

också enligt 33 § meddela de förelägganden som behövs för att myndigheten och en observatör skall få tillträde till en lokal, ett område eller ett transportmedel där en verksamhet som omfattas av förbud eller tillståndskrav bedrivs.

32 §

I paragrafen tydliggörs att de befogenheter som tillkommer observatörer endast gäller på kontinenten Antarktis. Denna begränsning följer inte av den nuvarande lagen. Begränsningen innebär att de skyldigheter som gäller gentemot observatörer anpassas till vad som gäller enligt artikel 7.3 i Antarktisfördraget och artikel 14.3 i miljöskyddsprotokollet.

33 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 23 §.

34 §

Av paragrafens första stycke följer att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot vissa angivna förbud eller skyldigheter döms till böter eller fängelse i högst två år. Detta innebär en skärpning av straffskalan i förhållande till den nuvarande straffbestämmelsen i 25 §. Vidare utvidgas straffansvaret till att uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka enligt 9 §, att bryta mot förbudet att efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta meteoriter enligt 6 § första stycket 1 och slutligen enligt 10 § att befatta sig med meteoriter som det finns skäl att anta att den åtkommits i strid med lagen. Till skillnad från i lagrådsremissen förtydligas i punkten 7 vad som utgör brott mot 31 §.

I andra stycket har ett grovt brott införts. Straffskalan för det grova brottet är fängelse i mellan sex månader och sex år. Straffskalan motsvarar den som gäller för grovt miljöbrott enligt 29 kap. 1 § miljöbalken. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag. En bedömning av om ett brott skall anses vara grovt får emellertid göras i varje enskilt fall. Typiskt sett skulle det kunna vara fråga om ett grovt brott om en huvudman uppsåtligen gjort sig skyldig till ett mycket allvarligt utsläpp av t.ex. olja i Antarktis vilket medfört stor skada på djurlivet. Grovt brott skulle också kunna föreligga om huvudmannen inte vidtagit några åtgärder för att minimera eller begränsa en skada som han har orsakat, om det varit särskilt påkallat att vidta sådana åtgärder. En kärnsprängning i Antarktis borde rimligen också anses utgöra ett grovt brott.

För försök till brott enligt denna paragraf skall dömas i enlighet med 23 kap. brottsbalken. I förhållande till den nuvarande straffbestämmelsen har hänvisningen till medverkan enligt samma kapitel tagits bort då den är obehövlig. Att medverkan till sådant brott är straffbar följer emellertid av 23 kap. 4 § första stycket brottsbalken.

Av tredje stycket framgår att ansvar inte skall dömas ut i ringa fall.

I fjärde stycket anges att ansvar inte skall utdömas enligt 34 § första stycket 7 om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Brott mot föreskrift om avfallshantering som regeringen eller myndighet regeringen bestämmer behandlas inte längre i bestämmelsen. Innehållet i den här delen har i stället förts över till 35 § (se nedan).

35 §

I paragrafens första punkt anges att den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot en bestämmelse om avfallshantering som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer har meddelat med stöd av 28 § 1 skall dömas till böter. Detta motsvarar innehållet i nuvarande 25 § såvitt avser brott mot en föreskrift meddelad med stöd av nuvarande 9 §. Fängelse har dock utmönstrats ur straffskalan för detta brott. Vidare har det straffbara området begränsats till att endast omfatta sådana gärningar som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

I en andra punkt utvidgas straffansvaret till att gälla den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet bryter mot en bestämmelse att vidta förebyggande åtgärder enligt 7 § som regeringen har meddelat med stöd av 28 § 3 eller som en myndighet har meddelat med stöd av regeringens bemyndigande. Skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder följer av Stockholmsreglernas artikel 3. Straffskalan omfattar böter. Försök och medverkan till nämnda gärningar är inte straffbart.

Av tredje stycket framgår att ansvar inte skall dömas ut i ringa fall.

36 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 26 §.

37 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 27 § med undantaget att förverkandebestämmelsen nu inte omfattar brott mot föreskrifter om avfallshantering. Straffbestämmelsen om sådana brott finns i 35 § nya lagen.

38 §

Paragrafen motsvarar den nuvarande lagens 28 §. Den som vill klaga mot ett beslut som regeringen har meddelat med stöd av lagen får begära rättsprövning enligt vad som särskilt föreskrivs i lag (1998:205) om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut. Beslut av allmän domstol får överklagas i den ordning som där gäller.

Ikraftträdande

Lagen skall träda i kraft den 1 oktober 2006 utom i fråga om 20 § som skall träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Skälet för detta är att det inte finns anledning att besluta om betalning till den fond som avses i 20 § förrän fonden har skapats av Antarktisfördragets parter.

Lagen (1993:1614) om Antarktis skall upphöra att gälla den 1 oktober 2006.

Stockholmsreglerna

Engelsk lydelse

Antarctic Treaty - protocol

Annex VI - Liability Arising From Environmental Emergencies

Preamble

The Parties,

Recognising the importance of preventing, minimising and containing the impact of environmental emergencies on the Antarctic environment and dependent and associated ecosystems;

Recalling Article 3 of the Protocol, in particular that activities shall be planned and conducted in the Antarctic Treaty area so as to accord priority to scientific research and to preserve the value of Antarctica as an area for the conduct of such research;

Recalling the obligation in Article 15 of the Protocol to provide for prompt and effective response action to environmental emergencies, and to establish contingency plans for response to incidents with potential adverse effects on the Antarctic environment or dependent and associated ecosystems;

Recalling Article 16 of the Protocol under which the Parties to the Protocol undertook consistent with the objectives of the Protocol for the comprehensive protection of the Antarctic environment and dependent and associated ecosystems to elaborate, in one or more Annexes to the Protocol, rules and procedures relating to liability for damage arising from activities taking place in the Antarctic Treaty area and covered by the Protocol;

Svensk lydelse

Protokoll till Antarktisfördraget

Bilaga VI Ansvarsskyldighet för miljöfarliga olyckor

Ingress

Parterna,

som erkänner betydelsen av att undvika, minimera och begränsa effekterna av miljöfarliga olyckor på miljön i Antarktis och därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem,

som erinrar om artikel 3 i protokollet, särskilt att verksamheter skall planeras och bedrivs inom Antarktisfördragets område för att ge prioritet till vetenskaplig forskning och för att bevara Antarktis värde som ett område för bedrivande av sådan forskning,

som erinrar om skyldigheten i artikel 15 i protokollet att vidta snabba och effektiva åtgärder vid miljöfarliga olyckor och upprätta beredskapsplaner för att bemöta incidenter med potentiellt skadliga effekter på miljön i Antarktis och därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem,

som erinrar om artikel 16 i protokollet enligt vilken protokollsparterna åtog sig att i enlighet med protokollets syfte för allsidigt skydd av miljön i Antarktis och därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem utarbeta, i en eller flera bilagor till protokollet, regler och förfaranden angående ansvar för skada till följd av verksamhet som äger rum i Antarktisfördragets område och som omfattas av protokollet,

Engelsk lydelse

Noting further Decision 3 (2001) of the XXIVth Antarctic Treaty Consultative Meeting regarding the elaboration of an Annex on the liability aspects of environmental emergencies, as a step in the establishment of a liability regime in accordance with Article 16 of the Protocol;

Having regard to Article IV of the Antarctic Treaty and Article 8 of the Protocol;

Have agreed as follows:

Article 1

Scope

This Annex shall apply to environmental emergencies in the Antarctic Treaty area which relate to scientific research programmes, tourism and all other governmental and non-governmental activities in the Antarctic Treaty area for which advance notice is required under Article VII(5) of the Antarctic Treaty, including associated logistic support activities. Measures and plans for preventing and responding to such emergencies are also included in this Annex. It shall apply to all tourist vessels that enter the Antarctic Treaty area. It shall also apply to environmental emergencies in the Antarctic Treaty area which relate to other vessels and activities as may be decided in accordance with Article 13.

Article 2

Definitions

For the purposes of this Annex:

(a) "Decision" means a Decision adopted pursuant to the Rules of Procedure of Antarctic Treaty Consultative Meetings and referred to in Decision 1 (1995) of the XIXth Antarctic Treaty Consultative Meeting;

(b) "Environmental emergency" means any accidental event that has occurred, having taken place after the entry into

Svensk lydelse

som vidare noterar beslut nr 3(2001) av Antarktisfördragets XXIV:e konsultativa möte om utarbetande av en bilaga om ansvarighetsaspekterna av miljöfarliga olyckor som ett steg i upprättandet av en ansvarighetsordning i enlighet med artikel 16 i protokollet,

som beaktar artikel IV i Antarktisfördraget och artikel 8 i protokollet,

har kommit överens om följande.

Artikel 1

Tillämpningsområde

Denna bilaga är tillämplig på miljöfarliga olyckor i Antarktisfördragets område som härrör från vetenskapliga forskningsprogram, turism och all annan statlig och icke-statlig verksamhet i Antarktisfördragets område, för vilken förhandsanmälan krävs enligt artikel VII.5 i Antarktisfördraget, inklusive tillhörande logistisk stödverksamhet. Åtgärder och planer för att förebygga och ingripa vid sådana olyckor ingår också i denna bilaga. Bilagan skall tillämpas på alla turistfartyg som inträder i Antarktisfördragets område. Bilagan skall även tillämpas på miljöfarliga olyckor i Antarktisfördragets område som orsakas genom andra fartyg och verksamheter som kan beslutas i enlighet med artikel 13.

Artikel 2

Definitioner

För de syften som avses i denna bilaga gäller följande definitioner:

a) *beslut*: ett beslut som fattats enligt arbetsordningen för Antarktisfördragets konsultativa möten och nämns i beslut nr 1 (1995) från Antarktisfördragets XIX:e möte.

b) *miljöfarlig olycka*: en avsiktlig eller oavsiktlig händelse som har inträffat sedan denna bilaga har trätt i kraft och

Prop. 2005/06:179
Bilaga 1

force of this Annex, and that results in, or imminently threatens to result in, any significant and harmful impact on the Antarctic environment;

(c) "Operator" means any natural or juridical person, whether governmental or non-governmental, which organises activities to be carried out in the Antarctic Treaty area. An operator does not include a natural person who is an employee, contractor, subcontractor, or agent of, or who is in the service of, a natural or juridical person, whether governmental or non-governmental, which organises activities to be carried out in the Antarctic Treaty area, and does not include a juridical person that is a contractor or subcontractor acting on behalf of a State operator;

(d) "Operator of the Party" means an operator that organises, in that Party's territory, activities to be carried out in the Antarctic Treaty area, and:

(i) those activities are subject to authorisation by that Party for the Antarctic Treaty area; or

(ii) in the case of a Party which does not formally authorise activities for the Antarctic Treaty area, those activities are subject to a comparable regulatory process by that Party.

The terms "its operator", "Party of the operator", and "Party of that operator" shall be interpreted in accordance with this definition;

(e) "Reasonable", as applied to preventative measures and response action, means measures or actions which are appropriate, practicable, proportionate and based on the availability of objective criteria and information, including:

(i) risks to the Antarctic environment, and the rate of its natural recovery;

som har resulterat i eller medför en risk att omedelbart resultera i en betydande skadlig inverkan på miljön i Antarktis.

c) *huvudman*: en fysisk eller juridisk person, oavsett om den är statlig eller icke-statlig, som organiserar verksamhet att utföras inom Antarktisfördragets område. Begreppet huvudman innefattar inte en fysisk person som är anställd, entreprenör, underentreprenör eller i tjänst hos, eller ombud för, en fysisk eller juridisk person, oberoende av om denna är statlig eller icke-statlig, som organiserar verksamhet som skall utföras i Antarktisfördragets område, och innefattar inte en juridisk person som är entreprenör eller underentreprenör och som handlar för en statlig huvudman.

d) *partens huvudman*: en huvudman som inom denna parts territorium organiserar verksamhet som skall utföras inom Antarktisfördragets område och

i) verksamheten kräver tillstånd av denna part med avseende på Antarktisfördragets område, eller,

ii) i fråga om en part som inte formellt ger tillstånd till verksamhet inom Antarktisfördragets område, verksamheten är underkastad prövning av motsvarande slag i denna part.

Termerna "huvudmannens part", "dennes part" och "den huvudmannens part" skall tolkas i enlighet med denna definition.

e) *skälig*: med avseende på förebyggande åtgärder och ingripanden betyder åtgärder eller ingripanden som är lämpliga, praktiskt utförbara, proportionella och som grundar sig på tillgängliga objektiva kriterier och information, som innefattar följande:

i) risker för Antarktis miljö och snabbheten i dess naturliga återhämtning,

(ii) risks to human life and safety;
and

ii) risk för mänskligt liv och säkerhet,

(iii) technological and economic feasibility;

iii) teknisk och ekonomisk genomförbarhet.

(f) "Response action" means reasonable measures taken after an environmental emergency has occurred to avoid, minimise or contain the impact of that environmental emergency, which to that end may include clean-up in appropriate circumstances, and includes determining the extent of that emergency and its impact;

f) *ingripande*: skäligen åtgärder som vidtas sedan en miljöfarlig olycka har inträffat för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av denna olycka, vilket kan innefatta rengöring på lämpligt sätt, och som inbegriper fastställande av omfattningen av olyckan och dess verkningar.

(g) "The Parties" means the States for which this Annex has become effective in accordance with Article 9 of the Protocol.

g) *parterna*: de stater för vilken denna bilaga har trätt i kraft enligt artikel 9 i protokollet.

Article 3

Artikel 3

Preventative Measures

Förebyggande åtgärder

1. Each Party shall require its operators to undertake reasonable preventative measures that are designed to reduce the risk of environmental emergencies and their potential adverse impact.

1. Varje part skall kräva att dess huvudmän vidtar skäligen förebyggande åtgärder för att begränsa risken för miljöfarliga olyckor och deras potentiella skadliga effekter.

2. Preventative measures may include:

2. De förebyggande åtgärderna kan omfatta följande:

(a) specialised structures or equipment incorporated into the design and construction of facilities and means of transportation;

a) särskilda strukturer eller utrustning som ingår i utformningen och konstruktionen av anläggningar och transportmedel,

(b) specialised procedures incorporated into the operation or maintenance of facilities and means of transportation;
and

b) särskilda förfaranden som ingår i driften eller underhållet av anläggningar och transportmedel,

(c) specialised training of personnel.

c) specialutbildning av personal.

Article 4

Artikel 4

Contingency Plans

Beredskapsplaner

1. Each Party shall require its operators to:

1. Varje part skall kräva att dess huvudmän

(a) establish contingency plans for responses to incidents with potential adverse impacts on the Antarctic envi-

a) upprättar beredskapsplaner för ingripande i händelse av incidenter som riskerar att skada miljön i Antarktis

Engelsk lydelse

ronment or dependent and associated ecosystems; and

(b) co-operate in the formulation and implementation of such contingency plans.

2. Contingency plans shall include, when appropriate, the following components:

(a) procedures for conducting an assessment of the nature of the incident;

(b) notification procedures;

(c) identification and mobilisation of resources;

(d) response plans;

(e) training;

(f) record keeping; and

(g) demobilisation.

3. Each Party shall establish and implement procedures for immediate notification of, and co-operative responses to, environmental emergencies, and shall promote the use of notification procedures and co-operative response procedures by its operators that cause environmental emergencies.

Article 5

Response Action

1. Each Party shall require each of its operators to take prompt and effective response action to environmental emergencies arising from the activities of that operator.

2. In the event that an operator does not take prompt and effective response action, the Party of that operator and other Parties are encouraged to take such action, including through their agents and operators specifically authorised by them to take such action on their behalf.

Svensk lydelse

eller därav beroende och därmed sammanhängande ekosystem,

b) samarbetar i utformningen och tillämpningen av beredskapsplanerna.

2. Där så är lämpligt skall beredskapsplanerna innehålla följande:

a) förfaranden för utvärdering av incidenters beskaffenhet,

b) anmälningsförfaranden,

c) identifiering och mobilisering av resurser,

d) åtgärdsplaner,

e) utbildning,

f) dokumentering av uppgifter,

g) avmobilisering.

3. Varje part skall upprätta och genomföra förfaranden för omedelbar anmälan av och samordnat ingripande mot miljöfarliga olyckor och främja användning av anmälningsförfaranden och samordnat ingripande av dess huvudmän som orsakat miljöfarliga olyckor.

Artikel 5

Ingripanden

1. Varje part skall kräva av sina huvudmän att de snabbt och effektivt ingriper mot miljöfarliga olyckor som härrör från deras verksamhet.

2. Om en huvudman inte ingriper snabbt och effektivt, uppmuntras denna huvudmans part och de andra parterna att ingripa, däribland genom sina ombud och huvudmän som av dem är särskilt bemyndigade att göra sådana ingripanden på deras vägnar.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 1

3. (a) Other Parties wishing to take response action to an environmental emergency pursuant to paragraph 2 above shall notify their intention to the Party of the operator and the Secretariat of the Antarctic Treaty beforehand with a view to the Party of the operator taking response action itself, except where a threat of significant and harmful impact to the Antarctic environment is imminent and it would be reasonable in all the circumstances to take immediate response action, in which case they shall notify the Party of the operator and the Secretariat of the Antarctic Treaty as soon as possible.

(b) Such other Parties shall not take response action to an environmental emergency pursuant to paragraph 2 above, unless a threat of significant and harmful impact to the Antarctic environment is imminent and it would be reasonable in all the circumstances to take immediate response action, or the Party of the operator has failed within a reasonable time to notify the Secretariat of the Antarctic Treaty that it will take the response action itself, or where that response action has not been taken within a reasonable time after such notification.

(c) In the case that the Party of the operator takes response action itself, but is willing to be assisted by another Party or Parties, the Party of the operator shall coordinate the response action.

4. However, where it is unclear which, if any, Party is the Party of the operator or it appears that there may be more than one such Party, any Party taking response action shall make best endeavours to consult as appropriate and shall, where practicable, notify the Secretariat of the Antarctic Treaty of the circumstances.

5. Parties taking response action shall consult and coordinate their action with all other Parties taking response action, carrying out activities in the vicinity of the environmental emergency, or otherwise impacted by the environmental emergency, and shall, where practicable,

3. a) Andra parter, som vill göra ingripanden mot en miljöfarlig olycka enligt punkt 2, skall i förväg anmäla denna avsikt till huvudmannens part och till Antarktisfördragets sekretariat för att huvudmannens part skall kunna göra ingripandet själv, utom om det föreligger ett omedelbart förestående hot om betydande och skadlig inverkan på miljön i Antarktis och det under alla förhållanden vore skäligt att ingripa omedelbart, i vilket fall de skall meddela huvudmannens part och Antarktisfördragets sekretariat så snart som möjligt.

b) Sådana andra parter skall inte ingripa mot en miljöfarlig olycka enligt punkt 2, om inte ett hot om betydande och skadlig inverkan på miljön i Antarktis är omedelbart förestående och det under alla förhållanden vore skäligt att ingripa omedelbart, eller om huvudmannens part har underlåtit att inom skälig tid till Antarktisfördragets sekretariat anmäla att den själv avser ingripa, eller om ingripandet inte har gjorts inom skälig tid efter sådan anmälan.

c) När huvudmannens part själv ingriper, och även är villig att ta emot hjälp från andra parter, skall huvudmannens part samordna ingripandet.

4. Om det emellertid är oklart vilken part, om någon, som är huvudmannens part, eller om det visar sig att det kan finnas fler än en sådan part, skall varje part som ingriper bemöda sig om att på lämpligt sätt rådgöra i frågan och, om det låter sig göra, underrätta Antarktisfördragets sekretariat om omständigheterna.

5. Parter som ingriper skall rådgöra med och samordna sina ingripanden med alla andra parter som ingriper, bedriver verksamhet i närheten av den miljöfarliga olyckan eller annars påverkas av den och skall, där så är möjligt, ta hänsyn till råd från experter som

able, take into account all relevant expert guidance which has been provided by permanent observer delegations to the Antarctic Treaty Consultative Meeting, by other organisations, or by other relevant experts.

Article 6

Liability

1. An operator that fails to take prompt and effective response action to environmental emergencies arising from its activities shall be liable to pay the costs of response action taken by Parties pursuant to Article 5(2) to such Parties.

2. (a) When a State operator should have taken prompt and effective response action but did not, and no response action was taken by any Party, the State operator shall be liable to pay the costs of the response action which should have been undertaken, into the fund referred to in Article 12.

(b) When a non-State operator should have taken prompt and effective response action but did not, and no response action was taken by any Party, the non-State operator shall be liable to pay an amount of money that reflects as much as possible the costs of the response action that should have been taken. Such money is to be paid directly to the fund referred to in Article 12, to the Party of that operator or to the Party that enforces the mechanism referred to in Article 7(3). A Party receiving such money shall make best efforts to make a contribution to the fund referred to in Article 12 which at least equals the money received from the operator.

3. Liability shall be strict.

4. When an environmental emergency arises from the activities of two or more operators, they shall be jointly and severally liable, except that an operator which establishes that only part of the environmental emergency results from its activities shall be liable in respect of that part only.

har lämnats av ständiga observatörsdelegationer till Antarktisfördragets konsultativa möte, av andra organisationer eller av experter på området.

Artikel 6

Ersättningsansvar

1. En huvudman som underlåter att göra ett snabbt och effektivt ingripande vid miljöfarliga olyckor som härrör från huvudmannens verksamhet skall vara skyldig att betala kostnaderna för ingripanden gjorda av parter enligt artikel 5.2 till sådana parter.

2. a) När en statlig huvudman borde ha ingripit snabbt och effektivt men inte gjort det, och inget ingripande har gjorts av någon part, skall den statliga huvudmannen vara skyldig att inbetala beloppet för de kostnader för ingripanden som borde ha gjorts till den fond som avses i artikel 12.

b) När en icke-statlig huvudman borde ha ingripit snabbt och effektivt men inte gjort det, och inget ingripande har gjorts av någon part, skall den icke-statliga huvudmannen vara skyldig att inbetala ett penningbelopp som så långt som möjligt motsvarar kostnaderna för de ingripanden som borde ha gjorts. Detta belopp skall betalas direkt till den fond som avses i artikel 12, till ifrågasvarande huvudmans part eller till den part som genomför den mekanism som avses i artikel 7.3. En part som mottar sådan ersättning skall bemöda sig om att lämna ett bidrag till den fond som avses i artikel 12, som i vart fall motsvarar det belopp som erhållits från huvudmannen.

3. Strikt ansvar gäller.

4. När en miljöfarlig olycka härrör från två eller flera huvudmäns verksamhet, skall de vara solidariskt ansvariga, utom det att en huvudman som styrker att endast en del av olyckan har orsakats av dennas verksamhet skall vara ansvarig endast för den delen av olyckan.

5. Notwithstanding that a Party is liable under this Article for its failure to provide for prompt and effective response action to environmental emergencies caused by its warships, naval auxiliaries, or other ships or aircraft owned or operated by it and used, for the time being, only on government non-commercial service, nothing in this Annex is intended to affect the sovereign immunity under international law of such warships, naval auxiliaries, or other ships or aircraft.

Article 7

Actions

1. Only a Party that has taken response action pursuant to Article 5(2) may bring an action against a non-State operator for liability pursuant to Article 6 (1) and such action may be brought in the courts of not more than one Party where the operator is incorporated or has its principal place of business or his or her habitual place of residence. However, should the operator not be incorporated in a Party or have its principal place of business or his or her habitual place of residence in a Party, the action may be brought in the courts of the Party of the operator within the meaning of Article 2 (d). Such actions for compensation shall be brought within three years of the commencement of the response action or within three years of the date on which the Party bringing the action knew or ought reasonably to have known the identity of the operator, whichever is later. In no event shall an action against a non-State operator be commenced later than 15 years after the commencement of the response action.

2. Each Party shall ensure that its courts possess the necessary jurisdiction to entertain actions under paragraph 1 above.

3. Each Party shall ensure that there is a mechanism in place under its domestic law for the enforcement of Article 6 (2) (b) with respect to any of its non-State operators within the meaning of

5. Oavsett att en part är ersättnings-skyldig enligt denna artikel för sin underlåtenhet att snabbt och effektivt ingripa mot miljöfarliga olyckor som orsakats av dess krigsfartyg, hjälpfartyg eller andra fartyg eller av luftfartyg som ägs eller drivs av den och som vid den aktuella tidpunkten endast användes i statlig icke-kommersiell tjänst, är ingenting i denna bilaga avsett att påverka den immunitet som sådana fartyg åtnjuter enligt folkrätten.

Artikel 7

Processregler

1. Endast en part som har ingripit i enlighet med artikel 5.2 får väcka talan mot en icke-statlig huvudman om ansvarsskyldighet enligt artikel 6.1, och talan får väckas vid domstol i endast en part där huvudmannen är registrerad eller har sitt säte eller hemvist. Om huvudmannen emellertid inte är registrerad i en part eller har sitt säte eller hemvist i en part, får talan väckas vid domstol i huvudmannens part enligt betydelsen i artikel 2 d. Talan om ersättning skall väckas inom tre år från inledningen av ingripandena eller inom tre år från den dag då käranden fick reda på eller skäligen borde ha fått reda på huvudmannens identitet, vilkendera händelse som inträffar senast. Talan mot en icke-statlig huvudman måste under alla omständigheter väckas senast 15 år efter det att ett ingripande har inletts.

2. Varje part skall se till att dess domstolar har nödvändig behörighet att pröva talan som väcks med stöd av punkt 1 i denna artikel.

3. Varje part skall se till att det finns en mekanism inom dess rättssystem som möjliggör verkställande av efterlevnad av artikel 6.2 b avseende såväl sina icke-statliga huvudmän enligt artikel

Article 2 (d), as well as where possible with respect to any non-State operator that is incorporated or has its principal place of business or his or her habitual place of residence in that Party. Each Party shall inform all other Parties of this mechanism in accordance with Article 13(3) of the Protocol. Where there are multiple Parties that are capable of enforcing Article 6(2)(b) against any given non-State operator under this paragraph, such Parties should consult amongst themselves as to which Party should take enforcement action. The mechanism referred to in this paragraph shall not be invoked later than 15 years after the date the Party seeking to invoke the mechanism became aware of the environmental emergency.

4. The liability of a Party as a State operator under Article 6(1) shall be resolved only in accordance with any enquiry procedure which may be established by the Parties, the provisions of Articles 18, 19 and 20 of the Protocol and, as applicable, the Schedule to the Protocol on arbitration.

5. (a) The liability of a Party as a State operator under Article 6(2)(a) shall be resolved only by the Antarctic Treaty Consultative Meeting and, should the question remain unresolved, only in accordance with any enquiry procedure which may be established by the Parties, the provisions of Articles 18, 19 and 20 of the Protocol and, as applicable, the Schedule to the Protocol on arbitration.

(b) The costs of the response action which should have been undertaken and was not, to be paid by a State operator into the fund referred to in Article 12, shall be approved by means of a Decision. The Antarctic Treaty Consultative Meeting should seek the advice of the Committee on Environmental Protection as appropriate.

6. Under this Annex, the provisions of Articles 19 (4), 19 (5), and 20 (1) of the Protocol, and, as applicable, the Schedule to the Protocol on arbitration, are

2 d som, om möjligt, andra icke-statliga huvudmän som är registrerade i eller har sitt säte eller hemvist i den parten. Varje part skall underrätta alla andra parter om denna mekanism i enlighet med artikel 13.3 i protokollet. Där det finns flera parter som kan vidta åtgärder enligt artikel 6.2 b mot en viss icke-statlig huvudman enligt denna punkt, skall parterna samråda inbördes för att avgöra vilken part som skall vidta åtgärderna. Den mekanism som avses i denna punkt får inte åberopas senare än 15 år efter den dag då den part som vill åberopa mekanismen fick kännedom om den miljöfarliga olyckan.

4. En parts ersättningsansvar som statlig huvudman enligt artikel 6.1 skall bestämmas endast i enlighet med ett undersökningsförfarande som parterna kan komma att inrätta, bestämmelserna i artiklarna 18 - 20 i protokollet och, i tillämpliga fall, skiljedomstillägget till protokollet.

5. a) En parts ersättningsansvar som statlig huvudman enligt artikel 6.2 a skall bestämmas endast av Antarktiskfördragets konsultativa möte och, om frågan skulle förbli oavgjord, endast i enlighet med ett undersökningsförfarande som parterna kan komma att inrätta, bestämmelserna i artiklarna 18–20 i protokollet och, i tillämpliga fall, skiljedomstillägget till protokollet.

b) De kostnader för den insats som borde ha gjorts men inte gjordes, som skall inbetalas av den statliga huvudmannen till den fond som avses i artikel 12, skall godkännas genom ett beslut. Antarktiskfördragets konsultativa möte skall rådgöra med miljöskyddskommittén på lämpligt sätt.

6. Enligt denna bilaga är bestämmelserna i artiklarna 19.4, 19.5 och 20.1 i protokollet och i tillämpliga fall protokollets skiljedomstillägg tillämpliga för

Engelsk lydelse

only applicable to liability of a Party as a State operator for compensation for response action that has been undertaken to an environmental emergency or for payment into the fund.

Article 8

Exemptions from Liability

1. An operator shall not be liable pursuant to Article 6 if it proves that the environmental emergency was caused by:

(a) an act or omission necessary to protect human life or safety;

(b) an event constituting in the circumstances of Antarctica a natural disaster of an exceptional character, which could not have been reasonably foreseen, either generally or in the particular case, provided all reasonable preventative measures have been taken that are designed to reduce the risk of environmental emergencies and their potential adverse impact;

(c) an act of terrorism; or

(d) an act of belligerency against the activities of the operator.

2. A Party, or its agents or operators specifically authorised by it to take such action on its behalf, shall not be liable for an environmental emergency resulting from response action taken by it pursuant to Article 5(2) to the extent that such response action was reasonable in all the circumstances.

Article 9

Limits of Liability

1. The maximum amount for which each operator may be liable under Article 6(1) or Article 6(2), in respect of each environmental emergency, shall be as follows:

Svensk lydelse

en parts ersättningsansvar som statlig huvudman för gottgörelser för ingripanden som har gjorts mot en miljöfarlig olycka eller för betalningar till fonden.

Artikel 8

Ansvarsbefriande grunder

1. En huvudman skall inte vara ersättningsansvarig enligt artikel 6 om huvudmannen visar att den miljöfarliga olyckan orsakades av

a) en åtgärd eller underlåtelse som var nödvändig för att skydda människors liv eller hälsa,

b) en händelse som med hänsyn till omständigheterna i Antarktis utgjorde en naturkatastrof av exceptionell natur som inte rimligen kunde förutses, vare sig allmänt eller i det praktiska fallet, om alla skäliga förebyggande åtgärder har vidtagits som är lämpade att minska risken för miljöfarliga olyckor och deras potentiella skadliga effekter,

c) en terroristhandling, eller

d) en krigshandling riktad mot huvudmannens verksamhet.

2. En part eller partens ombud eller huvudmän som särskilt är bemyndigade av parten att vidta sådana åtgärder på partens vägnar skall inte vara ersättningsskyldig för en miljöfarlig olycka som orsakats av ingripanden av parten enligt artikel 5.2 i den omfattning som ingripandet var skäligt under alla omständigheter.

Artikel 9

Ansvarsbegränsningar

1. De högsta belopp för vilka varje huvudman är ersättningsskyldig enligt artikel 6.1 eller 6.2 med avseende på en miljöfarlig olycka skall vara följande:

Prop. 2005/06:179

Bilaga 1

Engelsk lydelse

(a) for an environmental emergency arising from an event involving a ship:

(i) one million SDR for a ship with a tonnage not exceeding 2,000 tons;

(ii) for a ship with a tonnage in excess thereof, the following amount in addition to that referred to in (i) above:

- for each ton from 2,001 to 30,000 tons, 400 SDR;
- for each ton from 30,001 to 70,000 tons, 300 SDR; and
- for each ton in excess of 70,000 tons, 200 SDR;

(b) for an environmental emergency arising from an event which does not involve a ship, three million SDR.

2. (a) Notwithstanding paragraph 1(a) above, this Annex shall not affect:

(i) the liability or right to limit liability under any applicable international limitation of liability treaty; or

(ii) the application of a reservation made under any such treaty to exclude the application of the limits therein for certain claims;

provided that the applicable limits are at least as high as the following: for a ship with a tonnage not exceeding 2,000 tons, one million SDR; and for a ship with a tonnage in excess thereof, in addition, for a ship with a tonnage between 2,001 and 30,000 tons, 400 SDR for each ton; for a ship with a tonnage from 30,001 to 70,000 tons, 300 SDR for each ton; and for each ton in excess of 70,000 tons, 200 SDR for each ton.

(b) Nothing in subparagraph (a) above shall affect either the limits of liability set out in paragraph 1(a) above that apply to a Party as a State operator, or the rights and obligations of Parties that are not parties to any such treaty as mentioned above, or the application of Article 7(1) and Article 7(2).

Svensk lydelse

a) för en olycka som härrör från en händelse där ett fartyg är inblandat:

(i) 1 miljon särskilda dragningsrätter (sdr) för ett fartyg med en bruttodräktighet på högst 2 000 ton,

(ii) för ett fartyg med högre bruttodräktighet, följande belopp utöver de som avses i (i) ovan:

- för varje ton mellan 2 001 och 30 000 ton: 400 sdr;
- för varje ton från 30 001 till 70 000 ton: 300 sdr;
- för varje ton över 70 000 ton: 200 sdr;

b) för en olycka som härrör från en händelse där ett fartyg inte är inblandat: 3 miljoner sdr.

2. a) Utan hinder av punkt 1 a skall denna bilaga inte inverka på

i) ersättningsskyldigheten eller rätten att begränsa denna enligt tillämpliga internationella fördrag om begränsning av ersättningsskyldighet, eller

ii) tillämpligheten av reservation som gjorts enligt ett sådant fördrag om att utesluta tillämpningen av begränsningarna däri för vissa krav,

under förutsättning att de tillämpliga begränsningarna är minst lika höga som de följande:

- för fartyg med bruttodräktighet som inte överstiger 2 000 ton: 1 miljon sdr;
- för fartyg med högre bruttodräktighet än 2 000 ton, därutöver, för ett fartyg med bruttodräktighet mellan 2 001 och 30 000 ton: 400 sdr/ton; för fartyg med bruttodräktighet mellan 30 001 och 70 000 ton: 300 sdr/ton; för varje ton över 70 000 ton: 200 sdr/ton.

b) Ingenting i led a) ovan skall inverka på vare sig de gränser för ersättningsskyldighet som anges i punkt 1 a) som gäller för en part som statlig huvudman eller rättigheter och skyldigheter för parter som inte är parter i ett ovan nämnt fördrag eller tillämpningen av artikel 7.1 och artikel 7.2.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 1

Engelsk lydelse

3. Liability shall not be limited if it is proved that the environmental emergency resulted from an act or omission of the operator, committed with the intent to cause such emergency, or recklessly and with knowledge that such emergency would probably result.

4. The Antarctic Treaty Consultative Meeting shall review the limits in paragraphs 1(a) and 1(b) above every three years, or sooner at the request of any Party. Any amendments to these limits, which shall be determined after consultation amongst the Parties and on the basis of advice including scientific and technical advice, shall be made under the procedure set out in Article 13 (2).

5. For the purpose of this Article:

(a) "ship" means a vessel of any type whatsoever operating in the marine environment and includes hydrofoil boats, air-cushion vehicles, submersibles, floating craft and fixed or floating platforms;

(b) "SDR" means the Special Drawing Rights as defined by the International Monetary Fund;

(c) a ship's tonnage shall be the gross tonnage calculated in accordance with the tonnage measurement rules contained in Annex I of the International Convention on Tonnage Measurement of Ships, 1969.

Article 10

State Liability

A Party shall not be liable for the failure of an operator, other than its State operators, to take response action to the extent that that Party took appropriate measures within its competence, including the adoption of laws and regulations, administrative actions and enforcement measures, to ensure compliance with this Annex.

Svensk lydelse

3. Ansvaret skall inte begränsas om det har bevisats att den miljöfarliga olyckan orsakades av en åtgärd eller en underlåtelse av huvudmannen som gjorts i avsikt att orsaka olyckan eller genom grovt oaktsamt beteende och i vetskap om att olyckan troligen skulle komma att inträffa.

4. Antarktisfördragets konsultativa möte skall göra en översyn av begränsningarna i punkt 1 a och 1 b vart tredje år eller oftare på begäran av en part. Ändringar av dessa begränsningar, som skall bestämmas efter samråd mellan parterna och på grundval av råd innefattande vetenskapliga och tekniska råd, skall göras enligt det förfarande som anges i artikel 13.2.

5. För de syften som avses i denna artikel gäller följande definitioner:

a) *fartyg*: ett fartyg, oavsett av vilken typ, som används i den marina miljön och innefattar bärplansbåtar, sväware, undervattensfartyg, flytande farkoster och fasta eller flytande plattformar.

b) *sdr*: särskilda dragningsrätter som dessa definieras av Internationella valutafonden (IMF).

c) Ett fartygs dräktighet skall vara bruttodräktigheten beräknad enligt reglerna för fastställande av fartygs dräktighet i bilaga I till 1969 års internationella konvention om skeppsmätning.

Artikel 10

Staters ansvar

En part skall inte vara ersättningsskyldig för en huvudmans, annat än dess statliga huvudmäns, försummelse att göra ingripanden om parten har vidtagit lämpliga åtgärder inom sin behörighet, däribland antagande av lagar och föreskrifter, vidtagande av förvaltningsåtgärder och verkställighetsåtgärder, för att säkerställa efterlevnad av denna bilaga.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 1

Article 11**Insurance and Other Financial Security**

1. Each Party shall require its operators to maintain adequate insurance or other financial security, such as the guarantee of a bank or similar financial institution, to cover liability under Article 6 (1) up to the applicable limits set out in Article 9 (1) and Article 9 (2).

2. Each Party may require its operators to maintain adequate insurance or other financial security, such as the guarantee of a bank or similar financial institution, to cover liability under Article 6 (2) up to the applicable limits set out in Article 9 (1) and Article 9 (2).

3. Notwithstanding paragraphs 1 and 2 above, a Party may maintain self-insurance in respect of its State operators, including those carrying out activities in the furtherance of scientific research.

Article 12**The Fund**

1. The Secretariat of the Antarctic Treaty shall maintain and administer a fund, in accordance with Decisions including terms of reference to be adopted by the Parties, to provide, inter alia, for the reimbursement of the reasonable and justified costs incurred by a Party or Parties in taking response action pursuant to Article 5(2).

2. Any Party or Parties may make a proposal to the Antarctic Treaty Consultative Meeting for reimbursement to be paid from the fund. Such a proposal may be approved by the Antarctic Treaty Consultative Meeting, in which case it shall be approved by way of a Decision. The Antarctic Treaty Consultative Meeting may seek the advice of the Committee of Environmental Protection on such a proposal, as appropriate.

Artikel 11**Försäkring och annan ekonomisk säkerhet**

1. Parterna skall ålägga sina huvudmän att ha tillräckligt försäkringsskydd eller motsvarande ekonomisk säkerhet, såsom en bankgaranti eller garanti av en liknande finansiell institution, för att täcka ersättningsansvar enligt artikel 6.1 upp till de tillämpliga gränser som anges i artikel 9.1 och 9.2.

2. Parterna får ålägga sina huvudmän att ha tillräckligt försäkringsskydd eller motsvarande ekonomisk säkerhet, såsom en bankgaranti eller garanti av en liknande finansiell institution för att täcka ersättningsansvar enligt artikel 6.2 upp till de tillämpliga gränser som anges i artikel 9.1 och 9.2.

3. Utan hinder av bestämmelserna i punkterna 1 och 2 ovan, får en part självförsäkra sina statliga huvudmän, däribland de som utför verksamheter för att främja vetenskaplig forskning.

Artikel 12**Fonden**

1. Antarktisfördragets sekretariat skall upprätthålla och förvalta en fond i enlighet med beslut innefattande riktlinjer som skall antas av parterna för att bl.a. sörja för återbetalning av de skäligen och berättigade kostnader som en eller flera parter åsamkats vid ingripanden enligt artikel 5.2.

2. Parterna får lämna förslag till Antarktisfördragets konsultativa möte om utbetalning av ersättning från fonden. Förslag kan godkännas av Antarktisfördragets konsultativa möte, i vilket fall det skall godkännas genom ett beslut. Antarktisfördragets konsultativa möte får begära miljöskyddskommitténs yttrande om ett sådant förslag om det är lämpligt.

3. Special circumstances and criteria, such as: the fact that the responsible operator was an operator of the Party seeking reimbursement; the identity of the responsible operator remaining unknown or not subject to the provisions of this Annex; the unforeseen failure of the relevant insurance company or financial institution; or an exemption in Article 8 applying, shall be duly taken into account by the Antarctic Treaty Consultative Meeting under paragraph 2 above.

4. Any State or person may make voluntary contributions to the fund.

Article 13

Amendment or Modification

1. This Annex may be amended or modified by a Measure adopted in accordance with Article IX(1) of the Antarctic Treaty.

2. In the case of a Measure pursuant to Article 9(4), and in any other case unless the Measure in question specifies otherwise, the amendment or modification shall be deemed to have been approved, and shall become effective, one year after the close of the Antarctic Treaty Consultative Meeting at which it was adopted, unless one or more Antarctic Treaty Consultative Parties notifies the Depositary, within that time period, that it wishes any extension of that period or that it is unable to approve the Measure.

3. Any amendment or modification of this Annex which becomes effective in accordance with paragraph 1 or 2 above shall thereafter become effective as to any other Party when notice of approval by it has been received by the Depositary.

3. Antarktisfördragets konsultativa möte skall ta vederbörlig hänsyn enligt punkt 2 till särskilda omständigheter och kriterier såsom de följande:

- den omständighet att den ansvarige huvudmannen var en huvudman från den part som söker ersättning,
- att den ansvarige huvudmannens identitet förblir okänd eller inte omfattas av bestämmelserna i denna bilaga,
- det berörda försäkringsbolagets eller den berörda finansiella institutionens oförutsedda konkurs,
- ett giltigt undantag enligt artikel 8.

4. En stat eller en enskild person får lämna frivilliga bidrag till fonden.

Artikel 13

Ändringar och tillägg

1. Denna bilaga får ändras eller tillfogas tillägg genom en åtgärd antagen i enlighet med artikel IX.1 i Antarktisfördraget.

2. Vid en åtgärd enligt artikel 9.4 och i andra fall skall ändringen eller tillägget, såvida inte ifrågavarande åtgärd anger annat, anses vara godkänd och träda i kraft ett år efter avslutandet av det Antarktisfördragets konsultativa möte vid vilket den antogs, såvida inte en eller flera av de konsultativa parterna i Antarktisfördraget meddelar depositarien inom den tiden att den önskar en förlängning av perioden eller att den inte kan godkänna åtgärden.

3. Ändringar i och tillägg till denna bilaga träder i kraft enligt punkt 1 eller 2 ovan och skall därefter gälla för alla andra parter när meddelande om deras godkännande har mottagits av depositarien.

Promemorians lagförslag

Lag om Antarktis

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § I denna lag avses med

Antarktis: området söder om 60° sydlig bredd,

Antarktisfördraget: 1959 års fördrag om Antarktis,

part: stat som är part i Antarktisfördraget,

miljön i Antarktis: miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller hänger samman med miljön i Antarktis,

miljöfarlig olycka: en olyckshändelse som medför eller kan medföra att miljön i Antarktis skadas på ett betydande sätt,

huvudman: den fysiska eller juridiska person för vilken en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivas,

utländskt tillstånd: tillstånd eller medgivande som enligt motsvarande lagstiftning hos en annan part krävs för en vistelse eller verksamhet i Antarktis,

utländsk observatör: en person som är utsedd av en annan part för att observera efterlevnaden av Antarktisfördraget som den andra parten har anmält till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer,

särskilda dragningsrätter: de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR) som den dag då betalning sker eller, om säkerhet ställs för betalningen, då säkerheten ställs motsvarar ett värde omräknat till svenska kronor efter en kurs bestämd enligt den beräkningsmetod som valutafonden den dagen tillämpar för sin verksamhet och sina transaktioner.

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller

1. svenska medborgare och svenska juridiska personer,
2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige,
3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag, och
4. i fråga om 11 §, svenska fartyg och fartyg som används i en verksamhet som under svensk kontroll bedrivs i Antarktis.

Trots första stycket skall denna lag inte tillämpas på en utländsk observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis utbytesvis deltar i en verksamhet som har tillstånd enligt denna lag eller har fått dispens från kravet på tillstånd.

Trots första stycket 4 skall denna lag inte tillämpas på utländskt statsfartyg.

3 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt denna lag vistas eller bedriva verksamhet i Antarktis.

Första stycket gäller inte utövande av sådan rätt till fri sjöfart och överflygning som följer av folkrätten om det fria havet.

4 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de åtgärder som med anledning av vistelsen eller verksamheten behövs för att

1. förebygga att avfall uppkommer och lämnas kvar i Antarktis,
2. i övrigt skydda och bevara miljön i Antarktis.

5 § Det är förbjudet att genomföra en atomexplosion eller placera radioaktivt avfall i Antarktis.

6 § I den mån annat inte uttryckligen framgår av ett tillstånd enligt 3 §, är det i Antarktis förbjudet att utan särskilt tillstånd enligt denna lag

1. efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta mineraltillgångar och meteoriter,
2. samla in eller skadligt påverka en växt- eller djurart som är naturligt förekommande i Antarktis,
3. på land, på isshelfen eller i vattnet föra in exemplar av en växt- eller djurart som inte är naturligt förekommande i Antarktis, eller
4. besöka särskilt skyddsvärda områden.

Första stycket 2 gäller inte fångst som är tillåten enligt konventionen om bevarande av levande tillgångar i Antarktis, daterad i Canberra den 20 maj 1980. För sådan fångst finns bestämmelser i fiskelagen (1993:787) och bestämmelser som har meddelats med stöd av den lagen.

Andra stycket 4 gäller inte livsmedel som hanteras under betryggande kontroll.

7 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor.

Den som bedriver verksamhet i Antarktis skall innan verksamheten påbörjas upprätta den eller de beredskapsplaner som med anledning av verksamhetens innehåll behövs i fråga om att hantera miljöfarliga olyckor. Beredskapsplanerna skall hållas uppdaterade så länge verksamheten bedrivs.

8 § Om det visar sig att en verksamhet som har fått tillstånd enligt denna lag medför eller kan befaras medföra en tidigare oförutsedd skada på miljön i Antarktis, skall verksamheten omedelbart avbrytas.

9 § Om en verksamhetsutövare orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis, skall verksamhetsutövaren vidta de åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

Första stycket gäller inte om verksamhetsutövaren visar att olyckan orsakats av

1. en handling eller underlåtenhet som var nödvändig för att skydda människors liv eller säkerhet,

2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,

3. en terroristhandling,

4. en krigshandling som riktats mot verksamheten, eller

5. en åtgärd som någon på uppdrag av staten vidtagit för att avhjälpa en miljöfarlig olycka som hänt i någon annans verksamhet.

10 § Om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid mot bestämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret.

Särskilda bestämmelser om fartyg i Antarktis

11 § I havet i Antarktis är det förbjudet att från ett fartyg släppa ut

1. oljor eller oljehaltiga blandningar,

2. andra skadliga flytande ämnen, kemiska ämnen eller andra ämnen i kvantiteter eller koncentrationer som är skadliga för den marina miljön,

3. obehandlat toalettavfall, eller

4. fast avfall.

När ett fartyg är i Antarktis skall oljeslam, förorenad barlast, tankspolvatten och andra oljehaltiga rester och blandningar behållas ombord.

Trots första stycket 3 får toalettavfall släppas ut från fartyg som inte är avsett för fler än tio personer, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen.

Trots första stycket 4 får matrester släppas ut, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen och matresterna har passerat genom en sönderdelare eller avfallskvarn och är så finfördelade att de kan passera genom ett såll med öppningar som inte är större än 25 millimeter.

Tillstånd

12 § Frågor om tillstånd enligt denna lag prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

13 § En ansökan om tillstånd skall innehålla den miljökonsekvensbeskrivning som behövs för att göra en samlad bedömning av vistelsens, åtgärdens eller verksamhetens påverkan på miljön i Antarktis.

14 § Tillstånd får ges bara om

1. vistelsen, åtgärden eller verksamheten inte kan befaras medföra annat än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis, och

2. sökanden ställer godtagbar säkerhet för det ekonomiska ansvar som i händelse av en miljöfarlig olycka kan utkrävas av sökanden.

Tillstånd för en åtgärd eller verksamhet som avses i 11 § första stycket 1–3 får ges bara om åtgärden eller verksamheten ingår i vetenskaplig forskning.

Staten behöver inte ställa sådan säkerhet som avses i 2.

15 § Ett tillstånd skall förenas med de villkor som behövs med hänsyn till skyddet för miljön i Antarktis.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 2

16 § Ett tillstånd får återkallas om tillståndshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller villkor i tillståndet.

Verksamheter där huvudmannen inte omfattas av lagens tillämpning

17 § Den som yrkesmässigt anordnar eller deltar i en vistelse eller verksamhet i Antarktis skall, om huvudmannen inte omfattas av denna lag, förvissa sig om att huvudmannen har utländskt tillstånd i den mån ett sådant tillstånd krävs.

18 § Den som deltar i en vistelse eller verksamhet för vilken huvudmannen har ett utländskt tillstånd får trots bestämmelserna i 3–11 §§ vistas och vidta åtgärder inom ramen för vad som är tillåtet enligt det utländska tillståndet.

Ersättningsskyldighet för åtgärder efter en miljöfarlig olycka

19 § Om en verksamhetsutövare efter att ha orsakat en miljöfarlig olycka inte fullgör sin åtgärdsskyldighet enligt 9 §, är verksamhetsutövaren skyldig att betala ersättning

1. till den part som i verksamhetsutövarens ställe har vidtagit åtgärder som avses i 9 § med ett belopp som motsvarar kostnaden för de vidtagna åtgärderna, och

2. i den mån sådana nödvändiga åtgärder som avses i 9 § inte har vidtagits, till Antarktisfördragets sekretariat med ett belopp som så långt som möjligt motsvarar kostnaden för att vidta åtgärderna.

20 § Den som enligt 19 § är ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka som hänt i en verksamhet som bedrivs på ett fartyg, får

1. om fartygets tonnage inte uppgår till mer än 2 000 ton, begränsa sitt ansvar till 1 000 000 särskilda dragningsrätter,

2. om fartygets tonnage uppgår till mer än 2 000 ton men inte mer än 30 000 ton, begränsa sitt ansvar till 1 000 000 särskilda dragningsrätter plus 400 särskilda dragningsrätter för varje ton över 2 000 ton,

3. om fartygets tonnage uppgår till mer än 30 000 ton men inte mer än 70 000 ton, begränsa sitt ansvar till 12 200 000 särskilda dragningsrätter plus 300 särskilda dragningsrätter för varje ton över 30 000 ton, och

4. om fartygets tonnage uppgår till mer än 70 000 ton, begränsa sitt ansvar till 24 200 000 särskilda dragningsrätter plus 200 särskilda dragningsrätter för varje ton över 70 000 ton.

21 § Den som enligt 19 § är ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka som inträffat i en verksamhet som inte bedrivs på ett fartyg, får begränsa sitt ansvar till 3 000 000 särskilda dragningsrätter.

22 § Bestämmelserna om ansvarsbegränsning i 20 och 21 §§ gäller inte om verksamhetsutövaren har orsakat den miljöfarliga olyckan med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

23 § I fråga om ersättning från andra än staten, går en utländsk parts rätt till ersättning enligt 19 § 1 förlorad om den utländska parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller borde ha fått kännedom om identiteten på utövaren av den verksamhet i vilken olyckan hände.

24 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer prövar frågor om

1. ersättning som rör förhållandet mellan staten och utländsk part, och
2. betalning till Antarktisfördragets sekretariat.

Dispens

25 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i det enskilda fallet ge dispens från tillståndskravet i 3 §. Dispens får ges bara om vistelsen eller verksamheten saknar betydelse för miljön i Antarktis.

Nöd

26 § Bestämmelserna om förbud och skyldigheter i 3–11 och 17 §§ gäller inte i en nödsituation som avser skyddet för miljön eller säkerheten för mänskligt liv, luftfartyg eller annat fartyg eller egendom med ett stort ekonomiskt värde.

I en sådan nödsituation skall var och en handla så att miljön i Antarktis påverkas så lite som möjligt.

Bemyndigande att meddela föreskrifter

27 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. avfallshantering i Antarktis,
2. vilka områden som är sådana särskilt skyddsvärda områden som avses i 6 § första stycket 5, och
3. skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder enligt 7 §,
4. beredskapsplaner enligt 7 §,
5. beräkning och betalning av ersättning enligt 19 § 2, samt
6. utformningen av miljökonsekvensbeskrivningar enligt 13 §.

Tillsyn

28 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som meddelats enligt lagen.

29 § Den som har fått ett tillstånd enligt denna lag skall

1. på tillsynsmyndighetens begäran ge myndigheten de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen, och

2. på tillsynsmyndighetens eller en utländsk observatörs begäran ge observatören de upplysningar och handlingar som observatören behöver för sitt uppdrag.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 2

30 § Tillsynsmyndigheten och en utländsk observatör har rätt att få tillträde till en lokal, ett område eller ett transportmedel där en verksamhet som omfattas av förbud eller tillståndskrav enligt denna lag bedrivs. De har också rätt att undersöka förhållanden som har betydelse för tillämpningen av en bestämmelse i denna lag, i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller i tillståndet.

31 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Straff m.m.

32 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot ett förbud i 3, 5, 6, 10 eller 11 §,
2. bryter mot 8 § genom att fortsätta en verksamhet trots att den skulle ha avbrutits,
3. bryter mot 9 § genom att inte vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
4. bryter mot ett villkor eller annan bestämmelse som med stöd av 15 § finns i ett tillstånd,
5. bryter mot 17 § genom att inte förvissa sig om att huvudmannen har de tillstånd som behövs för verksamheten,
6. bryter mot 26 § andra stycket genom att i en nödsituation handla på ett sätt som skadligt påverkar miljön mer än nödvändigt, eller
7. bryter mot en bestämmelse i 29 eller 30 § genom att inte lämna en upplysning eller handling eller genom att lämna en oriktig uppgift.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Om en gärning som avses i första stycket 7 är belagd med straff i brottsbalken skall för samma gärning inte dömas till ansvar enligt denna lag.

33 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot en bestämmelse om avfallshantering som regeringen eller myndighet regeringen bestämmer har meddelat med stöd av 27 § 1,
2. bryter mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder som regeringen eller myndighet regeringen bestämmer har meddelat med stöd av 27 § 3.

I ringa fall döms inte till ansvar.

34 § Den som inte följer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud enligt 31 § får inte dömas till ansvar enligt denna lag för den gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

35 § Egendom som har använts för ett brott som avses i 32 § eller egendomens värde får förklaras förverkat, om det behövs för att förebygga nya brott eller om det finns andra särskilda skäl. Prop. 2005/06:179
Bilaga 2

Överklagande

36 § Beslut som i det enskilda fallet har meddelats av någon annan än regeringen eller en allmän domstol enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Statens naturvårdsverk får överklaga beslut om tillstånd som någon annan myndighet än regeringen meddelat enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2006 då lagen (1993:1614) skall upphöra att gälla.

Remissinstanserna

Stockholms tingsrätt, Länsrätten i Stockholms län, Åklagarmyndigheten, Polarforskningssekretariatet, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Geologiska institutionen vid Lunds universitet, Fiskeriverket, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Luftfartsstyrelsen, Verket för Näringslivsutveckling (Nutek), Turistdelegationen, Kungliga Vetenskapsakademien, Sjöassuradörernas Förening, Föreningen Svenskt Flyg, Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation, Greenpeace, Rese- och turistindustrin i Sverige (RTS), Sveriges Försäkringsförbund, Svenskt Näringsliv, Svenska resebyråföreningen, Sveriges redareförening, Utländska försäkringsbolags förening

Remissammanställning

De remissinstanser som har svarat har tillstyrkt förslaget.

Stockholms tingsrätt har i sitt svar anført att straffskalan bör skärpas i förhållande till den nu gällande lagen samt att det inte finns några kompetensskäl för att den domstolen skall vara enda forum för talan om ersättning enligt den föreslagna lagen.

Åklagarmyndigheten har i likhet med *Stockholms tingsrätt* anført att straffskalan bör skärpas samt att det bör finnas en möjlighet att döma för grovt brott.

Polarforskningssekreteriatet har pekat på vissa oklarheter i förslaget avseende tillståndsförfarandet.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet har framført att fler friheter enligt havsrättskonventionen än rätt till överflygning och rätt till fri sjöfart borde undantas från lagens tillståndskrav.

Geologiska institutionen vid Lunds universitet välkomnar att meteoriter ges samma skydd som mineraltillgångar eftersom det finns ett problem med okontrollerad insamling och handel med meteoriter från Antarktis.

Fiskeriverket har understrukit att gränsdragningen avseende fiske mellan Antarktisfördraget och andra folkrättsliga förpliktelser bör belysas bättre och att det särskilt bör framhållas att förvaltningen av de internationella avtal på fiskets område som Sverige har ingått före år 1995 har övertagits av EU som numera är part för medlemsstaternas räkning i de internationella fiskerikommissionerna.

Naturvårdsverket har påpekat att förslaget bör kompletteras med ytterligare definitioner samt att rätten till överflygning inte bör vara helt undantagen från lagens tillståndskrav utan att det bör övervägas om det inte bör krävas tillstånd för överflygningar på låg höjd.

Sjöfartsverket har anført att termen ”tonnage” i 20 § i promemorians lagförslag bör ersättas av ”dräktighet” respektive ”dräktighetstal” för att bättre stämma överens med sjölagen.

Sveriges redareförening har anført att den inte kan lämna synpunkter då någon s.k. simplexanalys inte har bifogats till förslaget.

Övriga remissinstanser har inte inkommit med svar eller svarat att de inte har några synpunkter på förslaget.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om Antarktis

Härigenom föreskrivs följande.

Definitioner

1 § I denna lag avses med

Antarktis: området söder om 60° sydlig bredd,

Antarktisfördraget: 1959 års fördrag om Antarktis (SÖ 1984:5),

miljöskyddsprotokollet: 1991 års miljöskyddsprotokoll till Antarktisfördraget (SÖ 1994:52),

part: stat som är part i Antarktisfördraget,

huvudman: den fysiska eller juridiska person för vilken en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivas,

miljön i Antarktis: miljön i Antarktis och de ekosystem som beror av eller hänger samman med miljön i Antarktis,

miljöfarlig olycka: en händelse som medför eller kan medföra att miljön i Antarktis skadas på ett betydande sätt,

utländskt tillstånd: tillstånd eller medgivande som enligt motsvarande lagstiftning hos en annan part krävs för en vistelse eller verksamhet i Antarktis,

fartyg: fartyg, oavsett typ, som används i den marina miljön och fasta eller flytande plattformar,

observatör: en person som är utsedd av en annan part för att observera efterlevnaden av Antarktisfördraget eller miljöskyddsprotokollet och som den andra parten har anmält till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, eller en person som har utsetts vid Antarktisfördragets konsultativa möten för att utföra inspektioner enligt förfaranden som skall fastställas av ett sådant möte,

särskilda dragningsrätter: de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR) som den dag då betalning sker eller, om säkerhet ställs för betalningen, då säkerheten ställs motsvarar ett värde omräknat till svenska kronor efter en kurs bestämd enligt den beräkningsmetod som valutafonden den dagen tillämpar för sin verksamhet och sina transaktioner.

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller

1. svenska medborgare och svenska juridiska personer,
2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige, och
3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag.

I fråga om 11 § gäller lagen svenska fartyg och fartyg som används i en verksamhet som under svensk kontroll bedrivs i Antarktis.

Trots första stycket skall lagen inte tillämpas på en observatör eller den som från en annan parts expedition eller station i Antarktis som utbytes-

vis deltar i en verksamhet som har tillstånd enligt denna lag eller har fått dispens från kravet på tillstånd.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 5

Trots andra stycket skall denna lag inte tillämpas på utländskt statsfartyg.

Allmänna bestämmelser om skydd för miljön i Antarktis

3 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt denna lag vistas eller bedriva verksamhet i Antarktis.

Första stycket gäller inte

1. överflygning, eller
2. utövande av sådan rätt till fri sjöfart som följer av folkrätten om det fria havet.

4 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de åtgärder som med anledning av vistelsen eller verksamheten behövs för att

1. förebygga att avfall uppkommer och lämnas kvar i Antarktis,
2. i övrigt skydda och bevara miljön i Antarktis.

5 § Det är förbjudet att genomföra en atomexplosion eller placera radioaktivt avfall i Antarktis.

6 § I den mån annat inte uttryckligen framgår av ett tillstånd enligt 3 §, är det i Antarktis förbjudet att

1. efterforska, samla in, undersöka, utvinna eller bearbeta mineraltillgångar och meteoriter,
2. samla in eller skadligt påverka en växt- eller djurart som är naturligt förekommande i Antarktis,
3. på land, på isshelfen eller i vattnet föra in exemplar av en växt- eller djurart som inte är naturligt förekommande i Antarktis, eller
4. besöka särskilt skyddsvärda områden.

Första stycket 2 gäller inte fångst som är tillåten enligt konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis, daterad i Canberra den 20 maj 1980. För sådan fångst finns bestämmelser i rådets förordning (EG) nr 600/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa tekniska åtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis³, rådets förordning (EG) nr 601/2004 av den 22 mars 2004 om fastställande av vissa kontrollåtgärder för fiskeriverksamhet i det område som omfattas av konventionen om bevarande av marina levande tillgångar i Antarktis och om upphävande av förordningarna (EEG) nr 3943/90, (EG) nr 66/98 och (EG) nr 1721/1999⁴ samt i fiskelagen (1993:787) och i bestämmelser som har meddelats med stöd av den lagen.

Första stycket 3 gäller inte livsmedel som hanteras under betryggande kontroll.

7 § Den som vistas eller bedriver verksamhet i Antarktis skall vidta de skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som behövs för att förebygga uppkomsten av miljöfarliga olyckor.

³ EUT L 97, 1.4.2004, s. 1 (Celex 32004R0600).

⁴ EUT L 97, 1.4.2004, s. 16 (Celex 32004R0601).

Innan verksamheten i Antarktis påbörjas skall huvudmannen upprätta den eller de beredskapsplaner som med anledning av verksamhetens innehåll behövs i fråga om att hantera miljöfarliga olyckor. Beredskapsplanerna skall hållas aktuella så länge verksamheten bedrivs.

8 § Om det visar sig att en verksamhet som har fått tillstånd enligt denna lag medför eller kan befaras medföra en tidigare oförutsedd skada på miljön i Antarktis, skall verksamheten omedelbart avbrytas.

9 § Den som orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis, och dennes huvudman, skall vidta de åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

Första stycket gäller inte om olyckan har orsakats av

1. en handling eller underlåtenhet som var nödvändig för att skydda människors liv eller säkerhet,

2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,

3. en terroristhandling,

4. en krigshandling som riktats mot verksamheten, eller

5. en åtgärd som någon på uppdrag av staten vidtagit för att avhjälpa en miljöfarlig olycka som hänt i någon annans verksamhet, om det med hänsyn till omständigheterna var motiverat att vidta åtgärden.

10 § Om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid med bestämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret.

Särskilda bestämmelser om fartyg i Antarktis

11 § I havet i Antarktis är det förbjudet att från ett fartyg släppa ut

1. oljor eller oljehaltiga blandningar,

2. andra skadliga flytande ämnen, kemiska ämnen eller andra ämnen i kvantiteter eller koncentrationer som är skadliga för den marina miljön,

3. obehandlat toalettavfall, eller

4. fast avfall.

När ett fartyg är i Antarktis skall oljeslam, förorenad barlast, tankspolvatten och andra oljehaltiga rester och blandningar behållas ombord.

Trots första stycket 3 får toalettavfall släppas ut från fartyg som inte är avsett för fler än tio personer, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen.

Trots första stycket 4 får matrester släppas ut, om utsläppet sker längre ut än 12 nautiska mil från land eller isshelfen och matresterna har passerat genom en sönderdelare eller avfallskvarn och är så finfördelade att de kan passera genom ett såll med öppningar som inte är större än 25 millimeter.

Tillstånd

12 § Frågor om tillstånd enligt denna lag prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

13 § En ansökan om tillstånd skall innehålla den miljökonsekvensbeskrivning som behövs för att göra en samlad bedömning av vistelsens eller verksamhetens påverkan på miljön i Antarktis.

14 § Tillstånd får ges endast om

1. vistelsen eller verksamheten inte kan befaras medföra annat än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis, och

2. sökanden ställer godtagbar säkerhet för det ekonomiska ansvar som sökanden har i händelse av en miljöfarlig olycka.

Om det finns särskilda skäl får tillstånd, trots första stycket 1, ges till en vistelse eller verksamhet som kan befaras medföra mer än en obetydlig eller övergående påverkan på miljön i Antarktis.

Tillstånd för verksamhet som avses i 6 § första stycket 1–3 får ges bara om verksamheten ingår i en vetenskaplig forskning.

Staten behöver inte ställa en sådan säkerhet som avses i första stycket 2.

15 § Ett tillstånd skall förenas med de villkor som behövs med hänsyn till skyddet för miljön i Antarktis.

16 § Ett tillstånd får återkallas om tillståndshavaren inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller villkor i tillståndet.

Verksamheter där huvudmannen inte omfattas av lagens tillämpning

17 § Den som yrkesmässigt anordnar eller deltar i en vistelse eller verksamhet i Antarktis skall, om huvudmannen inte omfattas av denna lag, förvissa sig om att huvudmannen har ett utländskt tillstånd i den mån ett sådant tillstånd krävs.

18 § Den som deltar i en vistelse eller verksamhet för vilken huvudmannen har ett utländskt tillstånd får trots bestämmelserna i 3–11 §§ vistas och vidta åtgärder inom ramen för vad som är tillåtet enligt det utländska tillståndet.

Ersättningsskyldighet för åtgärder efter en miljöfarlig olycka

19 § Om åtgärdsskyldigheten enligt 9 § inte har fullgjorts skall huvudmannen betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärderna. Ersättningen skall motsvara kostnaden för de vidtagna åtgärderna.

20 § Om åtgärdsskyldigheten enligt 9 § inte har fullgjorts och sådana åtgärder inte har vidtagits av någon annan, är huvudmannen skyldig att betala ersättning till den myndighet som regeringen bestämmer för vidarebefordran till den fond som administreras av Antarktisfördragets sekretariat.

Ersättning enligt första stycket skall betalas med belopp som i det enskilda fallet bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Beloppen skall så långt som möjligt motsvara kostnaden för att vidta åtgärderna.

21 § En huvudman som enligt 19 eller 20 § är ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka som hänt i en verksamhet som bedrivs på ett fartyg får begränsa sitt ansvar till 1 miljon särskilda dragningsrätter om fartygets dräktighetstal inte överstiger 2 000.

Om fartygets dräktighetstal är högre höjs ansvarsgränsen

1. med 400 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 2 001 till och med dräktighetstalet 30 000,
2. med 300 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal från och med dräktighetstalet 30 001 till och med dräktighetstalet 70 000, och
3. med 200 särskilda dragningsrätter för varje dräktighetstal över 70 000.

22 § En huvudman som enligt 19 eller 20 § är ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka som hänt i en verksamhet som inte bedrivs på ett fartyg, får begränsa sitt ansvar till 3 miljoner särskilda dragningsrätter.

23 § Bestämmelserna om ansvarsbegränsning i 21 och 22 §§ gäller inte om den miljöfarliga olyckan har orsakats med uppsåt eller av grov oaktsamhet.

24 § En annan parts rätt till ersättning från en huvudman för en icke-statlig verksamhet enligt 19 § går förlorad om parten inte har väckt talan om ersättning vid Stockholms tingsrätt senast tre år efter det att de ersättningsgrundande åtgärderna påbörjades eller, om följande tidpunkt infaller senare, senast tre år efter det att parten fick eller borde ha fått kännedom om identiteten på huvudmannen för den verksamhet eller vistelse i vilken olyckan hände.

Om talan enligt första stycket inte har väckts inom 15 år från den dag åtgärderna började vidtas, förfaller rätten till ersättning.

Dispens

25 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i det enskilda fallet ge dispens från tillståndskravet i 3 §. Dispens får ges bara om vistelsen eller verksamheten saknar betydelse för miljön i Antarktis.

Nöd

26 § Bestämmelserna om förbud och skyldigheter i 3–11 och 17 §§ gäller inte i en nödsituation som avser skyddet för miljön eller säkerheten för mänskligt liv, luftfartyg, fartyg eller egendom med ett stort ekonomiskt värde.

I en sådan nödsituation skall var och en handla så att miljön i Antarktis påverkas så lite som möjligt.

Bemyndigande att meddela föreskrifter

27 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. avfallshantering i Antarktis,

2. vilka områden som är sådana särskilt skyddsvärda områden som avses i 6 § första stycket 5,
3. skyldigheten att vidta förebyggande åtgärder enligt 7 §,
4. beredskapsplaner enligt 7 §,
5. vad som krävs av en miljökonsekvensbeskrivning enligt 13 §, och
6. beräkning och betalning av ersättning enligt 20 §.

Prop. 2005/06:179
Bilaga 5

Tillsyn

28 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall utöva tillsyn över efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

29 § Den som har fått ett tillstånd enligt denna lag skall

1. på tillsynsmyndighetens begäran ge myndigheten de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen, och
2. på tillsynsmyndighetens eller en observatörs begäran ge observatören de upplysningar och handlingar som observatören behöver för sitt uppdrag.

30 § Tillsynsmyndigheten och en observatör har rätt att få tillträde till en lokal, ett område eller ett transportmedel där en verksamhet som omfattas av förbud eller tillståndskrav enligt denna lag bedrivs.

Tillsynsmyndigheten har också rätt att undersöka förhållanden som har betydelse för tillämpningen av en bestämmelse i denna lag, i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen eller i tillståndet.

31 § Det som sägs om en observatör i 29 och 30 §§ gäller enbart på land och på isshelfen i Antarktis och på alla fartyg och luftfartyg som befinner sig på platser för landsättning eller ombordtagning av last eller personal på land eller på isshelfen.

32 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för efterlevnaden av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen och bestämmelser i tillstånd som getts enligt lagen.

Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Straff m.m.

33 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot ett förbud i 3, 5, 6, 10 eller 11 §,
2. bryter mot 8 § genom att fortsätta en verksamhet trots att den skulle ha avbrutits,
3. bryter mot 9 § genom att underlåta att vidta en åtgärd som behövs för att undvika, minimera eller begränsa effekterna av en miljöfarlig olycka,
4. bryter mot ett villkor som med stöd av 15 § finns i ett tillstånd,
5. bryter mot 17 § genom att underlåta att förvissa sig om att huvudmannen har de tillstånd som behövs för verksamheten,
6. bryter mot 26 § andra stycket genom att i en nödsituation handla på ett sätt som påverkar miljön mer än nödvändigt, eller

7. bryter mot en bestämmelse i 29 eller 30 §§ genom att underlåta att lämna en upplysning eller handling eller genom att lämna en oriktig uppgift.

Är brottet grovt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningsmannen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

För försök till brott döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Om en gärning som avses första stycket 7 är belagd med straff i brottsbalken, skall det för samma gärning inte dömas till ansvar enligt denna lag.

34 § Till böter döms den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet

1. bryter mot en bestämmelse om avfallshantering som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 27 § 1,

2. bryter mot en bestämmelse om skyldighet att vidta förebyggande åtgärder eller att upprätta beredskapsplaner som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, en myndighet har meddelat med stöd av 27 § 3.

I ringa fall döms inte till ansvar.

35 § Den som inte följer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud enligt 32 § får inte dömas till ansvar enligt denna lag för den gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

36 § Egendom som har varit föremål för ett brott som avses i 33 § eller egendomens värde skall förverkas om det inte är uppenbart oskäligt.

Ett föremål som har använts som hjälpmedel vid ett brott som avses i 33 § eller föremålets värde får förklaras förverkat om det är nödvändigt för att förebygga brott eller om det finns andra särskilda skäl.

Överklagande

37 § Beslut som i det enskilda fallet har meddelats av någon annan än regeringen eller en allmän domstol enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Naturvårdsverket får överklaga beslut om tillstånd som någon annan myndighet än regeringen har meddelat enligt denna lag eller enligt bestämmelser som har meddelats med stöd av lagen.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer i fråga om 20 § och i övrigt den 1 oktober 2006 då lagen (1993:1614) om Antarktis skall upphöra att gälla.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2006-03-13

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Miljöansvaret i Antarktis

Enligt en lagrådsremiss den 9 februari 2006 (Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om Antarktis.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreterarna Johan Pettersson och Martin Widstam.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås en ny lag om Antarktis. Den nya lagen avses ersätta lagen (1993:1614) om Antarktis, som trädde i kraft den 1 juli 1993. Förutom att en allmän översyn har gjorts av de befintliga bestämmelserna har flera nya bestämmelser tillagts i den nya lagen i syfte att genomföra de s.k. Stockholmsreglerna (*Annex VI on Liability Arising from Environmental Emergencies to the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*), en ansvarsordning för miljöfarliga olyckor i det område som omfattas av Antarktisfördraget.

Lagrådet som inte har några synpunkter på ansvarsordningen i sig, som för övrigt i många stycken har motsvarigheter i ansvarsordningen för oljeskador i 10 kap. sjölagen (1994:1009), har följande synpunkter beträffande den föreslagna lagtexten.

1 §

Paragrafen innehåller ett antal definitioner. Flera av dessa har tillkommit som ett led i genomförandet av Stockholmsreglerna. Bl.a. definieras ”huvudman” som den fysiska eller juridiska person för vilken en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivs. Definitionen är central vid genomförandet av Stockholmsreglerna, eftersom det är huvudmannen som enligt dessa kan bli ersättningsskyldig till följd av en miljöfarlig olycka. Av Stockholmsreglerna framgår att med huvudman (operator i den engelska texten) avses den som ytterst ansvarar för den verksamhet som bedrivs eller avses att bedrivs.

För att få bättre överensstämmelse med Stockholmsreglerna och för att underlätta tillämpningen föreslår Lagrådet att definitionen ges följande lydelse:

.....

huvudman: den fysiska eller juridiska person på vilkens uppdrag en vistelse eller verksamhet i Antarktis organiseras, bedrivs eller avses att bedrivs,

.....

I paragrafen definieras även ”särskilda dragningsrätter”. Dessa definieras som de av Internationella valutafonden använda särskilda dragningsrätterna (SDR) som den dag då betalning sker eller, om säkerhet ställs för betalningen, då säkerheten ställs motsvarar ett värde omräknat till svenska kronor efter en kurs bestämd enligt den beräkningsmetod som valutafonden den dagen tillämpar för sin verksamhet och sina transaktioner.

Lagrådet föreslår i syfte att göra definitionen kortare, enklare och överensstämmande med motsvarande definition i sjölagen (jfr 22 kap. 3 § första stycket) att definitionen kortas så att punkt sätts efter parentesen och att resten av bestämmningen, som kan ha en plats i författningskommentaren, får utgå ur författningstexten.

2 §

I paragrafens första stycke anges att denna lag gäller

1. svenska fysiska och juridiska personer
2. utländska medborgare som har hemvist i Sverige och
3. utländska medborgare som deltar i en expedition eller annan verksamhet som har tillstånd enligt denna lag. I andra stycket anges att i fråga om 11 § gäller lagen svenska fartyg och fartyg som använts i en verksamhet som under svensk kontroll bedrivs i Antarktis.

Begreppet ”under svensk kontroll” är enligt Lagrådets mening något oklart. Lagrådet förordar att paragrafens andra stycke, för att underlätta tillämpningen, utformas med användande av begreppet huvudman och av bestämmelserna i första stycket enligt följande:

De särskilda bestämmelserna om fartyg i Antarktis i 11 § gäller svenska fartyg och andra utländska fartyg än statsfartyg som används i en verksamhet i Antarktis där huvudmannen är svensk medborgare, svensk juridisk person eller utländsk medborgare som har hemvist i Sverige.

Med denna utformning av paragrafens andra stycke kan sista meningen i den föreslagna lydelsen av paragrafen om utländska statsfartyg utgå.

9 §

I paragrafens första stycke anges att den som orsakar en miljöfarlig olycka i Antarktis, och dennes huvudman, skall vidta de åtgärder som behövs för att snabbt och effektivt undvika, minimera eller begränsa effekterna av olyckan.

Om denna åtgärdsskyldighet inte fullgjorts är, enligt vad som anges i 19 och 20 §§, huvudmannen ersättningsskyldig.

I paragrafens andra stycke föreskrivs att första stycket inte gäller i ett antal där angivna fall. Bl.a. anges detta vara fallet om olyckan orsakats av

2. en naturhändelse av exceptionell karaktär som inte skäligen kunde förutses med hänsyn till de normala omständigheterna i Antarktis och

som fått effekter som inte skäligen kunnat undvikas eller minimeras med skyddsåtgärder eller andra försiktighetsmått i verksamheten,

3. en terroristhandling och

4. en krigshandling som riktats mot verksamheten.

Eftersom de i det andra stycket angivna fallen beskriver händelser som typiskt sett ligger utanför huvudmannens och verksamhetsutövarens kontroll och ansvar bör enligt Lagrådets mening andra stycket utgå. I stället förordar Lagrådet att en bestämmelse som anger att huvudmannen inte är ersättningsskyldig i de angivna situationerna införs efter 19 och 20 §§.

10 §

I paragrafen anges att om det finns skäl att anta att en mineraltillgång, en meteorit, en växt eller ett djur har åtkommit i strid med bestämmelserna i denna lag, är det förbjudet att befatta sig med materialet, växten eller djuret.

Eftersom det enligt Lagrådets mening är av vikt att en meteorit, en växt eller ett djur som i strid med lagens regler (jfr 6 § 1 och 2) tagits från Antarktis, om möjligt, kan återställas till fynd- eller fångstplatsen, bör enligt Lagrådets mening orden ”på ett sätt som är ägnat att försvåra ett återställande” fogas till och avsluta paragrafen (jfr 9 kap. 6 § brottsbalken).

19 §

I paragrafen anges att huvudmannen skall, om skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte fullgjorts, betala ersättning till den part som i den åtgärdsskyldiges ställe har vidtagit åtgärden. Vid den fortsatta beredningen bör enligt Lagrådets mening övervägas om någon bestämmelse om ränta behövs här (jfr 1 § räntelagen, 1975:635).

20 §

För det fall att skyldigheten att vidta åtgärder enligt 9 § inte har fullgjorts och sådana åtgärder inte har vidtagits av någon annan, är huvudmannen enligt paragrafens första stycke skyldig att betala ersättning till den myndighet som regeringen bestämmer. Ersättningsbeloppet skall enligt paragrafens andra stycke bestämmas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Vid den fortsatta beredningen bör enligt Lagrådets mening övervägas om den angivna ordningen med att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall bestämma beloppets storlek är lämplig med hänsyn till att ersättningen närmast har karaktär av skadestånd och därför borde prövas av domstol som normalt prövar sådana frågor.

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2006

Närvarande: Statsministern Persson, statsråden Freivalds, Sahlin, Pagrotsky, Messing, Y. Johansson, Bodström, Sommestad, Karlsson, Nykvist, Andnor, Nuder, M. Johansson, Hallengren, Björklund, Holmberg, Jämtin, Österberg, Orback, Baylan.

Föredragande: Sommestad

Regeringen beslutar proposition 2005/06:179 Miljöansvaret i Antarktis.

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upp- häver eller upprepar ett normgivnings- bemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG- regler
Lag om Antarktis	20 § 26 § 28 § 29 §	